

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

1. เอกสารชั้นต้น

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 3/2498, วันจันทร์ที่ 10 มกราคม 2498.

(รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม)

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 6/2498, วันพุธที่ 19 มกราคม 2498.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 2 (พิเศษ)/2501 วันเสาร์ที่ 4 มกราคม 2501.

(รัฐบาลพลเอกถนอม กิตติขจร)

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 3/2501, วันจันทร์ที่ 13 มกราคม 2501.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 14/2501, วันจันทร์ที่ 3 มีนาคม 2501.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 18/2501, วันพุธที่ 26 มีนาคม 2501.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 24/2501, วันพุธที่ 9 เมษายน 2501.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 48/2501, วันพุธที่ 16 กรกฎาคม 2501.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 54/2501, วันพุธที่ 6 สิงหาคม 2501.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 56/2501, วันพุธที่ 13 สิงหาคม 2501.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 41/2506, วันจันทร์ที่ 14 ตุลาคม 2506.

(รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์)

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 42/2506, วันอังคารที่ 22 ตุลาคม 2506.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 43/2506, วันอังคารที่ 29 ตุลาคม 2506.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 44/2506, วันอังคารที่ 5 พฤศจิกายน 2506.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 45/2506, วันอังคารที่ 12 พฤศจิกายน 2506.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 46/2506, วันอังคารที่ 19 พฤศจิกายน 2506.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 47/2506, วันอังคารที่ 26 พฤศจิกายน 2506.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 48/2506, วันอังคารที่ 3 ธันวาคม 2506.

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 49 พิเศษ/2506, วันอาทิตย์ที่ 8 ธันวาคม 2506.

(จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ถึงแก่อสัญกรรม)

บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 32/2516, วันอังคารที่ 24 กรกฎาคม 2516.
 บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 33/2516, วันอังคารที่ 31 กรกฎาคม 2516.
 บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 38/2516, วันอังคารที่ 28 สิงหาคม 2516.
 บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 42/2516, วันอังคารที่ 25 กันยายน 2516.
 บันทึกการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 44/2516, วันอังคารที่ 9 ตุลาคม 2516.

ราชกิจจานุเบกษา

- “ข่าวในพระราชสำนัก,” ราชกิจจานุเบกษา 75: 81 ฉบับพิเศษ (20 ตุลาคม 2501): 1-2.
- “ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการสลากกินแบ่งรัฐบาล,”
ราชกิจจานุเบกษา 69,38 (17 มิถุนายน 2495): 1656-1657.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการและพินดตำแหน่งหน้าที่,”
ราชกิจจานุเบกษา 71,5 (19 มกราคม 2497): 266-267.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการและพินดตำแหน่งหน้าที่,”
ราชกิจจานุเบกษา 71,61 (28 กันยายน 2497): 2088-2090.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 74,14
 (5 กุมภาพันธ์ 2500): 303-304.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการและพินดตำแหน่งหน้าที่,”
ราชกิจจานุเบกษา 74,16 (19 กุมภาพันธ์ 2500): 474-476.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 74,76
 (17 กันยายน 2500): 2247.
- “ประกาศตั้งรัฐมนตรี,” ราชกิจจานุเบกษา 74,76 (17 กันยายน 2500)
- “ประกาศตั้งและแต่งตั้งข้าราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 74,79 ฉบับพิเศษ (21 กันยายน 2500): 1-4.
- “ประกาศ,” ราชกิจจานุเบกษา 74,83(1 ตุลาคม 2500): 1385-1386.
- “ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการสลากกินแบ่งรัฐบาล,”
ราชกิจจานุเบกษา 74,105 (10 ธันวาคม 2500): 2850-2851.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการและพินดตำแหน่งหน้าที่,”
ราชกิจจานุเบกษา 75,10 ฉบับพิเศษ (28 มกราคม 2501): 1-4.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องพระราชทานยศทหาร” ราชกิจจานุเบกษา 75,26 (8 เมษายน
 2501): 1019-1192.

- “ประกาศ เรื่องแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนชั้นพิเศษ กระทรวงการต่างประเทศ,” ราชกิจจานุเบกษา 76,34(17 มีนาคม 2502): 776.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องพระราชทานยศทหาร,” ราชกิจจานุเบกษา 76,41 ฉบับพิเศษ (3 เมษายน 2502): 1.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 76,42 (7 เมษายน 2502): 997.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 77,6 (26 มกราคม 2503): 102-103.
- “ประกาศแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์,” ราชกิจจานุเบกษา 77,10 ฉบับพิเศษ (4 กุมภาพันธ์ 2503): 6-7.
- “ประกาศแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์,” ราชกิจจานุเบกษา 77,49 ฉบับพิเศษ (9 มิถุนายน 2503): 26-27.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 80,99 (8 ตุลาคม 2506): 2275-2278
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 80,106 (1 พฤศจิกายน 2506):1-4;
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ” ราชกิจจานุเบกษา 80,119 ฉบับพิเศษ (12 ธันวาคม 2506): 1.
- “ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการสลากกินแบ่งรัฐบาล,” ราชกิจจานุเบกษา 81, 2 (7 มกราคม 2507): 6-7.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องพระราชทานยศทหาร” ราชกิจจานุเบกษา 81,3 ฉบับพิเศษ (11 มกราคม 2507): 1.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 81,74 (11 สิงหาคม 2507):1.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ” ราชกิจจานุเบกษา 81,87 ฉบับพิเศษ (11 กันยายน 2507). 2-6.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 82,78(21 กันยายน 2508):2377-2379.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 82,88(12 ตุลาคม 2508):2498.

- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารออกประจำการ,” ราชกิจจานุเบกษา 83,28(29 มีนาคม 2509):1425.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 84,90(26 กันยายน 2510):2585-2587.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 84,93(3 ตุลาคม 2510):2649-2650.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 84,107 (2 พฤศจิกายน 2510):3.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 86,42(13 พฤษภาคม 2512):1682.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 87,96(20 ตุลาคม 2513):3041-3046.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 88,104(28 กันยายน 2514):2649.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 89,150(29 กันยายน 2515):12-19.
- “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องให้นายทหารรับราชการ,” ราชกิจจานุเบกษา 90,115(13 กันยายน 2516):2-7.
- “พระราชบัญญัติพรกการเมือง พ.ศ.2511,” ราชกิจจานุเบกษา 85, 94(15 ตุลาคม 2511): 731-735.
- “พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน พ.ศ.2511,” ราชกิจจานุเบกษา 85, 103 ฉบับพิเศษ(4 พฤศจิกายน 2511): 1-40.
- “พระราชบัญญัติจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2500.” ราชกิจจานุเบกษา 74,82 ฉบับพิเศษ(26 กันยายน 2500): 1-3.
- “พระราชบัญญัติจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ.2500.” ราชกิจจานุเบกษา 74,106 ฉบับพิเศษ(12 ธันวาคม 2500): 5-17.
- “พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2506,” ราชกิจจานุเบกษา 79,96 ฉบับพิเศษ (30 กันยายน 2505): 8-65;
- “พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2507,” ราชกิจจานุเบกษา 80,96 ฉบับพิเศษ (30 กันยายน 2506): 8-65;
- “พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ 2508,” ราชกิจจานุเบกษา 81,92 ฉบับพิเศษ

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2514, 22 กรกฎาคม 2514.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 6/2514, 29 กรกฎาคม 2514.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 7/2514, 3 สิงหาคม 2514.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2514, 5 สิงหาคม 2514.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2514, 13 สิงหาคม 2514.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 10/2514, 19 สิงหาคม 2514.

รายงานการประชุมวุฒิสภำทำหน้าทีรัฐสภา

รายงานการประชุมวุฒิสภำทำหน้าทีรัฐสภา ครั้งที่ 1/2512 (วิสามัญ), 2 มกราคม 2512.

รายงานการประชุมวุฒิสภำทำหน้าทีรัฐสภา ครั้งที่ 2/2512 (วิสามัญ), 9 มกราคม 2512.

รายงานการประชุมวุฒิสภำทำหน้าทีรัฐสภา ครั้งที่ 3/2512 (วิสามัญ), 16 มกราคม 2512.

รายงานการประชุมวุฒิสภำทำหน้าทีรัฐสภา ครั้งที่ 4/2512 (วิสามัญ), 23 มกราคม 2512.

รายงานการประชุมวุฒิสภำทำหน้าทีรัฐสภา ครั้งที่ 5/2512 (วิสามัญ), 30 มกราคม 2512.

รายงานการประชุมวุฒิสภำทำหน้าทีรัฐสภา ครั้งที่ 6/2512 (วิสามัญ), 6 กุมภาพันธ์ 2512.

รายงานการประชุมรัฐสภา

รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 1/2512, 25 มีนาคม 2512.

รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 2/2512, 8 ตุลาคม 2512.

รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 5/2513 (สามัญ), 2 กันยายน 2513.

รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 7/2513 (สามัญ), 16 กันยายน 2513.

สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ (สจช.)

สจช. ก/ป7/2500/กท.4 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

สจช. ก/ป7/2501/กท.1.1 ผู้บัญชาการทหารสูงสุด

สจช. ก/ป7/2500/สร.1 นายกรัฐมนตรี

สจช. ก/ป7/2500/สร.2 รองนายกรัฐมนตรี

สจช. ก/ป7/2500/สร.4 นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์

- สจข. ก/ป7/2501/สร.1.3 นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์
- สจข. ก/ป7/2501/สร.1.3 คณะทหาร
- สจข. ก/ป7/2501/สร.1.5 นายกรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป7/2501/บ 21.11 คณะปฏิวัติ
- สจข. ก/ป7/2501/บ 21.2 เหตุที่ทำการปฏิวัติ
- สจข. ก/ป7/2501/บ.6.6 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ระหว่างอยู่อังกฤษ.
- สจข. ก/ป7/2501/บ.6.7 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตอนไปสหรัฐฯ;
- สจข. ก/ป7/2502/กท.1.1 กระทรวงกลาโหม – รัฐมนตรี
- สจข. ก/ป7/2502/สร.1.1 นายกรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป7/2502/สร.1.2 การให้สัมภาษณ์ของนายกรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป7/2502/สร.1.4 สำนักนายกรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป7/2503/สร.1.2 สำนักนายกรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป7/2503/กท.1.1 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
- สจข. ก/ป7/2501/กท.1.1 ผู้บัญชาการทหารสูงสุด
- สจข. ก/ป7/2502/บ.10.10 คณะปฏิวัติและหัวหน้าคณะปฏิวัติ
- สจข. ก/ป7/2502/ยธ.1.1 กระทรวงยุติธรรม – รัฐมนตรี
- สจข. ก/ป7/2507/สร.2.5 นายกรัฐมนตรีกับงานบริหาร
- สจข. ก/ป7/2507/สร.2.3 นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์
- สจข. ก/ป7/2508/สร.1.2 จอมพลถนอม กิตติขจร – ท่านผู้หญิงจงกล
- สจข. ก/ป7/2508/สร.1.3 นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์
- สจข. ก/ป7/2508/สร.1.4 คำสั่ง ประกาศ แถลงการณ์ คำชี้แจง
- สจข. ก/ป7/2508/5.3 กบฏ 3 ธันวาคม
- สจข. ก/ป7/2508/บ.417.2 เบ็ดเตล็ด
- สจข. ก/ป7/2508/สร.1.5 รองนายกรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป7/2508/สร.1.6 สำนักนายกรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป7/2509/บ.4 เบ็ดเตล็ด
- สจข. ก/ป7/2509/สร.2.2 นายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์
- สจข. ก/ป7/2509/สร.2.4 แถลงการณ์ ประกาศต่างๆ
- สจข. ก/ป7/2509/สร.2.5 นายกรัฐมนตรีเดินทางไปเยือนประเทศต่างๆ
- สจข. ก/ป2/2510/7 การบริหารงานของรัฐบาลซึ่งมีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี

- สจข. ก/ป2/2510/7 การบริหารราชการ
- สจข. ก/ป3/2510/31 จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป3/2510/31 จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี เยือนต่างประเทศ
- สจข. ก/ป3/2510/31 จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี เดินทางตรวจราชการและเยี่ยมราษฎร
- สจข. ก/ป1/2511/17 พรรคการเมือง: พรรคฝ่ายรัฐบาล
- สจข. ก/ป2/2511/1 สถานการณ์และความคิดเห็นทางการเมือง
- สจข. ก/ป2/2511/5 การบริหารงานของรัฐบาลซึ่งมีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป8/2511/13 บทบาทนิสิตนักศึกษา
- สจข. ก/ป1/2512/17 พรรคสหประชาชาติไทย
- สจข. ก/ป2/2513/1 เสถียรภาพของรัฐบาลและการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป2/2513/1 ปัญหาการเมืองกับการปรับปรุงหน่วยราชการและข้าราชการประจำ
- สจข. ก/ป8/2513/9 บทบาทนักศึกษา
- สจข. ก/ป2/2514/2 รัฐบาลและนายกรัฐมนตรี
- สจข. ก/ป2/2514/4 จอมพลถนอม กิตติขจร ปฏิวัติเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2514
- สจข. ก/ป3/2514/9 พลตำรวจตรีสง่า กิตติขจร
- สจข. ก/ป3/2514/10 นายบุญชนะ อัดถากร กับหนังสือบันทึกของทูตไทย
- สจข. ก/ป8/2514/6 บทบาทของนิสิตและนักศึกษา
- สจข. ก/ป1/2515/1 การประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2515
- สจข. ก/ป2/2515/1 การดำเนินงานของคณะปฏิวัติ
- สจข. ก/ป7/2515/17 นิสิตนักศึกษา: การรณรงค์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นและการส่งเสริมให้ใช้สินค้าไทย
- สจข. ก/ป1/2516/1 การดำเนินงานร่างรัฐธรรมนูญ
- สจข. ก/ป2/2516/5 การปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจและติดตามผลการปฏิบัติราชการ
- สจข. ก/ป7/2516/14 นักศึกษาและกลุ่มพลังต่างๆ
- (2) สร.0201.96 สำนักนายกรัฐมนตรี ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2493-2498.

หนังสือพิมพ์

- ประชาธิปไตย(10 ธันวาคม 2506): 1.
- ประชาธิปไตย(11 ธันวาคม 2506): 1.
- ประชาธิปไตย(12 ธันวาคม 2506): 1.

- ประชาธิปไตย(13 ธันวาคม 2506): 1.
ประชาธิปไตย(14 ธันวาคม 2506): 1.
ประชาธิปไตย(15 ธันวาคม 2506): 1.
ประชาธิปไตย(16 ธันวาคม 2506): 1.
ประชาธิปไตย(20 ธันวาคม 2506): 1.
ประชาธิปไตย(21 ธันวาคม 2506): 1.
ประชาธิปไตย(27 ธันวาคม 2506): 1.
ประชาธิปไตย(12 มกราคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(3 มีนาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(18 มีนาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(17 เมษายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(24 เมษายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(8 พฤษภาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(1 พฤษภาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(28 พฤษภาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(30 พฤษภาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(4 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(5 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(8 มิถุนายน 2507): 1, 12.
ประชาธิปไตย(9 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(11 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(13 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(16 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(17 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(18 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(19 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(27 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(29 มิถุนายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(1 กรกฎาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(2 กรกฎาคม 2507): 1.

- ประชาธิปไตย(11-31 กรกฎาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(5 สิงหาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(28-31 สิงหาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(1-11 กันยายน 2507): 1.
ประชาธิปไตย(2 ตุลาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(25 ตุลาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(3 ธันวาคม 2507): 1.
ประชาธิปไตย(15 มกราคม 2508): 1.
ประชาธิปไตย(23 มกราคม 2508): 1.
ประชาธิปไตย(28 มกราคม 2508): 1, 12.
ประชาธิปไตย(29 มกราคม 2508): 1.
ประชาธิปไตย(22 กรกฎาคม 2508): 1.
ประชาธิปไตย(23 กรกฎาคม 2508): 1, 16.
ประชาธิปไตย(25 กรกฎาคม 2508): 1.
ประชาธิปไตย(29 กรกฎาคม 2508): 1, 16.
ประชาธิปไตย(4 สิงหาคม 2508): 1.
ประชาธิปไตย(5 สิงหาคม 2508): 1.
ประชาธิปไตย(19 สิงหาคม 2508): 1.
ประชาธิปไตย(14 ตุลาคม 2508): 1, 16.
ประชาธิปไตย(8 กุมภาพันธ์ 2509): 1.
ประชาธิปไตย(25 กุมภาพันธ์ 2509): 1, 2.
ประชาธิปไตย(6 มีนาคม 2509): 1.
ประชาธิปไตย(5 มิถุนายน 2509): 1.
ประชาธิปไตย(29 มิถุนายน 2509): 1.
ประชาธิปไตย(30 มิถุนายน 2509): 1.
ประชาธิปไตย(7 กรกฎาคม 2509): 1, 2.
ประชาธิปไตย(10 กรกฎาคม 2509): 1.
ประชาธิปไตย(17 กันยายน 2509): 1.
ประชาธิปไตย(23 กันยายน 2509): 1.
ประชาธิปไตย(27 กันยายน 2509): 1, 16.

- ประชาธิปไตย(20 ตุลาคม 2509): 1.
ประชาธิปไตย(2 มกราคม 2510): 1.
ประชาธิปไตย(7 มกราคม 2510): 1.
ประชาธิปไตย(18 มกราคม 2510): 1.
ประชาธิปไตย(21 มีนาคม 2510): 1.
ประชาธิปไตย(22 มีนาคม 2510): 1, 2, 15.
ประชาธิปไตย(25 พฤษภาคม 2510): 1.
ประชาธิปไตย(1-31 สิงหาคม 2510): 1.
ประชาธิปไตย(1-30 กันยายน 2510): 1.
ประชาธิปไตย(5 ตุลาคม 2510): 1.
ประชาธิปไตย(2 พฤศจิกายน 2510): 1.
ประชาธิปไตย(19 มกราคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(20 กุมภาพันธ์ 2511): 1.
ประชาธิปไตย(27 กุมภาพันธ์ 2511): 1.
ประชาธิปไตย(4 มีนาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(5 มีนาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(15 มีนาคม 2511): 1, 16.
ประชาธิปไตย(9 พฤษภาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(10 พฤษภาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(24 พฤษภาคม 2511): 1, 16.
ประชาธิปไตย(30 พฤษภาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(11 มิถุนายน 2511): 1.
ประชาธิปไตย(18 มิถุนายน 2511): 1.
ประชาธิปไตย(23 มิถุนายน 2511): 1, 2, 16.
ประชาธิปไตย(18 มิถุนายน 2511): 1.
ประชาธิปไตย(25 มิถุนายน 2511): 1, 16
ประชาธิปไตย(4 กรกฎาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(7 กรกฎาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(24 สิงหาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(29 สิงหาคม 2511): 1.

- ประชาธิปไตย(14 กันยายน 2512): 1.
ประชาธิปไตย(21 กันยายน 2511): 1.
ประชาธิปไตย(26 กันยายน 2511): 1.
ประชาธิปไตย(4 ตุลาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(16 พฤศจิกายน 2511): 1, 16.
ประชาธิปไตย(17 พฤศจิกายน 2511): 1, 16.
ประชาธิปไตย(18 พฤศจิกายน 2511): 1, 16.
ประชาธิปไตย(19 พฤศจิกายน 2511): 1, 16.
ประชาธิปไตย(20 ธันวาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(24 ธันวาคม 2511): 1.
ประชาธิปไตย(18 มกราคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(1 กุมภาพันธ์ 2512): 1.
ประชาธิปไตย(6 กุมภาพันธ์ 2512): 1.
ประชาธิปไตย(15 กุมภาพันธ์ 2512): 1.
ประชาธิปไตย(28 กุมภาพันธ์ 2512): 1.
ประชาธิปไตย(4 มีนาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(13 มีนาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(14 มีนาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(15 มีนาคม 2512): 1, 16.
ประชาธิปไตย(17 มีนาคม 2512): 1, 16.
ประชาธิปไตย(22 มีนาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(5 เมษายน 2512): 1.
ประชาธิปไตย(17 มิถุนายน 2512): 1.
ประชาธิปไตย(12 สิงหาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(6 สิงหาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(10 สิงหาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(20 สิงหาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(4 กันยายน 2512): 1.
ประชาธิปไตย(5 กันยายน 2512): 1.
ประชาธิปไตย(6 กันยายน 2512): 1.

- ประชาธิปไตย(7 กันยายน 2512): 1.
ประชาธิปไตย(9 กันยายน 2512): 1.
ประชาธิปไตย(14 กันยายน 2512): 1.
ประชาธิปไตย(27 กันยายน 2512): 1.
ประชาธิปไตย(3 ตุลาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(4 ตุลาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(7 ตุลาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(10 ตุลาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(15 ตุลาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(17 ตุลาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(5 พฤศจิกายน 2512): 1.
ประชาธิปไตย(19 ธันวาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(23 ธันวาคม 2512): 1.
ประชาธิปไตย(1 มกราคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(22 มกราคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(23 มกราคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(27 มกราคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(29 มกราคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(5 กุมภาพันธ์ 2513): 1.
ประชาธิปไตย(25 กุมภาพันธ์ 2513): 1.
ประชาธิปไตย(26 กุมภาพันธ์ 2513): 1.
ประชาธิปไตย(28 กุมภาพันธ์ 2513): 1.
ประชาธิปไตย(5 มีนาคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(10 มีนาคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(21 พฤษภาคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(2 กรกฎาคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(9 กรกฎาคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(10 กรกฎาคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(11 กรกฎาคม 2513): 1.
ประชาธิปไตย(3 มิถุนายน 2513): 1.

- พระราชบัญญัติ(18 มิถุนายน 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(4 สิงหาคม 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(12 สิงหาคม 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(19 สิงหาคม 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(20 สิงหาคม 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(3 กันยายน 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(16 กันยายน 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(24 กันยายน 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(26 กันยายน 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(7 ตุลาคม 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(22 ตุลาคม 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(25 ตุลาคม 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(29 ตุลาคม 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(3 พฤศจิกายน 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(28 พฤศจิกายน 2513): 1.
พระราชบัญญัติ(26 ธันวาคม 2513): 1;
พระราชบัญญัติ(27 ธันวาคม 2513): 1;
พระราชบัญญัติ(28 ธันวาคม 2513): 1;
พระราชบัญญัติ(31 ธันวาคม 2513): 1;
พระราชบัญญัติ(2 เมษายน 2514): 1.
พระราชบัญญัติ(9 เมษายน 2514): 1.
พระราชบัญญัติ(22 เมษายน 2514): 1.
พระราชบัญญัติ(17 มิถุนายน 2514): 1.
พระราชบัญญัติ(18 มิถุนายน 2514): 1.
พระราชบัญญัติ(19 มิถุนายน 2514): 1.
พระราชบัญญัติ(29 มิถุนายน 2514): 1.
พระราชบัญญัติ(21 กรกฎาคม 2514): 1.
พระราชบัญญัติ(23 กรกฎาคม 2514): 1.
พระราชบัญญัติ(27 กรกฎาคม 2514): 1.
พระราชบัญญัติ(3 กันยายน 2514): 1.

- ประชาธิปไตย(7 กันยายน 2514): 1.
ประชาธิปไตย(12 กันยายน 2514): 1.
ประชาธิปไตย(15 กันยายน 2514): 1.
ประชาธิปไตย(4 สิงหาคม 2514): 1.
ประชาธิปไตย(3 กันยายน 2514): 1.
ประชาธิปไตย(4 พฤศจิกายน 2514): 1.
ประชาธิปไตย(27 มกราคม 2515).
ประชาธิปไตย(28 มกราคม 2515).
ประชาธิปไตย(29 มกราคม 2515).
ประชาธิปไตย(3 มีนาคม 2515): 1.
ประชาธิปไตย(31 มีนาคม 2515): 1.
ประชาธิปไตย(1 เมษายน 2515): 1.
ประชาธิปไตย(8 เมษายน 2515): 1.
ประชาธิปไตย(17 เมษายน 2515): 1.
ประชาธิปไตย(18 เมษายน 2515): 1.
ประชาธิปไตย(10 พฤษภาคม 2515): 1.
ประชาธิปไตย(21 มิถุนายน 2515): 1.
ประชาธิปไตย(24 มิถุนายน 2515): 1.
ประชาธิปไตย(9 สิงหาคม 2515): 1.
ประชาธิปไตย(29 สิงหาคม 2515): 1.
ประชาธิปไตย(6 ตุลาคม 2515): 1.
ประชาธิปไตย(2 พฤศจิกายน 2515): 1.
ประชาธิปไตย(29 พฤศจิกายน 2515): 1.
ประชาธิปไตย(9 ธันวาคม 2515): 1.
มติชน(9 ธันวาคม 2549): 2.
มติชน(3 พฤศจิกายน 2550): 1, 3.
สยามนิกร(1 มกราคม 2507): 1, 4.
สยามรัฐ(5 ธันวาคม 2505): 1.
สยามรัฐ(4 ธันวาคม 2506): 1.
สยามรัฐ(14 ธันวาคม 2506): 1.

- สยามรัฐ(12 ธันวาคม 2506): 1, 8.
สยามรัฐ(24 ธันวาคม 2506): 1.
สยามรัฐ(25 ธันวาคม 2506): 1.
สยามรัฐ(27 ธันวาคม 2506): 1.
สยามรัฐ(29 ธันวาคม 2506): 1.
สยามรัฐ(11 กุมภาพันธ์ 2512): 1, 16.
สยามรัฐ(12 กุมภาพันธ์ 2512): 1, 16.
สยามรัฐ(13 กุมภาพันธ์ 2512): 1, 16.
สยามรัฐ(14 กุมภาพันธ์ 2512): 1, 16.

2. เอกสารชั้นรอง

บทความ

- กระบวน พร โสภณ. ปฏิทินเหตุการณ์ในรอบปี 2504. สราญรมย์ (2505): 211-227.
 กระบวน พร โสภณ. ปฏิทินเหตุการณ์ในรอบปี 2505. สราญรมย์ (2506): 297-313.
 กระบวน พร โสภณ. ปฏิทินเหตุการณ์ในรอบปี 2506. สราญรมย์ (2507): 344-367.
 กระบวน พร โสภณ. สรุปเหตุการณ์ในรอบปี 2507. สราญรมย์ (2508): 409-432.
 กระบวน พร โสภณ. สรุปเหตุการณ์ในรอบปี 2508. สราญรมย์ (2509): 307-343.
 กระทบ ทงธรรมชาติ. สภาผู้แทนราษฎรในระบบการปกครองของไทย. วารสารสังคมศาสตร์
 8, 1(มกราคม 2514): 1-17.
 การเมืองนอกเวที. ประชาธิปไตย(15 มีนาคม 2512): 1.
 เกริกชัย จินดาวงษ์ และ ศรีชล มุสิกสินธร. สรุปเหตุการณ์ระหว่างประเทศในรอบปี พ.ศ.2514.
สราญรมย์ (2515): 264-278.
 เกริกชัย จินดาวงษ์. สรุปเหตุการณ์ระหว่างประเทศในรอบปี พ.ศ.2515. สราญรมย์ (2516): 343-
 357.
 เกียรติภูมิ. ได้ร่มรัฐธรรมนูญ. ประชาธิปไตย(17 มิถุนายน 2511): 3.
 กองสารนิเทศ. ปฏิทินเหตุการณ์ระหว่างประเทศในรอบปี 2498. สราญรมย์ (2499): 146-157.
 กองสารนิเทศ. ปฏิทินเหตุการณ์ระหว่างประเทศในรอบปี 2499. สราญรมย์ (2500): 158-173.
 กองสารนิเทศ. ปฏิทินเหตุการณ์ระหว่างประเทศในรอบปี 2500. สราญรมย์ (2501): 86-109.
 กองสารนิเทศ. ปฏิทินเหตุการณ์ระหว่างประเทศในรอบปี 2502. สราญรมย์ (2503): 248-257.

- กรมสารนิเทศ. ปฏิทินเหตุการณ์ในรอบปี 2503. สราญรมย์ (2504): 264-276.
- ไกรฤกษ์ นานา. การเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ เถลิงพระเกียรติรัชกาลที่ 9 ในโลก
ตะวันตก. ศิลปวัฒนธรรม 29,2(ธันวาคม 2550): 79-110.
- กึกกฤษ์ ปราโมช, ม.ร.ว. ปัญหาประจำวัน. สยามรัฐ(7 มีนาคม 2512): 3.
- เฉลิม วัฒนพฤคา และ พงษ์พันธุ์ พรหมชาติแก้ว. สรุปเหตุการณ์ในรอบปี 2509. สราญรมย์
(2510): 421-432.
- ชวน พิระมาน. ประมวลเหตุการณ์ระหว่างประเทศในรอบปี พ.ศ.2512. สราญรมย์ (2513): 297-
306.
- ชวน พิระมาน. สรุปเหตุการณ์ระหว่างประเทศในรอบปี พ.ศ.2513. สราญรมย์ (2514): 367-372.
- ชอบกล. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 4, 44 (20 เมษายน 2501): 28.
- ดิฐการภักดี, หลวง. สนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. สราญรมย์(2498):
55-63.
- แถลงการณ์แบบนี้ฟังไม่ค่อยเข้าทีเลย. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 4, 44 (20 เมษายน 2501): 4-5.
- ทหารหน้า. สำหรับหญาแพรก. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 4, 37 (2 มีนาคม 2501): 11.
- นร นรปก. กองล้อมเมือง. สยามรัฐ(10 มีนาคม 2512): 5.
- บทบรรณาธิการ. การเงินจะรัดตัว. สยามรัฐ(9 ธันวาคม 2506): 3.
- บทบรรณาธิการ. การทุจริตคอร์รัปชัน. ประชาธิปไตย(30 ธันวาคม 2506): 3.
- บทบรรณาธิการ. อนุสรณ์จอมพลสฤษดิ์. ประชาธิปไตย(14 ธันวาคม 2506): 3.
- บทบรรณาธิการ. ภาระแรกของนายกรัฐมนตรี. สยามรัฐ(8 มีนาคม 2512): 3.
- บันทึกการอภิปรายชีวิตและงานของสุภา ศิริมานนท์. เศรษฐศาสตร์การเมือง 6, 1-2(ตุลาคม 2529-
มีนาคม 2530): 107-138.
- ประจวบ. บ้านเรา. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 4, 38 (9 มีนาคม 2501): 3-4.
- ประจวบ. นายกรัฐมนตรีผู้ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณสูงสุดในรอบปี. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 7,
32 (29 มกราคม 2504): 3.
- ประจวบ ทองอุไร. รัฐบาลใหม่. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 5, 35 (15 กุมภาพันธ์ 2502): 2, 7.
- ประจวบ ทองอุไร. ผู้ใหญ่ในวงการเมือง. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 4, 43(13 เมษายน 2501): 2.
- ประจวบ ทองอุไร. รัฐมนตรีกับการค้า. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 4, 40(23 มีนาคม 2501): 2.
- ประมวลเหตุการณ์ของโลกในรอบปี ค.ศ.1968. สราญรมย์ (2512): 253-260.
- ประหยัด ศ. นาคะนาท. การเดินขบวนของนักศึกษาเมื่อวันศุกร์ที่แล้ว: ควรมีควรประการใดก็ไม่ใช่
เรื่องเหลวไหลละเอะเทอะ. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 15,3(7 กรกฎาคม 2511): 17.

- ประหยัด ศ. นาคะนาท. นายกรัฐมนตรีฝากฝังลูกพรอคกับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 15,29(5 มกราคม 2512): 16.
- ประหยัด ศ. นาคะนาท. รัฐมนตรีว่าการมหาดไทยไม่รู้เรื่องโก่งเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ.2500. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 15,32(26 มกราคม 2512): 14.
- ประหยัด ศ. นาคะนาท. วิสามัญสำนึก. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 9, 26 (23 ธันวาคม 2505): 5-6.
- ปลาทอง. ขวัญใจยังมีกรรม. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 4, 42 (6 เมษายน 2501): 16-18.
- ปลาทอง. จะเลือกใครดี? สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 4, 37 (2 มีนาคม 2501): 16-17,20,22,30.
- ปากใคร همینกันแน่ก็ยังไม่รู้. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 15,32(26 มกราคม 2512): 14.
- พระราชประวัติ ร.9. สยามรัฐ (5 ธันวาคม 2506): 1.
- เพิ่งรู้ว่า เศธ. ทวี คือพ่อของชาติ. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 15,35(16 กุมภาพันธ์ 2512): 4.
- มติของสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ เกี่ยวกับหลักการสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญ. รัฐศาสตร์นิเทศ 2,1 (กันยายน 2507): 60-64.
- มานิต สังวาลเพชร. อย่าให้ความกลางเดือนเป็นความมืดมน. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 15,31 (19 มกราคม 2512): 12.
- ร่างรัฐธรรมนูญ. รัฐศาสตร์นิเทศ 2,3(มกราคม-มีนาคม 2508), หน้า ก.-ย.
- วิระ จันทรสันติ. สรุปเหตุการณ์ในรอบปี 2510. สราญรมย์ (2511): 303-330.
- ศรีชล มุสิกสินธร. สรุปเหตุการณ์ระหว่างประเทศในรอบปี พ.ศ.2516. สราญรมย์ (2517): 385-424.
- ส.ธ.น. รัฐบาลทหาร. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 15,31(19 มกราคม 2512): 13, 32.
- ส.ป.อ. กับสถานการณ์ในลาว. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 7,18(23 ตุลาคม 2503): 17, 50-51.
- ส.ป.อ. กับสถานการณ์ในลาว. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 7,19(30 ตุลาคม 2503): 14-15, 30-31.
- สมพงษ์ ฝ่ายจำปา. สงครามเวียดนามและผลทางเศรษฐกิจ. สราญรมย์ (2512): 151-168.
- สั่งเองแล้วทำเสียเอง. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 15,33(2 กุมภาพันธ์ 2512): 4.
- สุรยุทธ์ เล่าประสบการณ์ "สุจริต" ประกาศ "วาระแห่งชาติ" ฟันฟู "จริยธรรม-ปราบทุจริต. มติชน(9 ธันวาคม 2549): 2.
- เสรี น้อยบัวทิพย์. การเมืองไทยวันนี้. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 15,30(12 มกราคม 2512): 16.
- เสรี น้อยบัวทิพย์. การเมืองไทยวันนี้. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 15,34(9 กุมภาพันธ์ 2512): 14.
- อานนท์. การเมืองนอกเวที. ประชาธิปไตย(24 กรกฎาคม 2508): 3.
- อิสสรธรรม. อนาคตอันแจ่มใส. ประชาธิปไตย(19 ธันวาคม 2506): 3.
- อิสสรธรรม. อนาคตอันแจ่มใส. ประชาธิปไตย(20 ธันวาคม 2506): 3.

หนังสือ

5 รอบ. (จอมพลประภาส จารุเสถียร). ม.ป.ท., 2515.

40 ปี ครอง จันดาวงศ์: จากหลักประหาร สืบสานอุดมการณ์ประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการเมือง, 2544.

60 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย พ.ศ.2485-2545. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2545.

913, นามแฝง (สว่าง ลานเหลือ). จอมพลถนอม นายกฯ คนชื้อ. พระนคร: โอเดียนสโตร์, 2507.

กมล สุขพานิช และ วุฒิชัย มูลศิลป์, บรรณาธิการ. ทหารกับการเมือง: วิเคราะห์เปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2523.

กนต์ธีร์ ศุภมงคล. การวิเทโศบายของไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

กมล สมวิเชียร. พัฒนาการเมืองไทย. พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2513.

กระมล ทองธรรมชาติ. การเมืองและประชาธิปไตยของไทย. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2519.

กระมล ทองธรรมชาติ. วิวัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ, 2524.

กลุ่มนิสิตนักศึกษาอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้ง. ประเมินผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน. พระนคร: ศรีเมืองการพิมพ์, 2512.

กองทัพบกในรอบสี่สิบปี. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, 2538.

กองทัพบก. พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.

พระนคร: ธนะการพิมพ์, 2507.

การรถไฟแห่งประเทศไทย. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายเกษม ศรีพยัคฆ์.

พระนคร: โรงพิมพ์การรถไฟ, 2508.

กำเนิดของกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ. พระนคร: กรมวิเทศสหการ กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ, 2506.

เกษม สิริสัมพันธ์. พื้นฐานทางการเมืองของไทย. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2514.

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจกับปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2528.

เกรียง วิศิษฎ์สรอรรถ. คดีขัดทรัพย์จอมพลถนอม กิตติขจร. กรุงเทพฯ: หรรษา, 2521.

ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจที่สหรัฐให้แก่ประเทศไทย: สามทศวรรษแห่งความร่วมมือ. กรุงเทพฯ: สำนักข่าวสารอเมริกัน, ม.ป.ป.

คำบรรยายบางเรื่อง โดย จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี. สำนักนายกรัฐมนตรีพิมพ์แจก
โดยเสด็จพระราชกุศลในงานทอดพระกฐินพระราชทาน ณ วัดวิเวกวาสุพัค อำเภอ
บางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 10 พฤศจิกายน 2510. พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
นายกรัฐมนตรี, 2510.

กำแพงงบบประมาณของ ๗พณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ต่อสภาผู้แทน วันที่ 14
สิงหาคม 2512. เอกสาร โรเนียวเย็บเล่ม. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. สยามรัฐหน้า 5. เล่ม 1. นครหลวง: ก้าวหน้า, 2515.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. สยามรัฐหน้า 5. เล่ม 2. นครหลวง: ก้าวหน้า, 2515.

คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. ปาฐกถาเรื่องการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรป. (ณ
หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 21 มกราคม 2504). (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน
ฌาปนกิจศพนายประหยัด ทองอุไร และนางทองดี ชูเกษ ณ ฌาปนสถานวัดเสน่หา อำเภอ
เมือง จังหวัดนครปฐม วันที่ 22 เมษายน 2515). พระนคร: บุรณะการพิมพ์, 2505.

คึกฤทธิ์-บุญชู. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เบญจมิตร, 2523.

เคิร์ก เจ. เรย์โนลด์ส. ความคิดแหวกแนวของไทย จิตร ภูมิศักดิ์ และโฉมหน้าของศักดินาไทยใน
ปัจจุบัน. อัญชลี สุสายัณห์ แปล. กรุงเทพฯ: อักษรสาส์น, 2534.

โคริน เพ็ญเกษม และคณะ บรรณาธิการ. รวมงานเขียนและปาฐกถาเรื่องการต่างประเทศของไทย
จากอดีตถึงปัจจุบัน. เล่ม 1. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

ใครเป็นใครในประเทศไทย 2506. 2 เล่ม. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2506.

งานพระราชทานเพลิงศพพลเอกจир วิชิตสงคราม ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทรา
วาส วันพุธที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2522. กรุงเทพฯ: คำรงการพิมพ์, 2522.

จรัส ดิษฐาภิรักษ์. ก่อนจะถึง 14 ตุลา. กรุงเทพฯ: เมฆขาว, 2546.

จักรวาล ชาญนุวงศ์. จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีคนที่ 10-12 พลเอก ประภาส จารุเสถียร
และวาระสุดท้ายของจอมพล ป. พระนคร: โรงพิมพ์แม่บ้านการเรือน, 2507.

จักรวาล ชาญนุวงศ์. ม. 17 กับ 11 นักโทษประหาร. พระนคร: ชัยชนะบลิ๊อคและการพิมพ์, 2507.

ใจ อึ้งภากรณ์, สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ และคณะ. อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง.
กรุงเทพฯ: 2519 กรู๊ป, 2544.

เฉลิมเกียรติ ผิวนวล. ความคิดทางการเมืองของทหารไทย 2519-2535. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ, 2535

เฉลิม วุฒิโฆสิต. เสด็จเยือนสหรัฐอเมริกา. พระนคร: รุ่งเรืองรัตน์, 2503.

ชนม์สวัสดิ์ ชมพูนุท, ม.ร.ว. ชีวิตและงานของสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลผู้พิชิต. พระนคร: บ้านศาล

- สาส์น, 2517.
- ชนิดา ชิตบัณเฑาะย์. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ: การสถาปนาพระราชอำนาจนำใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: มุลินธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์, 2542.
- ชมรมหนุ่มวังหน้า. ประชาธิปไตยกับพรรคการเมืองในประเทศไทย. ม.ป.ท., 2511.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ความคิดอิสระ. (รวมบทความทางการเมืองระหว่างปี 2511-2516). กรุงเทพฯ:
พินเนส, 2517.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. บรรณาธิการ. สัปดาห์การเมือง. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ยังเดิร์ก กับ ทหารประชาธิปไตย: การวิเคราะห์บทบาททหารในการ
เมืองไทย. กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2525.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ ชำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ บรรณาธิการ. จาก 14 ถึง 6 ตุลา. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ: มุลินธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2544.
- ชีวประวัติของพลเอก พลเรือเอก พลอากาศเอก หลวงสุทธิสารณกร. กรุงเทพฯ: ศิวพร, 2511.
- ชูชาติอนุสรณ์. (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล.ชูชาติ กำภู ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยา
ภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 16 ธันวาคม 2512). พระนคร: ไทยเกษม, 2512.
- เฉลิมเกียรติ ศิวนวน. ความคิดทางการเมืองของทหารไทย 2519-2535. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ, 2535.
- ณรงค์ พ่วงพิศ. ประวัติศาสตร์การปกครองและการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขและเพิ่มเติม,
กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์, 2527.
- ณรงค์ สีนสวัสดิ์. การเมืองไทย : การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ: ออเรียนแทลสกอล่า, 2539.
- ฉ. กิตติขจร. (1) (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ จอมพล จอมพลเรือ จอมพลอากาศ ถนอม กิตติ
ขจร ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง, 2550.
- ฉ. กิตติขจร. (2) ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- ถนอม กิตติขจร ชีวิตที่ผ่านมาในระยะ 60 ปี. พระนคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2514.
- ถนอม กิตติขจร, จอมพล. คำบรรยายบางเรื่อง. (สำนักนายกรัฐมนตรีพิมพ์แจกโดยเสด็จพระราช
กุศลในงานทอดพระกฐินพระราชทาน ณ วัดวิเวกวาสุพัค อำเภอบางปะอิน จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา วันที่ 10 พฤศจิกายน 2510). พระนคร: โรงพิมพ์สัปดาห์เนียบ
นายกรัฐมนตรี, 2510.
- ถนอม กิตติขจร, จอมพล. บันทึกจากใจ. สระบุรี: ปากเพรียวการช่าง 2, 2532.
- ถนอม กิตติขจร, จอมพล. รอบที่ 6 ของชีวิต เผด็จการหรือประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: บริษัท

- ประชาชน จำกัด, 2526.
- ถนอม กิตติขจร, จอมพล. การบริหารของรัฐบาลไทยปัจจุบัน. พระนคร, โรงพิมพ์สำนักทำเนียบ
นายกรัฐมนตรี, 2510.
- ถนอม กิตติขจร, จอมพล. สิ่งที่ได้เรียนรู้ในยามยาก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหาร
ผ่านศึก, 2520.
- ถนอม กิตติขจร, จอมพล. สิ่งที่ได้เรียนรู้ในยามยาก(ต่อ). กรุงเทพฯ: ประชาชน จำกัด, 2521.
- แถมสุข นุ่มนนท์. การทูตไทยสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- ทรงสุดา ขอดมณี. วันวารที่ผ่านมา. กรุงเทพฯ: ดวงกมล, 2539.
- ทรงสุดา ขอดมณี. กัณฑ์ต้องลม. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, 2542.
- ทวิช เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา. คนหัวโขน. กรุงเทพฯ: ดาวหาง, 2521.
- ทวีป วรดิถก. จิตร ภูมิศักดิ์ ที่ผมรู้จัก. กรุงเทพฯ: มติชน-ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ, 2546.
- ทหารเก่า. ชุมทางนายก. กรุงเทพฯ: พีจี, ม.ป.ป.
- ทหารเก่า. จอมพลประภาสทวงสมบัติ. กรุงเทพฯ: ชีวิน, 2521.
- ทองใบ ทองเปาด์. คอมมิวนิสต์ลาดยาว. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง, 2521.
- ทองศรี กำภู ณ อยุธยา, เอ. คลาร์ก เฮเกนซิก, ซ็อนันต์ สุมทวนิช และ สุวิชา วรวิเชียรวงษ์. รัฐสภา
ไทย พุทธศักราช 2513 ชีวประวัติสมาชิกรัฐสภา. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์, 2513.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์,
ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข และ ชำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2548.
- ทักษิณา สนวนานนท์, อุดตรา รัศมิเสน และ บุรพา อัครถาวร. ชีวิตการทำงานของบุญชนะ อัครถ
กร. พระนคร: ประชาช่าง, 2513.
- ที่ระลึกในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์. (วันเสาร์ที่ 16
มิถุนายน 2527 ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส). กรุงเทพฯ: กราฟิค
อาร์ต, 2527.
- เทพมนตรี ลิมปพยอม. 93 ปี จอมพลถนอม กิตติขจร กับประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ต้องปรับ
เปลี่ยน. กรุงเทพฯ: สนพ.ประวัติศาสตร์, 2547.
- ไทยน้อย. ประชาธิปไตย 42 ปี. เล่ม 3-4. กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา, 2517.
- ไทยน้อย. ประสบการณ์ 34 ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย. พระนคร, แพร์พิทยา, 2509.
- ไทยน้อย - รุ่งโรจน์ ณ นคร. นายกรัฐมนตรีคนที่ 11 กับ 3 ผู้นำปฏิวัติ. พระนคร: แพร์พิทยา, 2502.

- ธัญญา ชุนชฎาธาร. บันทึก 1 ใน 13 กบฏรัฐธรรมนูญ เรื่องบอกเล่าก่อนถึงวัน 14 ตุลา 16.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิชาการ 14 ตุลา, 2546.
- ธีรยุทธ บุญมี. ส่วนหนึ่งของความทรงจำ 20 ปี 14 ตุลา. แลไปข้างหน้า 20 ปี 14 ตุลา. กรุงเทพฯ:
วิญญูชน, 2537.
- ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. 2475 และ 1 ปีหลังการปฏิวัติ. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2543.
- ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. “ข้ออ้าง” การปฏิวัติ-รัฐประหาร-กบฏในการเมืองไทยปัจจุบัน: บท
วิเคราะห์และเอกสาร. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์,
2550.
- ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. ธรรมศาสตร์การเมืองไทย: จากปฏิวัติ 2475 ถึง 14 ตุลา 2516 – 6 ตุลา
2519. กรุงเทพฯ: มติชน, 2547.
- ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ: มติชน, 2546.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. บรรณาธิการ. รัฐศาสตร์-การเมือง: รวมบทความวิชาการทางรัฐศาสตร์
พ.ศ.2516-2525. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. เสนาธิปไตย: ทหารกับการพัฒนาการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: บ.หนังสือสยาม,
2521.
- นราธิปพงศ์ประพันธ์. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิป
พงศ์ประพันธ์ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 28 ตุลาคม 2519).
กรุงเทพฯ: อักษรสมัย, 2519.
- นิพัทธ์ สระฉันทพงษ์. รวมรายชื่อคณะรัฐมนตรีตั้งแต่คณะแรกจนถึงคณะปัจจุบัน. กรุงเทพฯ:
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2544.
- นายหนวย (ศิลปชัย ชาญเฉลิม). ชีวิตและงานของจอมพลถนอม กิตติขจร. กรุงเทพฯ: 2522.
- นายหนวย. เบื้องหลังยึดทรัพย์จอมพล. กรุงเทพฯ: ประเสริฐสิน, 2521.
- บันทึกการให้สัมภาษณ์ของ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ในรอบปี 2510-2511.
ที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพวีรบุรุษที่เสียชีวิตในกรณีการป้องกันและปราบปราม
ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์. ม.ป.ป., ม.ป.ท.
- บันทึกเชิงประวัติศาสตร์ 43 ปีเมื่อมวลชนเป็นใหญ่ในสยาม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประชาชน, ม.ป.ป.
- บุญชนะ อัดถากร. บันทึกวิเคราะห์และวิจารณ์ 16 นายกรัฐมนตรีไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิบุญชนะ
อัดถากร เพื่อการศึกษาและวิจัย, 2526.
- บุญทรง สราวุธ. 15 นายกรัฐมนตรีไทยในระบอบการปกครองประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: เสริมวิทย์

- บรรณาการ, 2521.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ: การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและ
ปัญญาชนก่อน 14 ตุลา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- ประภาส จารุเสถียร, จอมพล. ข้อคิดเห็นในการพัฒนาการเมืองของไทย. นครหลวง : โรงพิมพ์ส่วน
ท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2515.
- ประมวลคำปราศรัย ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร ในรอบปีแรกแห่งการบริหารของรัฐบาล
ปัจจุบัน (11 ธันวาคม 2506-11 ธันวาคม 2507). พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี,
2508.
- ประมวลคำปราศรัย ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร (11 ธันวาคม 2507-10 ธันวาคม 2508).
พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2509.
- ประมวลคำปราศรัย ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร (11 ธันวาคม 2509-10 ธันวาคม 2510).
พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2510.
- ประมวลคำปราศรัย ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร (11 ธันวาคม 2510-10 ธันวาคม 2511).
พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2512.
- ประมวลคำปราศรัย ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร (11 ธันวาคม 2511-9 มีนาคม 2513).
พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2513.
- ประมวลคำปราศรัย ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร (11 มีนาคม 2514-16 พฤศจิกายน 2514).
พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2515.
- ประมวลคำปราศรัย ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร (17 พฤศจิกายน 2514-17 ธันวาคม 2515).
พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2516.
- ประมวลพระราชกรณียกิจสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. เล่ม 1-3. (จัดพิมพ์เนื่องใน
โอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบ วันที่
12 สิงหาคม พุทธศักราช 2535). กรุงเทพฯ: สำนักกราชเลขาธิการ, 2539.
- ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่พุทธศักราช
2498-2508. (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในงานพระราชทานเพลิงศพ
นายจ่านองราชกิจ (จรัญ บุญยรัตพันธุ์) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
วันที่ 8 มีนาคม พุทธศักราช 2516). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระจันทร์, 2516.
- ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม
2511 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2512. พระนคร: สำนักกราชเลขาธิการ, 2513.
- ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม

- 2512 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2513. พระนคร: สำนักกราชเลขาธิการ, 2513.
- ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2513 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2514. กรุงเทพฯ: สำนักกราชเลขาธิการ, 2515.
- ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2515 จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2516. กรุงเทพฯ: สำนักกราชเลขาธิการ, 2517.
- ประมวลสุนทรพจน์ ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ในระยะ 3 ปีแห่งการบริหารของ คณะรัฐมนตรี (10 กุมภาพันธ์ 2502 ถึง 9 กุมภาพันธ์ 2505). พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก นายกรัฐมนตรี, 2505.
- ประมวลสุนทรพจน์ ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ในปี 2505. พระนคร: โรงพิมพ์ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2506.
- ประมาณ อติเรกสาร, พล.อ. ชีวิตเมื่อผ่านไป 84 ปี. กรุงเทพฯ: บริษัท อินเตอร์-เทค พรินติ้ง จำกัด, 2540.
- ประวัติกองทัพไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ.2325-2525. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2525.
- ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพลฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2507). พระนคร: คณะรัฐมนตรี, 2507.
- ประวัติและราชการของกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ. พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2507.
- ประวัติและหน้าที่ของสำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี. พิมพ์เป็นที่ระลึกในการทอดกฐิน พระราชทาน ณ วัดบพิตรพิมุขวรวิหาร 18 ตุลาคม 2506. พระนคร: กองการพิมพ์สลากกินแบ่งรัฐบาล, 2506.
- ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์. รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517). กรุงเทพฯ: กลุ่มรัฐกิจเสรี, 2517.
- ปราโมทย์ นาคทรพรพ. จดหมายเปิดผนึก จาก...ถึง ดร.ปราโมทย์ นาคทรพรพ. ม.ป.ท., ม.ป.ป. ปลาทอง. (ประจวบ ทองอุไร). พรรคการเมืองไทย. พระนคร: ก้าวหน้า, 2508.
- ป้วย อิงภากรณ์. แนวทางสันติวิธี: ทางเลือกคนไทยหลัง 6 ตุลา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ปรเกษพริก, 2521.
- ปีนมาลากุลวานุสรณ์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2545.
- ปิยนาด บุนนาค และคณะ. พัฒนาการระบบคณะรัฐมนตรีไทย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475-6 ตุลาคม พ.ศ.2519. สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2549.
- เปรมชัย พริ้งสุกละ. มาตรา 17 ในยุคมืด. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, ม.ป.ป.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเคอร์. เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ. เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม, 2546.

ผิน ชุณหะวัณ. ชีวิตกับเหตุการณ์ของจอมพลผิน ชุณหะวัณ. พระนคร: โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ, 2513.

พจนานุกรมของ ฯพณฯ ถนัด คอมันตร์. พระนคร: แพร์พิทยา, 2513.

พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม. ประวัติศาสตร์สมัยใหม่. เล่ม 1 (กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์, 2535).

พระมหากษัตริย์คุณต่อประชาชน และ พระราชกรณียกิจใน 25 ปี. พระนคร: โรงพิมพ์สำนัก
ทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2514.

พระยาอรรดการิณีนิพนธ์. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาอรรดการิณีนิพนธ์ (สิทธิ
จุนถนันท) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันจันทร์ที่ 17 กรกฎาคม
2521. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2521.

พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์ ภาวิครพันธ์ุ. สงครามเวียดนาม: สงครามกับความจริงของ "รัฐไทย".
กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2549.

ภายิด คำพึงเพช สำนวนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินติ้ง,
2545.

มนตรี เจนวิทย์การ, กุลธน ธนาพงศธร, ปรัชญา เวสารัชช และ ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. พรรคการเมืองไทยยุคใหม่. ธนบุรี: กรุงไทยการพิมพ์, 2512.

มณูญ บริสุทธี. คณะรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ: กุรุสภา, 2527.

มรกต เจวจินดา. ภาพลักษณ์ปรีดี พนมยงค์ กับการเมืองไทย พ.ศ.2476-2526. กรุงเทพฯ:
หอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์, 2543.

ยศ สันตสมบัติ. อำนาจ บุคลิกภาพ และผู้นำการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533.

รงค์ วงษ์สวรรค์. เบื้องข้างพันเอกณรงค์ กิตติขจร ผู้การไม่มีปืน. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น, 2521.

รวมบทสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์รายวันฉบับวันอาทิตย์. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น,
2517.

รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. 2 เล่ม. เอกสาร โรเนียวเย็บเล่ม สำนักงานเลขาธิการสภา
ผู้แทนราษฎร, ม.ป.ป.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และ อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, บรรณาธิการ. เสน่ห์ จามริก : รัฐศาสตร์กับการ
เมืองไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2530.

ราชสกุลวงศ์. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2536.

- รายงานการประชุมใหญ่ทางวิชาการ ครั้งที่ 2 การพัฒนากับความมั่นคงของชาติ. พระนคร: สมาคม
ไทย-อเมริกัน, 2512.
- โรเบิร์ต เจ. มัสแคต. สหรัฐอเมริกากับการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศไทย.
แปลโดย กุสุมาลย์ รัชตะนันท์, สัจฉิวิ สายบัว และ ศิระพร บุณนาค. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.
- ลิขิต ชีรเวดิน. การเมืองการปกครองของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- ลิขิต ชีรเวดิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- วรรณไวทยากร. พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์
ประพันธ์ ณ พระเมรุพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส 28 ตุลาคม 2519. กรุงเทพฯ:
อักษรสมัย, 2519
- วริยา ศ. ชินวรรณ โฉ, ผู้แปล. เส้นทางมหาอำนาจ: เอกสารค้ำยันนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย.
กรุงเทพฯ: คบไฟ, 2544.
- วสิษฐ เดชกุญชร, พล.ต.อ. รอยพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ: มติชน, 2549.
- วันมหาปิติ. วารสาร อ.ม.ธ. ฉบับพิเศษ 14 ตุลาคม. กรุงเทพฯ: พิมพ์, 2516.
- วัฒน์ วรรณยางกูร. ไขแสง สุกใส ลูกผู้ชายหัวใจไม่ผูกเขือก. กาญจนบุรี: ปลายนา, 2543.
- วิจิตรวาทการอนุสรณ์. คณะรัฐมนตรีพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี หลวงวิจิตร
วาทการ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ.2505. ม.ป.ท., 2505.
- วิทยา ตันตสุขุทธิ. บันทึกประวัติศาสตร์การยึดทรัพย์สินนักการเมืองและผู้มีอำนาจทางการเมือง
ปกครองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: บริษัท สยามบรรณ จำกัด, 2536.
- วิภาวดีรังสิต, พระองค์เจ้า. เสด็จพระราชดำเนินสหรัฐอเมริกา พุทธศักราช 2503 ปากีสถาน พ.ศ.
2505 และสหพันธรัฐมลายา พ.ศ.2505. (ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานใน
งานพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต ณ เมรุวัดพระศรี
รัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร วันพฤหัสบดีที่ 7 เมษายน พุทธศักราช 2520). กรุงเทพฯ: วัฒน
พานิช, 2520.
- วิมลพรรณ ปิตทวิชชัย. สารสินสวามิภักดิ์. กรุงเทพฯ: กายมารุต, 2543.
- ศรีพนม สิงห์ทอง. 6 จอมพลไทยยุคระบอบประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มติชน, 2539.
- ศรีพนม สิงห์ทอง และ ทำนอง ประชารักษ์. สงครามยึดเชื้อในลาวและเวียดนาม. พระนคร:
โอเคียนส์โตร์, 2507.

- ศรีวิสารวาท. ๗พจนฯ นายกรัฐมนตรี พิมพ์เป็นบรรณาการเนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พันเอก พระยาศรีวิสารวาท ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2511. พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2511.
- ศิลา โคมฉาย. เล่าความจริงขบวนการนักศึกษาธรรมศาสตร์ 2514-2519. กรุงเทพฯ: สายธาร, 2546.
- สีวะ รณชิต. จดหมายจากลาตาย. กรุงเทพฯ: ประกาย, 2521.
- สงวน นิตยารัมภ์พงศ์, บรรณาธิการ. ปุมประวัติศาสตร์มหิดลเพื่อประชาธิปไตย ภาคที่ 1: ก่อเกิด ขบวนการ. กรุงเทพฯ: อัสสัมชัญ, 2546.
- ส. วิจิตรกุล. ธนาคารแห่งประเทศไทยพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเสริม วิจิตรกุล ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร วันเสาร์ที่ 19 ตุลาคม พ.ศ.2528. ม.ป.ท., 2528.
- ส. ศิวรักษ์. ลોકการบั้งลมไทย. กรุงเทพฯ: ยูวีวิทยา, 2530.
- สถานีวิทยุ "สองศูนย์". ประชาธิปไตยแบบไทยและข้อคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ. พระนคร: โชคชัย เทเวศร์, 2508.
- สมบัติ จันทรวงศ์และรังสรรค์ ชนะพรพันธุ์, บรรณาธิการ. รักเมืองไทย (ภาคประวัติศาสตร์และการเมือง). กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2519.
- สมบัติ ภู่อัญจน์. กติกุทธิ. กรุงเทพฯ: ศรีสารา, 2541.
- สมบูรณ์ วรพงษ์. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. พระนคร: โรงพิมพ์เกษมสัมพันธ์การพิมพ์, 2507.
- สมภพ จันทรประภา. ชีวิตและงานของจอมพลถนอม กิตติขจร. นครหลวงฯ: ก้าวหน้า, 2515.
- สว่าง ลานเหลือ. 37 ปีแห่งการปฏิวัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2514.
- สัญลักษณ์ เทียนถนอม. ชีวประวัติกำพล วัชรพล: จอมพลของคณาธิปไตยพิมพ์. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ, 2537.
- สัญญาชัย บุญทริกสวัสดิ์, พ.ด. ทหารปฏิวัติทำไม? กรุงเทพฯ: โรงเรียนช่างพิมพ์เพชรรัตน์, 2524.
- สำนักงานประมาณ. ผลงานของรัฐบาลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ระยะปีที่ 3 ปีงบประมาณ 2509 ฉบับสรุป. พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2509.
- สำนักงานประมาณ. ผลงานของรัฐบาลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ระยะปีที่ 5. พระนคร: สหกรณ์ขายส่งแห่งประเทศไทย จำกัดสินใช้, 2511.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, บรรณาธิการ. 60 ปี ประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการ 60 ปี ประชาธิปไตยไทย, 2536.
- สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. แผนชิงชาติไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2534.

สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, บรรณาธิการ. รวมบทความทางวิชาการ 25 ปี 6 ตุลา ในบริบทสังคมไทย.

กรุงเทพฯ: ชนนิยม, 2546.

สุนทร หงส์ลดารมภ์. พิมพ์เป็นอนุสรณ์เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปพระราชทานเพลิงศพ นายสุนทร หงส์ลดารมภ์ ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร วันอาทิตย์ที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2550. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์, 2550.

สุเมธ ดันติเวชกุล. ใต้เบื้องพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ: มติชน, 2549.

สุรชาติ บำรุงสุข. ทหารกับประชาธิปไตยไทย : จาก 14 ตุลา สู่ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก, 2541.

สุรชาติ บำรุงสุข. ระบบทหารไทย : บทศึกษากองทัพในบริบททางสังคม-การเมือง. กรุงเทพฯ: สถาบันศึกษาความมั่นคงและนานาชาติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

สู่ขบวนการประชาชน. จัดพิมพ์โดย ศูนย์กลางนักศึกษาภาคเหนือ ศูนย์กลางนักศึกษาภาคอีสาน และ ศูนย์กลางนักศึกษาภาคใต้. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2517.

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. มหาวิทยาลัยชีวิต. กรุงเทพฯ: กำแพง, 2531.

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. ปากคำประวัติศาสตร์ : รวมบทสัมภาษณ์ 2517-2531. กรุงเทพฯ: ธรรม
ธวัช, 2531.

เสถียร จันทิมาธร. กองทัพพบกับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มติชน, 2526.

เสถียร วิชัชลักษณ์, ร.ต.ท. รวมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 1 ถึงฉบับสุดท้าย. กรุงเทพฯ:
นิติเวช, 2504.

เสน่ห์ จามริก. การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2549.

เสวต เปี่ยมพงศ์สานต์. ชีวิตการเมือง. กรุงเทพฯ: เขียวรุ่ม, 2546.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ พงษ์ สารสิน. (23 พฤศจิกายน พ.ศ.2543). กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์กรุงเทพฯ, 2543.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์. ณ วัดเทพศิรินทราวาส วันเสาร์ที่
18 พฤษภาคม พ.ศ.2539. ม.ป.ท., 2539.

อนุสรณ์เฉลิมเกียรติ. กองทัพอากาศจัดพิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ จอมพลอากาศ
เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร และคณะ. ม.ป.ท., 2503.

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ทวี แรงขำ. ณ เมรุวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร

วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ 2529. ม.ป.ท., 2529.

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระบาราศนราคร (บาราศ เวชชาชีวะ). ณ เมรุหน้าพลับพลา
อิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2528. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์หามงกุฎ
ราชวิทยาลัย, 2528).

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลอากาศเอกบุญชู จันทร์เบกษา. ณ เมรุวัดพระศรีรัตนมหา
ธาตุรวมหาวิหาร 8 พฤษภาคม 2519. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ, 2519.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ จอมพลประภาส จารุเสถียร. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลา
อิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 19 มกราคม 2541. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, 2541.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกแสวง เสนาณรงค์. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิสริยา
ภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 23 เมษายน 2520. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร,
2520.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกไสว ไสวแสนยากร. กรุงเทพฯ: หนึ่งเจ็ดการพิมพ์, 2524.

อภิวัฒน์ วรรณกร. ศึกษากลยุทธ์และเคล็ดลับทางการเมือง จอมยุทธ์ “โค้วตุงหมง” ประสิทธิ์
กาญจนวัฒน์ นักการเมือง 4 ทศวรรษ. กรุงเทพฯ: มติชน, 2539.

อำนาจ วีรวรรณ. เล่าเรื่องสมมติในอดีต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์, 2547.

อุทัย พิมพ์ใจชน. มุมมองของอุทัย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิอุทัย พิมพ์ใจชน, 2536.

วิทยานิพนธ์

เกรียงศักดิ์ เศรษฐพัฒน์นิช. แนวความคิดประชาธิปไตยแบบไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

เฉลิม มลิตา. รัฐประหาร พ.ศ.2500 ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
ประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

ชัยวัฒน์ สารสมบัติ. ทหารกับพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง (2500-2526). วิทยานิพนธ์
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ตามไท ศิลกวิทย์รัตน์. “คอมมิวนิสต์” ในการเมืองไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

ธงชัย พึ่งกันไทย. ลัทธิคอมมิวนิสต์ และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ.2468-2500.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

ธงชัย แสงประดับ. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบพรรคการเมืองไทย ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคเสรี

- มนังคศิลากับพรรคสหประชาไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- บัญชา สุมา. การเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์กับนโยบายป้องกันและปราบปรามของรัฐบาล (พ.ศ.2500-2523). วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- พยนต์ อัสวพิชยนต์. มูลเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ภิรมย์ แสนอิสระ. จอมพลสฤษดิ์ ทัศนะเกี่ยวกับการปกครองในระบบรัฐสภา พ.ศ.2501-2506. ปริญญาบัตรศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.
- ระพีภรณ์ เลิศวงศ์วีระชัย. บทบาทของอดีต คอมนันต์กับการต่างประเทศของไทย ระหว่างปี ค.ศ. 1958-1971. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- รัตพงษ์ สอนสุภาพ. ทุนขุนนางไทย (พ.ศ.2500-2516). วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- วรธิกา ดันดิรัตน์ไพศาล. กระบวนการเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ทัศนะ รัชต์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- สมศรี ชัยวนิชยา. นโยบายการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐบาลไทยระหว่าง พ.ศ.2494-2519. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สินีนาง เวชแพทย. แนวคิดของจอมพลสฤษดิ์ ทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ศักดิ์นา จัตรกุล ณ อยุธยา. รัฐและอุดมการณ์ในยุคจอมพลสฤษดิ์ ทัศนะ (2500-2506). วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. สหรัฐอเมริกา กับนโยบายเศรษฐกิจไทย (1960-1970). วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, Benedict. Studies of the Thai State: the State of Thai Studies. Paper submitted to the conference in Chicago, March 30, 1978.
- Baker, Chris and Phongpaichit, Pasuk. A History of Thailand. New York: Cambridge University Press, 2005.
- Bamrungsuk, Surachart. United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947-1977. Thailand: Duang Kamol, 1988.
- Darling, Frank C. Thailand and The United States. Washington, D. C.: Public Affairs Press, 1965.
- Darling, Frank C. Thailand: Stability and Escalation. Asian Survey 8,2(February 1968): 120-126.
- Eksaengsri, Asadakorn. Foreign Policy-making in Thailand, ASEAN Policy, 1967-1972. Dissertation, Political Science, the Graduate School of the State University of New York at Binghamton, 1980.
- Fineman, Daniel. A Special Relationship : the United States and Military Government in Thailand, 1947-1958. Honolulu, Hawaii : University of Hawaii Press, c1997.
- Foreign Relations of the United States, 1955-1957, Volume XXII, Southeast Asia. Washington, D.C.: United States Government Printing Office, 1992.
- Foreign Relations of the United States, 1958-1960, Volume XV, Southeast Asia. Washington, D.C.: United States Government Printing Office, 1992.
- Foreign Relations of the United States, 1961-1963, Volume XXIII, Southeast Asia. Washington, D.C.: United States Government Printing Office, 1994.
- Foreign Relations of the United States, 1964-1968, Volume XXVII, Mainland Southeast Asia; Regional Affairs. Washington D.C.: United States Government Printing House, 2000.
- Foreign Relations of the United States, 1969-1976, Volume XX, Southeast Asia. Washington D.C.: United States Government Printing House, 2006.
- Girling, John L. S. Thailand: Society and Politics. Ithaca : Cornell University Press, 1981.
- Girling, John L. S. Interpreting Development : Capitalism, Democracy, and the Middle Class in Thailand. Ithaca, New York : Southeast Asia Program, Cornell University, 1996.

- Morell, David L. Power and Parliament in Thailand : the Futile Challenge, 1968-1971. Ann Arbor, Mich., University Microfilms International, 1974. (Dissertation (Ph.D.) – University of Princeton.)
- Morell, David and Chai-anan Samudavanija. Political Conflict in Thailand : Reform, Reaction, Revolution. Cambridge, Mass. : Oelgeschlager, Gunn & Hain, 1981.
- Neher, Clark D. (ed.). Modern Thai Politics : From Village to Nation. Cambridge, Mass., Schenkman Pub., 1979.
- Nuechterlein, Donald E. Thailand and the Struggle for Southeast Asia. Ithaca, N.Y., Cornell University Press, 1965.
- Nuechterlein, Donald E. Prospects for Regional Security in Southeast Asia. Asian Survey 8,9 (September 1968): 806-816.
- Nuechterlein, Donald E. Thailand and SEATO: A Ten-Year Appraisal. Asian Survey 4,12 (December 1964): 1174-1181.
- Phuangkasem, Corrine. Thailand and SEATO. Bangkok: Thai Watana Panich, 1973.
- Raksasataya, Amara. Trends and Problems of Thai Politics and the Study of Political Science in Thailand. Bangkok: Institute of Public Administration, Thammasat University, 1965.
- Riggs, Fred Warren. Thailand: the Modernization of a Bureaucratic Polity. Honolulu, East-West Center Pr., 1966.
- Suwannathat-Pian, Kobkua. Kings, Country and Constitutions: Thailand's Political Development 1932-2000. London: Routledge Curzon, 2003.
- Wilson, David A. The United States and the Future of Thailand. New York : Praeger Publishers, 1970.
- Wilson, David A. Politics in Thailand. Ithaca, New York: Cornell University 1962.
- Wilson, David A. Thailand: A New Leader. Asian Survey 4,2(February 1964):711-715.
- Wright, Joseph J. The Balancing Act : A History of Modern Thailand. Bangkok : Asia Book, 1991.
- Wyatt, David K. Thailand: A Short History. Bangkok: Suriwong Book Center, 1984.

สัมภาษณ์

พุทธิชาติ พหลพลพยุหเสนา, พันตรี. นายทหารเกษียณราชการ อดีตผู้บังคับกองร้อยที่ 2 รถถัง กองพันทหารม้าที่ 2 รอ. สระบุรี. สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน พ.ศ.2550. ณ อาคารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพฯ.

เกา สารสิน, พลตำรวจเอก. อดีตอธิบดีกรมตำรวจ, อดีตรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2534-2535. สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม พ.ศ.2550. ณ อาคารสำนักงานใหญ่ธนาคารกสิกรไทย ชั้น 31.

เสน่ห์ จามริก, ศาสตราจารย์. อดีตอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2550 และ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2550. ณ ที่ทำการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พญาไท กรุงเทพฯ.

อาสา สารสิน. อดีตเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (จอมพลถนอม กิตติขจร) พ.ศ.2515-2516, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พ.ศ.2534-2535, ดำรงตำแหน่งราชเลขานุการ. สัมภาษณ์ 16 ตุลาคม พ.ศ.2550 ณ บริษัทผาแดงอินดัสตรี จำกัด (มหาชน) อาคาร CTI ชั้น 27 กรุงเทพฯ.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ลำดับเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกี่ยวกับจอมพลถนอม กิตติขจร

(ปี พ.ศ.2500-2517)

ปี 2500

- 4 ก.พ. 2500 ประกาศโยกย้ายนายทหารบก 12 นาย ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นไป โดย พลโทถนอม กิตติขจร แม่ทัพกองทัพที่ 1 และ ผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ 1 คงเป็นผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ 1 แต่ตำแหน่งเดียว
- 26 ก.พ. 2500 เลือกตั้งทั่วไป ส.ส.ประเภทที่ 1
- 21 มี.ค. 2500 จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี
- 31 มี.ค. 2500 ตั้งรัฐมนตรี 30 ตำแหน่ง มี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และ พลโทถนอม กิตติขจร เป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
- 27 ส.ค. 2500 ประกาศแต่งตั้งนายทหารคนเดียว คือให้ พลโทถนอม กิตติขจร ผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ 1 ไปเป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก และคงเป็นผู้บัญชาการภาคทหารบกที่ 1 อีกตำแหน่งหนึ่ง (ประกาศ 17 กันยายน 2500)
- 13 ก.ย. 2500 รัฐมนตรีกลุ่มจอมพลสฤษดิ์ลาออกจากตำแหน่ง รวมทั้ง พลโทถนอม กิตติขจร ด้วย
- 16 ก.ย. 2500 “คณะทหาร” ยึดอำนาจรัฐบาล นำโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบก
- 21 ก.ย. 2500 นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรี
- 23 ก.ย. 2500 ตั้งรัฐมนตรี 29 ตำแหน่ง โดย พลโทถนอม กิตติขจร เป็น รองนายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง กลาโหม
- 15 ธ.ค. 2500 เลือกตั้ง ส.ส. ประเภทที่ 1 จำนวน 160 คน

ปี 2501

- 1 ม.ค. 2501 - พลโทถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี
- ตั้งรัฐมนตรี 34 ตำแหน่ง พลโทถนอม กิตติขจร เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม อีกตำแหน่ง
- 20 ต.ค. 2501 - เทียงวัน : พลเอกถนอม กิตติขจร เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

- 21.00 น. : รัฐประหาร โดย “คณะปฏิวัติ” นำโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
“โดยความยินยอมและสนับสนุนของรัฐบาลชุดที่ลาออกไป”
- จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ เป็น ผู้บังคับบัญชาสูงสุด
รักษาสถานการณ์ทั่วราชอาณาจักร

ปี 2502

- 1 ม.ค. 2502 ย้าย พลเอกถนอม กิตติขจร จากตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารบก มาเป็น
รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด
- 28 ม.ค. 2502 ประกาศใช้ “ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร” มี 20 มาตรา
- 3 ก.พ. 2502 ตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ 240 คน ทำหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติแห่งชาติด้วย
- 9 ก.พ. 2502 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี
- 10 ก.พ. 2502 ตั้งรัฐมนตรี 14 ตำแหน่ง โดย พลเอกถนอม กิตติขจร เป็นรองนายกรัฐมนตรีและ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

ปี 2503

- 21 พ.ค. 2503 ประกาศยกเลิกวันชาติ “24 มิถุนายน” ที่ประกาศใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2482
และประกาศให้ “5 ธันวาคม” เป็นวันสำคัญแห่งชาติ

ปี 2504

- 30 มี.ค. 2504 สภาร่างรัฐธรรมนูญประชุมทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก

ปี 2506

- 8 ธ.ค. 2506 - 17.00 น. จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อสังกรรม ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า
- พลเอกถนอม กิตติขจร เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
- 18.30-19.00 พลเอกถนอม กิตติขจร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงกลาโหม เรียกประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 49/2506 (พิเศษ) ณ
โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โดยพลเอกถนอมเป็นประธานการประชุม
- 9 ธ.ค. 2506 พลเอกถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี
- 11 ธ.ค. 2506 - ตั้งคณะรัฐมนตรี 20 ตำแหน่ง โดย พลเอกถนอม กิตติขจร เป็น รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงกลาโหมอีกตำแหน่ง

- แต่งตั้งนายทหารสำคัญ 3 นาย โดยให้ พลเอกถนอม กิตติขจร รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็น ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และ ผู้บัญชาการทหารบก ให้ พลเอกประภาส จารุเสถียร ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็น รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด และรองผู้บัญชาการทหารบก และให้ พลเอกจิตติ นาวิเสถียร รองผู้บัญชาการทหารบก เป็น ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารสูงสุด

13 ธ.ค. 2506 ตั้งรัฐมนตรีเพิ่มอีก 2 ตำแหน่ง (พลเอกจิตติ นาวิเสถียร ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็น รมช.เกษตร ให้ พล.ต.อ.ประเสริฐ รุจิรวงศ์ อธิบดีกรมตำรวจ เป็น รมช.มหาดไทย)

ปี 2507

- 10 ม.ค. 2507 แต่งตั้งให้พลเอกถนอม กิตติขจร เป็น จอมพล 3 เหล่าทัพ
- 10 มี.ค. 2507 จอมพลถนอม กิตติขจร ให้การประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งที่ 10/2507 มีวาระ “ประชุมลับ” เรื่อง “การสอบสวนคดีมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์” เป็นครั้งแรก และตั้งคณะกรรมการสอบสวนทรัพย์สิน
- 17 มี.ค. 2507 พิธีพระราชทานเพลิงศพจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อดีตนายกรัฐมนตรี ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ
- 16 มิ.ย. 2507 จอมพลถนอมใช้อำนาจตามมาตรา 17 ตั้ง “คณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์” มี พระมณูเวทย์วิมลนาท เป็นประธานฯ
- 20 พ.ย. และ 2 ธ.ค. 2507 นายกรัฐมนตรี ใช้ มาตรา 17 ประกาศยึดทรัพย์สินในกองมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และทรัพย์สินของท่านผู้หญิงวิจิตรรา ธนะรัชต์ ที่ประมาณว่ามีมูลค่ารวม 2,874,009,794 บาท โดยประกาศยึดทรัพย์เข้ารัฐสองฉบับเป็นเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยได้ 604,551,276.62 บาท (ฉบับที่ 1 รวมยึดทรัพย์ 574,328,078.26 บาท ฉบับที่สอง 30,223,198.36 บาท)
- 3 ธ.ค. 2507 “กบฏ 3 ธันวาคม” เริ่มจับกุมนายทหาร 3 กองทัพที่เป็น “พวกผู้คิดจะก่อการปฏิวัติ” บุคคลสำคัญที่ถูกจับ ได้แก่ พล.อ.อ.นักรบ บิณษริ พล.อ.ต.ละเอิบ ปิ่นสุวรรณ และ พล.อ.ต.เอกชัย มุสิกบุตร พ.ต.อ.สกล สถิตบุทการ พ.ต.ต.สุรินทร์ วีระรัตน์

ปี 2508

26 ก.พ. 2508 ยื่นฟ้องข้อหากบฏใน “คดีกบฏ 3 ธันวาคม”

- 31 ก.ค. 2508 ท่านผู้หญิงวิจิตรฯ ๓๓ รัชต์ ยื่นฟ้องศาลกรณีนายกฯ และพวก ใช้มาตรา 17 บิดทรัพย์
- 5 ส.ค. 2508 ประกาศใช้ “พระราชบัญญัติให้ความคุ้มครองและห้ามฟ้องบุคคลผู้ปฏิบัติการเกี่ยว
แก่มตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2508”
- 10 ส.ค. 2508 ศาลแพ่งสั่งจำหน่ายคดีของท่านผู้หญิงวิจิตรฯ
- 13 ต.ค. 2508 พระยาศรีวิศาลวาทฯ ลาออกจากตำแหน่งปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรี ต่อมา
นายกฯ ยุบเลิกตำแหน่งนี้
- 3 พ.ย. 2508 ศาลทหารพิพากษา “คดีกบฏ 3 ธันวาคม”

ปี 2509

- 3 ม.ค. 2509 จอมพลถนอม นายกฯ ให้คิดค่าขวัญปีที่ 3 “จงทำดี มีศีลธรรม ถือความสัตย์ จงขจัด
อิทธิงทั้งโลกและ โกรธหลง”
- 26 มี.ค. 2509 นายกฯ ใช้อำนาจมาตรา 17 เป็นครั้งแรก ประหารชีวิต 6 โจรปล้นตลาดท่าเรือ
- 14 ก.ค. 2509 พล.ท.พงษ์ ปุณณกันต์ แจ้งว่า คณะปฏิวัติ ปี 2501 “หมดสภาพ” ไปนานแล้ว
เนื่องจากมีคณะทหารกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นอดีตคณะปฏิวัติ “ให้เรียกประชุมคณะปฏิวัติ”
- 27-30 ต.ค. ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ลินคอล์น บี. จอห์นสัน เยือนไทย

ปี 2510

- 12 มี.ค. 2510 รัฐบาลเปิดเผยครั้งแรกว่ามีฐานทัพสหรัฐฯ ตั้งอยู่ในไทย 7 แห่งและกองทัพอากาศไทย
ได้ร่วมรบมาแล้ว 2 ปี
- 27 มี.ค. 2510 “ในหลวงให้ประหารพวกคอรัปชั่น” ในวันทรงดนตรีที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 13 เม.ย. 2510 เครื่องบิน บี.52 ของสหรัฐฯ ที่เที่ยวแรกที่มาลงสนามบินอยู่ตะเภา สัตหีบ โดยบินมาจาก
เกาะกวม ที่ระเบิดที่เวียดนามเหนือ แล้วบินมาลงยังประเทศไทย
- 27 เม.ย. 2510 จอมพลถนอม นายกฯ ให้ปากคำในศาลในคดี “กบฏ” ที่วางแผนฆ่าจอมพลถนอม
และพลเอกประภาส จำเลยคือ นายโสฬส เหมวงษ์ ตรี ร.ร.สามเสนวิทยาลัย
และนายสมโพชน์ อธิบรินธราทรทรัพย์
- 22 ธ.ค. 2510 ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ลินคอล์น บี. จอห์นสัน แวะ โคราช ก่อนเดินทางต่อไป
เวียดนามใต้

ปี 2511

- 20 มิ.ย. 2511 ประกาศใช้ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”

- 4 ก.ค. 2511 แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา 120 คน ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ
15 ต.ค. 2511 ประกาศใช้ พระราชบัญญัติพรรคการเมือง

ปี 2512

- 10 ก.พ. 2512 เลือกตั้งทั่วไป มี ส.ส. 219 คน
25 ก.พ. 2512 แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพิ่มอีก 44 คน (ส.ว. มี 3 ใน 4 ของ ส.ส.)
7 มี.ค. 2512 จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี
11 มี.ค. 2512 ตั้งคณะรัฐมนตรี 26 ตำแหน่ง

ปี 2513

- 1 ม.ค. 2513 จอมพลถนอม นายกฯ และเป็นหัวหน้าพรรคสหประชาไทย สั่งยุบเลิกการมี
เจ้าหน้าที่พรรคทั้งหมด ให้มีเลขาราชการเพียงคนเดียว
7 มี.ค. 2513 ในหลวงทรงดนตรีที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ “ในหลวงให้ มธ. ต่อสู้เพื่อ
บ้านเมือง”
9 ก.ค. 2513 รัฐบาลสั่งทหาร 3 เหล่าทัพและตำรวจเตรียมพร้อมเต็มอัตราศึก เนื่องจาก
สถานการณ์ทางการเมืองภายในพรรครัฐบาลเกิดแตกแยกกันอย่างรุนแรง
19 ส.ค. 2513 จอมพลถนอม นายกฯ ยืนยันว่าไม่แตกแยกกับ พล.อ.ประภาส และ พล.ต.ประเสริฐ
ยังสนิทสนมกลมเกลียวกันเหมือนเดิม
8 ก.ย. 2513 นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ออกจดหมายคว่นถึงอธิการบดีให้วางมือจาก
การเมืองในตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี
10 ก.ย. 2513 นิสิตจุฬานับหมื่น เดินขบวนไปยังหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อพบจอมพล
ถนอม ให้สอบสวนการคอร์รัปชันในที่ดินปลูกสร้างศูนย์การค้าและโรงแรมของ
มหาวิทยาลัย
22 ก.ย. 2513 นักศึกษาวิทยาลัยครูเทเวศร์ ชุมนุมค้างคืนที่หน้าทำเนียบเพื่อเรียกร้องให้ยกระดับ
วุฒิจากอนุปริญญาเป็นปริญญาตรี
22 พ.ย. 2513 พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงลาออกจากตำแหน่ง
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ มธ. ให้นักศึกษาและอาจารย์ลงคะแนน
เลือกตั้งอธิการบดีคนใหม่
1 ธ.ค. 2513 จอมพลถนอม นายกฯ ในฐานะ ผู้บัญชาการสูงสุด กล่าวว่า จะลงโทษลูกชาย คือ

พ.ท.ณรงค์ กิตติขจร ในฐานะผู้บังคับกรมทหารราบที่ 11 กับทหารได้บังคับบัญชา ที่
ไปก่อเรื่องจับโยนคู่ยามของตำรวจที่บางเขนลงข้างคู

ปี 2514

- 18 ก.พ. 2514 เจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม ส.ส. รวม 16 คน ที่จังหวัดร้อยเอ็ด ในข้อหาฆ่าสุ่มชุนนุ
สัมมนาและอภิปรายกัน เป็นการขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน
- 3 ก.ค. 2514 สมาชิกวุฒิสภาจับสลากออกครั้งหนึ่ง (82 คน) ตามมาตรา 79 แห่งรัฐธรรมนูญ
- 4 ก.ค. 2514 แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา (82 คน) แทนจำนวนที่ออกไป
- 17 พ.ย. 2514 19.00 น. “คณะปฏิวัติ” ยึดอำนาจ โดย จอมพลถนอม กิตติขจร
นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็น
หัวหน้าคณะปฏิวัติ
- 31 ธ.ค. 2514 ตั้ง “สภการบริหารคณะปฏิวัติ” ให้ “บรรดาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่มีบัญญัติให้
เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีนั้น ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสภการบริหารคณะ
ปฏิวัติ” โดยมี จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นประธานฯ

ปี 2515

- 9 มี.ค. 2515 3 อดีต ส.ส. (นายอุทัย พิมพ์ใจชน อดีต ส.ส.ชลบุรี นายอนันต์ ภัคดีประไพ อดีต
ส.ส.พิษณุโลก และนายบุญเกิด หิรัญคำ ส.ส.ชัยภูมิ) ยื่นฟ้องคณะปฏิวัติ คือ จอม
พลถนอม กิตติขจร และพวกอีกรวม 17 คน ต่อศาลอาญาในข้อหาว่าเป็น “กบฏ”
- 22 มิ.ย. 2515 คณะปฏิวัติสั่งจำคุกนายอุทัย พิมพ์ใจชน 10 ปี ส่วนนายอนันต์ ภัคดีประไพ และ
นายบุญเกิด หิรัญคำ คนละ 7 ปี
- 15 ธ.ค. 2515 ประกาศใช้ “ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร” มี 23 มาตรา
(ช่วงปกครองโดยคณะปฏิวัติ มี “ประกาศคณะปฏิวัติ” 364 ฉบับ และมี “คำสั่ง
หัวหน้าคณะปฏิวัติ” 79 ฉบับ)
- 16 ธ.ค. 2515 แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติรวม 299 คน
- 18 ธ.ค. 2515 แต่งตั้งจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี
- 19 ธ.ค. 2515 แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี 28 ตำแหน่ง
- 28 ธ.ค. 2515 พระราชพิธีสถาปนาเฉลิมพระนามาภิไธยสมเด็จพระเจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ ขึ้นดำรงพระ
ยศเป็น “สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามบรมราชกุมาร”

ปี 2516

- 14 ก.พ. 2516 แต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ รวม 23 คน โดยมี พลเอกประภาส จารุเสถียร เป็นประธานฯ
- 1 มิ.ย. 2516 แต่งตั้ง พลเอกประภาส จารุเสถียร เป็น จอมพล 3 เหล่าทัพ
- 14 ต.ค. 2516 - วันมหาวิปโยค/วันมหาปิตุ/ปฏิวัติตุลาคม
-18.10 น. จอมพลถนอม กิตติขจร ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
-19.15 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสทางวิทยุโทรทัศน์ และทรงประกาศแต่งตั้ง ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี
- 30 ต.ค. 2516 “คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ สลร. 40/2516 เรื่อง การสอบสวนทรัพย์สินของจอมพลถนอม กิตติขจร และภริยา จอมพลประภาส จารุเสถียร และภริยา และ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร และภริยา” โดยมี นายบุญมา วงศ์สวรรค์ เป็นประธานกรรมการฯ

ปี 2517

- 1 ส.ค. 2517 นายกรัฐมนตรีใช้อำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ชิดทรัพย์ จอมพลถนอม กิตติขจร (17,495,909 บาท) ท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร (44,282,460 บาท) จอมพลประภาส จารุเสถียร (158,681,560 บาท) ท่านผู้หญิงไสว จารุเสถียร (89,951,411 บาท) พันเอกณรงค์ กิตติขจร (29,437,200 บาท) และนางสุภาภรณ์ กิตติขจร (11,876,199 บาท) บริษัท ไสวประภาสและบุตร จำกัด (81,140,100 บาท) บริษัท ถกลสุข จำกัด (1,375,000 บาท) รวมทั้งหมดยึดทรัพย์เป็นเงิน 434,289,839 บาท

2519

- 6 ต.ค. 2519 อาชญากรรมโดยรัฐกลางกรุงรัตน โกสินทร์ มีสามเนรณอมเป็นปัจจัยสาเหตุ
- 29 ธ.ค. 2519 ศาลฎีกาพิพากษาว่าคำสั่งยึดทรัพย์ของนายกรัฐมนตรีถูกต้องตามกฎหมาย : ศาลฎีกามีคำพิพากษาที่ 2573/2519 ความแพ่ง ที่จอมพลถนอม กิตติขจร และท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร เป็นโจทก์ ฟ้อง นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ที่ 1 จนถึง ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ 10 จำเลย เรื่อง “คำสั่งของนายกรัฐมนตรีโดยอาศัยมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ละเมิด เรียกทรัพย์คืน” นั้น ให้พิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์และศาลชั้นต้น ว่า จำเลยที่ 1 ในฐานะนายกรัฐมนตรี มีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใดๆ เพื่อประโยชน์ดังที่ตราไว้ในมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2515

ภาคผนวก ข

พลโทถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี

แถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อสภา

เมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2501

ท่านประธานสภาผู้แทนราษฎรและท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ

ตามที่ได้ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2501 และข้าพเจ้าได้จัดตั้งคณะรัฐบาลซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีตามประกาศพระบรมราชโองการลงวันที่ 1 มกราคม 2501 แล้วนั้น บัดนี้คณะรัฐมนตรีได้วางนโยบายโดยตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องให้เป็นไปตามนโยบายแห่งรัฐที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และยึดถือหลักการเคารพต่อเสรีภาพของประชาชนชาวไทย เช่น เสรีภาพเกี่ยวกับเคหสถาน กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชนตามรัฐธรรมนูญและอื่นๆเป็นมูลฐาน จึงขอแถลงนโยบายเพื่อรับความไว้วางใจของสภาผู้แทนราษฎรตามความในมาตรา 84 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 245 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 ดังต่อไปนี้

1. รัฐบาลนี้ถือว่าประโยชน์สุขของประชาชนและความมั่นคงของประเทศชาติ เป็นยอดปรารถนาในการบริหารประเทศ ฉะนั้นสิ่งใดที่เป็นภัยและไม่เป็นธรรมแก่สังคม จะได้ขจัดให้สูญสิ้นไปโดยเด็ดขาดและรวดเร็ว รัฐบาลจะปฏิบัติภารกิจทุกอย่างเพื่ออำนวยความสุขสมบูรณ์ให้แก่ประเทศชาติและประชาชนอันจะเป็นผลให้รัฐบาลนี้เป็นของประชาชนและเพื่อประชาชน โดยแท้จริง
2. รัฐบาลนี้ จะผดุงรักษาระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เทิดทูนพระมหากษัตริย์ให้เป็นที่เคารพสักการะตลอดไป เชิดชูบำรุงพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ และให้ความอุปถัมภ์บำรุงแก่ศาสนาอื่นซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของประชาชน
3. รัฐบาลนี้จะรักษาไว้ซึ่งสิทธิ และปฏิบัติตามหน้าที่อันมีตามสนธิสัญญากับประเทศทั้งหลาย จะยึดมั่นในหลักแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และจะส่งเสริมสัมพันธไมตรีและร่วมมือกับนานาประเทศ เพื่อผดุงความสงบสุขของโลกตามหลักแห่งความยุติธรรม ความผาสุกของประชาชน และความมั่นคงของประเทศ
4. รัฐบาลนี้จะเตรียมสรรพกำลังของชาติเพื่อป้องกันราชอาณาจักรตามกำลังเศรษฐกิจของประเทศ และจะปรับปรุงกิจการด้านสวัสดิการของทหารให้ดียิ่งขึ้น
5. รัฐบาลนี้จะจัดการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ โดยยึดถือหลักการป้องกันและบำรุงเป็นสำคัญ โดยเฉพาะจะจัดการคุ้มครองป้องกันให้ประชาชนได้ประกอบอาชีพโดยปราศจาก

ความหวาดระแวงภัย เพื่อการนี้รัฐบาลจะได้จัดกำลังตำรวจ พนักงานปกครองและกำนันผู้ใหญ่บ้าน ให้มีประสิทธิภาพ และให้ตำรวจเป็นตำรวจของประชาชนโดยแท้จริง จะจัดการพัฒนา การท้องถิ่นจะ จัดตั้งนิคมสร้างตนเองเพิ่มขึ้น และจะเร่งรัดดำเนินการเกี่ยวกับการจัดที่ดินเพื่อให้ประชาชนมีที่ดินทำ กินให้เป็นการเหมาะสมแก่ท้องที่และเศรษฐกิจของชาติ

จะจัดการอาคารสงเคราะห์โดยมุ่งช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยเป็นสำคัญ และจะส่งเสริมการ ก่อสร้างบ้านในราคาถูก เพื่อเพิ่มพูนปริมาณเคหสถานของประชาชนและจะส่งเสริมการ ประชาสงเคราะห์ให้อำนวยผลดียิ่งขึ้น จะจัดการสาธารณสุขปโภคในท้องถิ่นต่าง ๆ ให้มีไฟฟ้า ประปา โดยทั่วถึงยิ่งขึ้น และจะจัดให้มีทางระหว่างตำบล และทางระหว่างอำเภอให้ทั่วถึงขึ้นโดยเร็ว เพื่อ ประโยชน์แก่เศรษฐกิจและความเจริญของท้องถิ่น

6. รัฐบาลนี้จะได้ส่งเสริมการอนามัยของประชาชนให้มีขึ้น โดยทั่ว ๆ ไป จะส่งเสริมการผลิต แพทย์และผู้มีวิชาชีพอย่างอื่นอันเนื่องเกี่ยวกับการแพทย์ จะปรับปรุงและเพิ่มสถานพยาบาลให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้นทั้งในด้านสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ และเจ้าหน้าที่ จะส่งเสริมการวิจัยทางการแพทย์ การผลิตยาและเวชภัณฑ์ เพื่อให้ได้ปริมาณและชนิดมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

7. รัฐบาลนี้จะได้เร่งสำรวจภาวะเศรษฐกิจของประเทศและริบวาง โครงการพัฒนาเศรษฐกิจ แห่งชาติให้เป็นการถาวร

8. รัฐบาลนี้จะดำเนินการทุกทางที่จะรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพของเงินตรา และจะได้ปรับปรุง แก้ไขวิธีการงบประมาณ ตลอดจนการควบคุมการใช้จ่ายเงินของแผ่นดินให้เป็นไปตามกฎหมาย กับ ทั้งจะระมัดระวังการใช้จ่ายเงินของแผ่นดินให้เป็นไปโดยทางประหยัด และเกิดผลประโยชน์ แก่ ประชาชนอย่างแท้จริง รัฐบาลนี้จะได้ปรับปรุงการภาษีอากรให้เป็นธรรมแก่สังคม และจะจัดระบบ ภาษีอากรให้เหมาะสมแก่สภาพเศรษฐกิจและมาตรฐานการครองชีพของประชาชน กับทั้งจะแก้ไข วิธีการจัดเก็บภาษีอากรให้รัดกุม และสะดวกแก่ผู้เสียภาษีอากรยิ่งขึ้น อนึ่ง รัฐบาลนี้จะได้พยายาม ปลดเปลื้องหนี้สินของแผ่นดินซึ่งเป็นภาระหนักอยู่ในขณะนี้ ให้เบาบางลงอย่างดีที่สุดเท่าที่จะพึง กระทำได้

9. รัฐบาลนี้จะส่งเสริมช่วยเหลือการประกอบอาชีพและการศึกษาของราษฎร ที่เกี่ยวกับ การเกษตร คือการผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหาร การเลี้ยงสัตว์ การชลประทาน การป่าไม้ และการประมง ให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้ผู้ประกอบอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้น

10. รัฐบาลนี้จะส่งเสริมและปรับปรุงการสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ ให้แพร่หลายตามความ ต้องการของประชาชน และให้เหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจ เพื่อยกฐานะการครองชีพและภาวะ เศรษฐกิจให้ดียิ่งขึ้น

11. รัฐบาลนี้จะดำเนินการจัดทำ ส่งเสริม ช่วยเหลือการอุตสาหกรรมให้มีมากยิ่งขึ้น ชักชวน และสนับสนุนให้มีการลงทุนทั้งภายในประเทศและจากต่างประเทศตามความเหมาะสม ส่วนการอุตสาหกรรมภายในครอบครัวนั้นก็ส่งเสริมช่วยเหลือให้เจริญยิ่งขึ้น ตลอดจนการทำการค้นคว้า ทดลองวัตถุดิบที่อยู่ในประเทศ เพื่อให้เกิดการอุตสาหกรรมใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอีก

12. รัฐบาลนี้จะส่งเสริมและดำเนินการสื่อสารทางไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ และวิทยุ ให้ประชาชนได้รับความสะดวก แน่นนอน และรวดเร็วยิ่งขึ้น ส่วนการคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ ตลอดจนการทำเรือ ก็จะได้ควบคุมเสริมสร้าง บุรณะ และประสานงานให้ประชาชนได้รับประโยชน์และความสะดวกมากที่สุด

13. รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการค้าภายในประเทศ จะแก้ไขอุปสรรคและวิธีการขนส่งสินค้าจากแหล่งผลิตมาสู่แหล่งบริโภคให้เป็นไปอย่างสะดวก สม่าเสมอรวดเร็ว และประหยัด จะรักษาระดับราคาสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพ จะส่งเสริมให้มีการส่งสินค้าออกชนิดต่างๆ ให้มีปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้น จะส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าภายในที่จำเป็นให้มีปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการ และให้ความคุ้มครองแก่อุตสาหกรรมภายในประเทศ จะพยายามรักษาไว้ซึ่งดุลการค้ากับต่างประเทศและปฏิบัติประการอื่นๆ เพื่อความมั่นคงแห่งเศรษฐกิจของประเทศ

14. รัฐบาลนี้จะทำนุบำรุงการศึกษามากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดผลดีทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยมุ่งให้ประชาชนเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยและเป็นกำลังทางเศรษฐกิจของชาติ จะพยายามให้มีสถานศึกษาให้เพียงพอ ดำเนินการยกระดับการศึกษาเบื้องต้นของประชาชนทั่วไปให้สูงขึ้น พัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค ตลอดจนการศึกษาชั้นสูง และส่งเสริมการอาชีวศึกษาเป็นพิเศษ จะได้เร่งผลิตครูและปรับปรุงหลักสูตร วิธีการวัดผลการศึกษา แบบเรียน และอุปกรณ์ให้เหมาะสม กับทั้งจะได้แก้ปัญหเกี่ยวกับเยาวชน โดยส่งเสริมการพลศึกษาและกิจกรรมพิเศษอื่นๆ นอกจากนั้นรัฐบาลจะได้สนับสนุนส่งเสริมและปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์ กับส่งเสริมวิทยฐานะและสวัสดิภาพของครูโดยทั่วไป จะทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมของชาติตลอดจนปรับปรุงกิจการพิพิธภัณฑ์ และหอสมุดแห่งชาติให้ดียิ่งขึ้น

15. รัฐบาลนี้จะเคารพในอำนาจอิสระของศาลในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี และจะจัดให้ศาลได้ดำเนินการสอบสวนพิจารณาไปโดยสะดวกรวดเร็ว อำนาจความยุติธรรมอย่างดีที่สุดแก่ประชาชน

16. รัฐบาลนี้ได้คำนึงถึงความสำคัญว่า การบริหารราชการจะดำเนินไปด้วยดี จำต้องอาศัยสมรรถภาพ ประสิทธิภาพ และความซื่อสัตย์สุจริตของข้าราชการ เพราะฉะนั้นรัฐบาลจะได้ดำเนินการปรับปรุงให้ข้าราชการมีลักษณะเช่นว่านัอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ รัฐบาลหวังว่าสภาผู้แทนราษฎรจะได้ให้ความไว้วางใจเพื่อรัฐบาลจะได้บริหารราชการแผ่นดินต่อไป

ที่มา: ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517) (กรุงเทพฯ: กลุ่มรัฐกิจเสรี, 2517), หน้า 905-908.

ภาคผนวก ก

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี

แถลงนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินต่อสภาฯ เพื่อทราบ

เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2502

ท่านประธานสภา และท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ

แม้ตามรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรมิได้กำหนดให้มีการแถลงนโยบาย และไม่มีกรรมติไว้วางใจ แต่เพื่อประโยชน์ในการบริหารประเทศร่วมกัน ข้าพเจ้าจึงยินดีที่จะชี้แจงนโยบายของรัฐบาลคณะนี้ให้ท่านรับทราบไว้ในวาระแรก เพื่อประโยชน์และความเข้าใจอันดีร่วมกันต่อไป หากว่าท่านข้องใจอยากทราบรายละเอียดประการใด ข้าพเจ้าก็ยินดีที่จะชี้แจงให้ท่านรับทราบและเข้าใจทุกประการ

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 และข้าพเจ้าได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้น ตามที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้ง ตามพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2502 แล้วนั้น คณะรัฐบาลนี้พร้อมแล้วที่จะบริหารราชการต่อไป จึงขอแถลงนโยบายเพื่อโปรดทราบ ณ บัดนี้

ข่อมเป็นที่เข้าใจกันแล้วว่า สภาร่างรัฐธรรมนูญสำหรับการปกครองประเทศขึ้นใหม่ เมื่อร่างเสร็จแล้วจนถึงนำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้แล้วก็จะได้มีการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ ตามรูปการในรัฐธรรมนูญฉบับนั้นต่อไป รัฐบาลนี้คงจะมีเวลาบริหารประเทศชั่วคราวระยะเวลาจำกัด จึงได้วางหลักการในการบริหารประเทศไว้เป็น 2 ประการ คือ งานใดที่จะต้องใช้เวลายาวนาน ก็จะได้วางโครงการขึ้น เพื่อรัฐบาลต่อไปจะได้อาศัยเป็นแนวดำเนินการต่อไปได้

อย่างไรก็ดี การที่คณะปฏิวัติต้องเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ ก็ด้วยความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะหาวิถีทางอันเหมาะสมในการนำประเทศไปสู่ความเจริญ มิใช่มุ่งหมายแต่เพียงว่าจะให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล หรือแก้ไขรัฐธรรมนูญการปกครองประเทศเสียใหม่เท่านั้น หากแต่เห็นว่าการที่จะบริหารประเทศในรูปเดิมนั้น ยังมีอุปสรรคขัดขวางความก้าวหน้าของประเทศอยู่อีกนานาประการ จำเป็นต้องแก้ไขปรับปรุงกันใหม่ทุกด้านทุกมุม เฉพาะอย่างยิ่งจักรกลในการบริหารประเทศจะต้องอยู่ในรูปอันเหมาะสมจริงๆ รัฐบาลจึงจะสามารถบริหารประเทศให้ถึงความเจริญได้ ดังนั้นรัฐบาลนี้จึงถือว่าภารกิจอันสำคัญยิ่งที่จะต้องรีบปรับปรุงรูปการบริหารประเทศให้เหมาะสม และบรรลุความมุ่งหมายที่คณะปฏิวัติได้ตั้งไว้ในชั่วระยะเวลาอันสั้นนี้เป็นอันดับแรกก่อนกิจการอื่นใดทั้งสิ้น

อนึ่ง นโยบายของคณะปฏิวัติซึ่งได้ประกาศไปแล้วนั้น รัฐบาลนี้จะได้ดำเนินตามต่อไปให้เป็นผลประโยชน์แก่ประเทศอย่างแท้จริง เช่น การส่งเสริมการอุตสาหกรรมภายในประเทศ การเลิกสูบฝิ่น และการค้าฝิ่นในประเทศไทย ฯลฯ เป็นต้น

ในการบริหารประเทศในครั้งนี้ รัฐบาลเห็นว่าจำเป็นที่จะแก้ไขและปรับปรุงการเศรษฐกิจของประเทศเป็นเรื่องใหญ่ และเป็นอันดับที่หนึ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อให้มีรายได้ที่แท้จริงสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ระดับการครองชีพของประชาชนสูงขึ้นด้วย ฉะนั้นรัฐบาลจะได้ปรับปรุงการคลังการเงินของประเทศ ดำเนินการส่งเสริมการเกษตรกรรม การสหกรณ์ การอุตสาหกรรม และการค้า ตลอดจนการคมนาคมให้ก้าวหน้า เป็นประโยชน์แก่ประชาชนกว้างขวางยิ่งขึ้น

รัฐบาลนี้จะได้สนใจเป็นพิเศษในการศึกษาของเยาวชน ซึ่งจะได้เป็นกำลังสำคัญของชาติ ในวันหน้า โดยจะได้ดำเนินการให้เยาวชนได้รับทั้งวิทยาการและจริยศึกษาควบคู่กันไป จะได้จัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้น เพื่อวางโครงการศึกษาให้เป็น โครงการถาวรเหมาะสมแก่ความจำเป็นของชาติ และสอดคล้องกับรูปการปกครองของประเทศ จะเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนส่วนรวมในการจัดการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยรัฐบาลถือหลักว่า จะเพียงแต่ควบคุมให้เป็นไปตามโครงการศึกษาของชาติและให้ความอนุเคราะห์ตามความจำเป็น

รัฐบาลจะได้ดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนในชาติมีศีลธรรม วัฒนธรรม และอนามัยอันดี รวมทั้งดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย เพื่อยังความสงบเรียบร้อยและความผาสุกของประชาชน

สำหรับในด้านการทหารนั้น รัฐบาลนี้จะคงรักษาระดับอัตรากำลังปัจจุบันไว้ แต่จะเร่งรัดปรับปรุงในทางการฝึก การศึกษา และในทางอาวุธยุทโธปกรณ์ เพื่อให้เป็นกำลังทัพที่มีสมรรถภาพสูง และจะแก้ไขความขาดแคลนในทางสวัสดิการของทหารให้สมบูรณ์ขึ้น

นอกจากนั้น รัฐบาลนี้ขอยืนยันว่า

1. จะเทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นองค์ประมุขของชาติตลอดไป
2. จะบริหารประเทศโดยยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย และเคารพในสิทธิของมนุษยชนการใดอันจะอันวญความผาสุกแก่ประชาชน รัฐบาลจะได้ปฏิบัติโดยเด็ดขาดเพื่อประโยชน์ที่ว่านั้น
3. จะรักษาไว้ซึ่งสิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่อันมีตามสนธิสัญญากับประเทศทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่งจะยึดมั่นในอุดมการณ์ร่วมกันตามสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
4. จะยึดมั่นในหลักแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศตามหลักสันติซึ่งตั้งอยู่บนมูลฐานแห่งความยุติธรรม ความผาสุกของประชาชน และความมั่นคงของประเทศ และถือว่าความเข้าใจอันดีและความร่วมมือกันโดยใกล้ชิดระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่เป็นมิตร โดยเฉพาะประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะช่วยธำรงไว้ซึ่งสันติสุขในภาคพื้นส่วนนี้ของโลก

ในส่วนที่เกี่ยวแก่การช่วยเหลือจากต่างประเทศนั้น รัฐบาลนี้จะพิจารณาเท่าที่เห็นจำเป็น โดยที่ไม่ให้กระทบถึงอำนาจอธิปไตยของประเทศชาติ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลมีเจตนาอันแท้จริงที่จะทำให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะช่วยตัวเองได้อย่างกว้างขวางที่สุดที่จะทำได้

ในที่สุด ขอเรียนว่า ที่ข้าพเจ้าได้อาสาเข้ามาแก้ไขวิกฤตกาลของชาติในครั้งนี้ และเท่าที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว คงจะเป็นที่ประจักษ์พยานในความซื่อสัตย์สุจริต และความหวังดีต่อประเทศชาติของข้าพเจ้าอยู่แล้ว ฉะนั้น แม้คำแถลงนโยบายของข้าพเจ้าจะไม่ละเอียดถี่คยอย่างที่เคยปฏิบัติกันมา ก็ขอได้โปรดเชื่อมั่นว่า พร้อมกับนโยบายที่แถลงแล้วนั้น ข้าพเจ้ายังได้มอบชีวิตจิตใจของข้าพเจ้าและรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลนี้เป็นเดิมพัน เพื่อสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติและอำนวยความผาสุกให้แก่ประชาชนจนถึงที่สุดให้จงได้

ที่มา: ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517) (กรุงเทพฯ: กลุ่มรัฐกิจเสรี, 2517), หน้า 933-936.

ภาคผนวก ง

พลเอกถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี
 แสดงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อสภาฯ เพื่อทราบ
 เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ.2506

ท่านประธานสภา และท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ

รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งมีข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรี ได้เข้าบริหารราชการแผ่นดิน ตามพระบรมราชโองการดังที่สภานี้ได้รับทราบแล้ว แม้ว่าตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร รัฐบาลย่อมเข้าบริหารราชการได้โดยไม่ต้องแถลงนโยบายและไม่ต้องลงมติไว้วางใจ รัฐบาลก็เห็นเป็นการสมควรที่จะขอโอกาสต่อสภา ชี้แจงแนวทางซึ่งเป็นหลักสำคัญที่รัฐบาลจะบริหารราชการแผ่นดินต่อไปเพื่อให้สภาได้รับทราบ และหากจะมีข้อซักถามประการใดก็ยินดีจะชี้แจง ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับสภา และข้าพเจ้าในนามของรัฐบาล ขอขอบพระคุณท่านประธานสภาและสมาชิกทั้งหลายที่ได้ให้โอกาสอันนี้แก่รัฐบาล

โดยที่รัฐบาลนี้ เป็นรัฐบาลบริหารราชการแผ่นดินในระหว่างที่ธรรมนูญแห่งการปกครองราชอาณาจักรอันเป็นผลของการปฏิวัติเมื่อ พ.ศ.2501 เช่นเดียวกับรัฐบาลก่อน และโดยที่นโยบายบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลก่อน ได้อำนวยคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างมากายเป็นที่ประจักษ์อยู่แล้ว รัฐบาลจึงยึดถือแนวบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายนั้น ซึ่งได้แถลงไว้ต่อสภาเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2502

ดังนั้น รัฐบาลจึงเห็นสมควรที่จะได้นำสารัตถ์สำคัญแห่งนโยบายนั้นมาดำเนินตามต่อไป โดยปรับปรุงบางประการเพื่อความเหมาะสม นโยบายของรัฐบาลจึงมีโดยสังเขป ดังนี้

รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาประเทศในกิจการอันเป็นสาขาที่มีความสำคัญ คือ การชลประทาน การทางหลวง การทรัพยากรธรณี การพัฒนาที่ดิน การพลังงาน กับ การสหกรณ์ ซึ่งได้มารวมและก่อตั้งกระทรวงรับผิดชอบขึ้น เป็นกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เพื่อให้มีการประสานงาน และควบคุมตรวจสอบผลงาน โดยให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะรัฐบาลถือว่าโครงการพัฒนาต่างๆ อันเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ในส่วนที่เกี่ยวแก่การคลังและการเงินของประเทศนั้น รัฐบาลจะยึดมั่นต่อไปในนโยบายรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงของเงินตรา และในเวลาเดียวกันก็จะพยายามหารายได้มาบำรุงประเทศให้มากยิ่งขึ้น การหารายได้เพิ่มขึ้นนี้จะดำเนินหนักไปในทางเพิ่มผลผลิต ให้ประชากรมีรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้นอันจะเป็นผลเพิ่มพูนรายได้ของรัฐไปในตัว ยิ่งกว่าการเพิ่มภาระการเสียภาษีให้แก่ราษฎร

รัฐบาลถือว่า การเกษตรเป็นเครื่องคำนวณอันสำคัญแห่งเศรษฐกิจของประเทศ จึงจะได้ดำเนินการส่งเสริมการเกษตรทุกวิถีทางให้มีผลผลิตมากขึ้น ให้เป็นผลสนับสนุนแก่การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ให้เป็นหลักประกันสำหรับความปลอดภัยสาธารณะและการป้องกันประเทศ และให้เป็นรากฐานอันสำคัญในอันที่จะได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศ ในการส่งเสริมการเกษตรเพื่อให้มีผลผลิตเพิ่มขึ้นนั้น รัฐบาลจะได้คำนึงถึงการที่จะให้กสิกรมีรายได้จากผลผลิตของตนเพิ่มมากขึ้นไปพร้อมกันไปด้วย

ในด้านอุตสาหกรรม รัฐบาลจะได้ส่งเสริมและเร่งรัด ควบคุมกัน กับการส่งเสริมเกษตรกรรมเพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ

ในด้านการศึกษา รัฐบาลจะปฏิบัติตามนโยบายที่รัฐบาลก่อนแถลงไว้ จะให้ความสำคัญแก่การศึกษาเพื่อการอาชีพเป็นพิเศษ กับทั้งจะขยายการศึกษาชั้นสูงไปตามจังหวัดต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้นด้วย

ในด้านการสาธารณสุข รัฐบาลจะส่งเสริมให้ประชาชนมีอนามัยดี และจะขยายการบำบัดโรคให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

รัฐบาลจะมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศโดยจะปรับปรุงเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและตำรวจให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และส่งเสริมอาชีพของประชาชนตามความเหมาะสมของท้องที่และเศรษฐกิจของชาติ

การป้องกันประเทศ รัฐบาลจะดำรงซึ่งกำลังทหารไว้ และจัดให้ดียิ่งขึ้น โดยเร่งรัดปรับปรุงการฝึก การศึกษา การสวัสดิการ รวมตลอดจนการจัดให้มีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยพอควรแก่การป้องกันประเทศ

นอกจากนี้ รัฐบาลขอยืนยันว่า

1. จะเทิดทูนพระมหากษัตริย์ และจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อความมั่นคงแห่งราชบัลลังก์
2. จะเชิดชูพระพุทธศาสนา และจะเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการนับถือศาสนาอื่นๆ ด้วย
3. จะบริหารประเทศโดยยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย และจะเคารพในสิทธิของมนุษยชน การใดอันจะอันวญความผาสุกให้แก่ประชาชน รัฐบาลจะได้ปฏิบัติกรอย่างเคร่งครัด เพื่อประโยชน์ที่ว่านั้น
4. จะรักษาไว้ซึ่งสิทธิ และปฏิบัติตามพันธะที่มีตามสนธิสัญญากับประเทศทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่งจะยึดมั่นในหลักและเจตนารมณ์แห่งกฎบัตรแห่งสหประชาชาติ และในอุดมการณ์ร่วมกันตามสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
5. จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศ ตามหลักสันติซึ่งตั้งอยู่บนมูลฐานแห่งความยุติธรรม ความเป็นจริง ความเป็นอิสระเสรีของชาติไทย ความผาสุกของประชาชน และความมั่นคง

ของประเทศชาติ และถือว่าความเข้าใจอันดีและความร่วมมือกันโดยใกล้ชิดกับประเทศต่างๆ ที่เป็นมิตร โดยเฉพาะประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะช่วยธำรงไว้ซึ่งสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าในภาคพื้นส่วนนี้ของโลก

ในที่สุด ข้าพเจ้าในนามนายกรัฐมนตรี ขอเรียนต่อสภานี้ และขอให้ถือเสมือนเป็นคำปฏิญาณต่อประชาชนทั้งชาติว่า ข้าพเจ้าและรัฐมนตรีทุกคน จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพยายามและด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ และความสมบูรณ์พูนสุขของพี่น้องร่วมชาติทุกคน ขอขอบคุณ

ที่มา: ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517) (กรุงเทพฯ: กลุ่มรัฐกิจเสรี, 2517), หน้า 959-961.

ภาคผนวก จ

คำปราศรัยของ

พลเอก ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี

วันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2506 ทางวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์

พี่น้องประชาชนที่รักทั้งหลาย

ตามที่ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ กระหม่อม ให้ข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีสืบต่อจาก ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งได้ถึงแก่สัญกรรมไป และข้าพเจ้าได้กราบบังคมทูลพระกรุณาจัดตั้งรัฐบาล ดังที่ได้มีประกาศพระบรมราชโองการแล้วเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พุทธศักราช 2506 และข้าพเจ้าได้แถลงนโยบายต่อสภาไปเมื่อเช้าวันนี้แล้วนั้น

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้ารัฐบาล มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารชาติบ้านเมืองข้าพเจ้าจึงใคร่ขอโอกาสนี้ กล่าวคำปราศรัยต่อพี่น้องประชาชนที่รักทั้งหลาย เพื่อได้รับทราบนโยบายของรัฐบาลที่จะดำเนินการต่อไป และเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ในอันที่จะได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสรรค์ให้ชาติไทยที่รักยิ่งของเรา มีความมั่นคงถาวรและมีความเจริญก้าวหน้า เพื่อนำความผาสุกมาสู่พี่น้องประชาชนสืบไป

ก่อนอื่น ข้าพเจ้าใคร่ขอแจ้งให้พี่น้องที่รักทั้งหลายได้ทราบว่า ข้าพเจ้าและรัฐมนตรีทุกท่านมีความเสียใจอย่างยิ่งเช่นเดียวกับประชาชนชาวไทยทั่วไป ที่ชาติไทยต้องสูญเสีย ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นผู้นำประเทศที่เข้มแข็ง และได้พัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ เป็นอันมาก การที่ข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงมีความรู้สึกหนักใจอยู่บ้างเกรงว่าจะทำไม่ได้เท่าที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำไว้ แต่อย่างไรก็ตามข้าพเจ้าในนามรัฐบาลนี้ขอให้คำรับรองต่อท่านทั้งหลายว่า เมื่อมีความพยายามที่ไหน ความสำเร็จย่อมมีที่นั่น

สำหรับนโยบายของรัฐบาลชุดนี้จะดำเนินต่อไปนั้น จะได้ยึดถือต่อแนวนโยบายรัฐบาลชุดที่แล้ว ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 เป็นหลัก เพราะเห็นว่านโยบายดังกล่าวได้อำนวยคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างมากมาย ดังเป็นที่ประจักษ์อยู่แล้ว ประกอบกับข้าพเจ้าและรัฐมนตรีเกือบทุกท่าน ก็ได้ร่วมบริหารประเทศมากับรัฐบาลชุดก่อน จึงใคร่ขอเตือนนโยบายเดิมในส่วนดีเป็นหลักดำเนินการต่อไป และจะปรับปรุงแก้ไขให้รัดกุมตามความเหมาะสมกับกาลสมัยยิ่งขึ้น ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง จึงจะทะนุบำรุงและพัฒนาให้ก้าวหน้าต่อไป เพื่อยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้ดีขึ้นและเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศชาติด้วย รัฐบาลจะพิจารณาปรับปรุงและวางโครงการที่จะดำเนินการต่อไป

ด้วยความระมัดระวังตามกำลังของประเทศ รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนากิจการซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การชลประทาน การทางหลวง การทรัพยากรธรณี การพัฒนาที่ดิน การพลังงาน และการสหกรณ์ ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในด้านการคลังและการเงิน รัฐบาลจะรักษาเสถียรภาพความมั่นคงของเงินตรา และจัดหารายได้มาบำรุงประเทศให้มากยิ่งขึ้น ในการจัดหารายได้นี้ รัฐบาลจะมุ่งในด้านการส่งเสริมการเพิ่มผลผลิต เพื่อให้ประชากรมีรายได้ที่แท้จริงสูงขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ประเทศไปในตัว ยิ่งกว่าการเพิ่มภาระภาษีให้แก่ประชาชน

ในด้านการเกษตร ซึ่งเป็นเครื่องค้ำจุนอันสำคัญแห่งเศรษฐกิจของประเทศ รัฐบาลจะส่งเสริมการผลิตให้ได้ผลมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ชาติและแก่เกษตรกรโดยตรง ทั้งยังเป็นการสนับสนุน การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมให้กว้างขวางออกไป นอกจากนี้ การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ย่อมเป็นหลักประกันความปลอดภัยของสาธารณชนและประเทศชาติ กับเป็นทางช่วยให้ได้มาซึ่งเงินตราต่างประเทศ

ในด้านการอุตสาหกรรม รัฐบาลจะส่งเสริมการอุตสาหกรรมให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการเกษตร และเพื่อประหยัดเงินตราที่จะต้องสั่งซื้อของจากต่างประเทศ

ในด้านการศึกษา รัฐบาลจะส่งเสริมการศึกษาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ จะให้ความสำคัญแก่การศึกษาเพื่อการอาชีพเป็นพิเศษ และจะขยายการศึกษาชั้นสูงให้แพร่ไปในส่วนภูมิภาคด้วย

ในด้านการสาธารณสุข รัฐบาลจะส่งเสริมและขยายกิจการด้านสุขาภิบาลและการอนามัย เพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพสมบูรณ์และพลานามัยที่ดี กับจะเพิ่มพูนการรักษาพยาบาลและการป้องกันโรคให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ในด้านการป้องกันประเทศ รัฐบาลจะดำรงกำลังทหารไว้ และจะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการฝึก การศึกษา การสวัสดิการ ตลอดจนการจัดให้มีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยพอเพียงแก่การป้องกันประเทศ

นอกจากยึดแนวนโยบายเดิมเป็นหลักในการบริหารประเทศดังกล่าวมาแล้ว รัฐบาลนี้จะสนใจเป็นพิเศษในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ด้วยการปรับปรุงเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและตำรวจ ให้มีประสิทธิภาพในการรับใช้ประชาชน เพื่อให้มีความร่มเย็นเป็นสุข และสามารถประกอบอาชีพได้โดยสงบ จะส่งเสริมให้มีความสมัครสมานสามัคคีระหว่างสถาบันต่างๆ และชนในชาติ เพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในการต่อต้านภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์

ในด้านการบริหารราชการ รัฐบาลนี้มุ่งจะให้เกิดประสิทธิภาพในผลงานเป็นหลัก จะปรับปรุงและพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลให้มีความรู้สึกรับผิดชอบ และซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงานและต่อประชาชน จะทำการปราบปรามคอร์รัปชันอย่างเด็ดขาด โดยไม่เห็นแก่หน้าผู้ใดทั้งสิ้น นอกจากนี้ รัฐบาลจะประหยัดการใช้จ่ายเงินงบประมาณแผ่นดินอย่างจริงจัง โดยขอให้แต่ละกระทรวงพิจารณาบรรจุแต่ผู้ที่มีสมรรถภาพสูง เข้าดำรงตำแหน่งต่างๆ ตำแหน่งหรือส่วนราชการใดที่ไม่สู้จำเป็น ก็ขอให้พิจารณาปรับปรุงหรือยุบเลิก ตลอดในการใช้จ่ายในเรื่องอื่นๆ ก็จะยึดถือหลักประหยัดด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้เงินมาใช้ในการพัฒนาประเทศให้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้รัฐบาลขอยืนยันว่า

1. จะเทิดทูลพระมหากษัตริย์ และจะทำทุกวิถีทางเพื่อความมั่นคงแห่งราชบัลลังก์
2. จะเชิดชูพระพุทธศาสนา และจะเคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการนับถือศาสนาอื่นๆ ด้วย
3. จะยึดมั่นในหลักประชาธิปไตยในการบริหารประเทศและจะเคารพในสิทธิของมนุษยชน การใดอันจะอันยความผาสุกแก่ประชาชนรัฐบาลจะปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อประโยชน์ที่ว่านั้น
4. จะรักษาไว้ซึ่งสิทธิ และปฏิบัติตามพันธะที่มีตามสนธิสัญญากับประเทศทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จะยึดมั่นในหลักและเจตนารมณ์แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และอุดมการณ์ตามสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
5. จะส่งเสริมสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศตามหลักสันติ ซึ่งตั้งอยู่บนมูลฐานแห่งความยุติธรรม ความเป็นจริง ความอิสระเสรีของชาติไทย ความผาสุกของประชาชน และความมั่นคงของประเทศ และถือว่าความเข้าใจอันดี และความร่วมมือกันโดยใกล้ชิดกับประเทศต่างๆ ที่เป็นมิตร โดยเฉพาะประเทศในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะช่วยธำรงไว้ซึ่งสันติสุข และความก้าวหน้าในภาคพื้นส่วนนี้ของโลก

พี่น้องร่วมชาติร่วมประเทศที่รักทั้งหลาย ข้าพเจ้าหวังว่าข้อความที่ข้าพเจ้ากล่าวมา คงช่วยให้ท่านมีความเข้าใจพอสมควร เกี่ยวกับแนวนโยบายบริหารประเทศ ซึ่งรัฐบาลนี้จะดำเนินต่อไปในอนาคต ข้าพเจ้าจึงใคร่ขอท่านทั้งหลายร่วมมือร่วมใจกับรัฐบาล ตามที่ท่านจะสามารถจะทำได้ เพื่อให้การปฏิบัติตามนโยบายสัมฤทธิ์ผล สมเจตจำนงที่ตั้งไว้ พึงระลึกว่า ท่านทั้งหลายมีส่วนเป็นเจ้าของประเทศร่วมกันทุกคน ถ้าประชาชนแต่ละคนมีความอยู่เย็นเป็นสุข มีความเจริญและความไพบูรณ์ทางเศรษฐกิจ ประเทศชาติย่อมจะเจริญก้าวหน้า และมั่งคั่งสมบูรณ์ไปด้วยโภคทรัพย์ตามไปด้วยอย่างน้อยที่สุด ถ้าแต่ละท่านมิวิริยะอุตสาหะในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และประกอบอาชีพอย่างจริงจัง

หมั่นใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และแก่สังคมตามโอกาสอันสมควร ย่อมได้ชื่อว่า ท่านมีส่วนให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายส่วนหนึ่งแล้ว

ที่มา: ประมวลคำปราศรัย ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร (11 ธันวาคม 2507-10 ธันวาคม 2508)

(พระนคร: โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี้, 2509), หน้า 1-4.

ภาคผนวก ฉ

จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี
 แสดงนโยบายต่อที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภา
 วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2512

ท่านประธานรัฐสภา และท่านสมาชิกผู้ที่มีเกียรติ

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 7 มีนาคม พุทธศักราช 2512 และข้าพเจ้าได้จัดตั้งคณะรัฐบาลซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 11 มีนาคม พุทธศักราช 2512 แล้วนั้น บัดนี้ คณะรัฐมนตรีได้วางนโยบายตามแนวนโยบายของพรรคสหประชาไทยที่ได้แถลงไว้กับประชาชนชาวไทยแล้ว โดยตระหนักในความสำคัญที่จะต้องเป็นไปตามแนวนโยบายแห่งรัฐที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย ในการกำหนดนโยบายนี้ คณะรัฐมนตรีได้ยึดถือหลักการรักษาความมั่นคงของประเทศชาติและการเคารพในสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการเสริมสร้างความไพบุลย์ทางเศรษฐกิจและความเป็นธรรมในสังคมเป็นมูลฐาน จึงขอแถลงนโยบายให้รัฐสภาทราบ ตามความในมาตรา 141 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 ดังต่อไปนี้

1. รัฐบาลนี้เชื่อมั่นอย่างจริงใจว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 เป็นระบอบการปกครองที่เหมาะสมกับความต้องการของประเทศไทย ฉะนั้น รัฐบาลนี้จะปฏิบัติตามทุกอย่าง เพื่อให้การปกครองนี้ได้ดำเนินไปโดยราบรื่น และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางการเมืองของประเทศไทย โดยเฉพาะจะเทิดทูนพระมหากษัตริย์และราชบัลลังก์ไว้เป็นที่เคารพสักการะอันสูงยิ่งตลอดไป รวมทั้งจะส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยได้มีบทบาทและร่วมในกระบวนการเมืองและการปกครองของประเทศอย่างกว้างขวาง เพื่อการนี้รัฐบาลนี้จะพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้เข้าใจว่า การใช้สิทธิเสรีภาพ และดำเนินภารกิจทางการเมืองนั้นเป็นหน้าที่ซึ่งประชาชนชาวไทยพึงศึกษาและปฏิบัติ อันจะเป็นผลให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย พัฒนาก้าวหน้าและยั่งยืนตลอดไป

2. รัฐบาลนี้ถือว่า ความมั่นคงของประเทศชาติเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งที่จะช่วยทำให้การเสริมสร้างความไพบุลย์ทางเศรษฐกิจ และความเป็นธรรมในสังคมดำเนินไปโดยราบรื่นและบรรลุผล

สำเร็จ ฉะนั้น รัฐบาลนี้จะปฏิบัติการทุกอย่างเพื่อให้ประเทศไทยได้ดำรงอยู่อย่างมั่นคง โดยเฉพาะจะเตรียมสรรพกำลังของชาติ ตามกำลังเศรษฐกิจของประเทศให้อยู่ในสภาพเตรียมพร้อมที่จะป้องกันราชอาณาจักร นอกจากนี้ รัฐบาลนี้จะควบคุมให้ทหารของชาติอยู่ในระเบียบวินัยอันดี บำรุงขวัญและกำลังใจทหารของชาติให้สูงเสมอ รวมทั้งจะพัฒนาวิธีการป้องกันและการปราบปรามคอมมิวนิสต์ซึ่งคุกคามความมั่นคงของชาติอยู่ในขณะนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันจะยังผลให้เราสามารถสกัดกั้นภัยคอมมิวนิสต์ได้ในที่สุด

3. รัฐบาลนี้จะดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศโดยยึดถือหลักศีลธรรม กฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งจะดำเนินนโยบายโดยอิสระ เพื่อผดุงรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของชาติประชาชนชาวไทย รัฐบาลนี้จะรักษาไว้ซึ่งสิทธิและปฏิบัติตามพันธกรณีอันมีตามสนธิสัญญาที่ทำไว้กับประเทศทั้งหลายตามหลักแห่งความเสมอภาค จะส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศที่ไม่มีเจตนามุ่งร้ายต่อประเทศไทย จะยึดมั่นในหลักแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ และจะร่วมมือกับองค์การสหประชาชาติ เพื่อให้องค์การนี้สามารถทำหน้าที่รักษาความมั่นคงและสันติสุขของโลกตามหลักแห่งความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง รวมทั้งจะร่วมมือกับประเทศทั้งใกล้และไกลเพื่อสร้างความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน

4. รัฐบาลนี้ถือว่าความสงบเรียบร้อยภายในประเทศและความปลอดภัยของประชาชนเป็นภาระที่สำคัญยิ่ง การจัดการคุ้มครองป้องกันให้ประชาชนได้ประกอบอาชีพโดยปราศจากความหวาดระแวงภัยเป็นสิ่งซึ่งประชาชนปรารถนา เพื่อการนี้รัฐบาลจะเสริมสร้างกำลังและสมรรถภาพของตำรวจ พนักงานฝ่ายปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะพิจารณาแก้ไขการปฏิบัติเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนและปราบปรามโจรผู้ร้ายให้เหมาะสมตามสภาพของบ้านเมือง รวมทั้งจะได้สนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในท้องถิ่นของตนด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความอยู่ดีกินดีของประชาชนนั้น รัฐบาลถือเป็นนโยบายที่สำคัญอันหนึ่งที่จะต้องกระทำโดยจะขยายโครงการพัฒนาท้องถิ่นออกไปให้กว้างขวางทั่วทั้งประเทศ จะจัดตั้งนิคมสร้างตนเองเพิ่มขึ้น จะส่งเสริมและคุ้มครองผู้ใช้แรงงานให้มีรายได้และสวัสดิภาพเพียงพอตามความเป็นธรรม จะจัดการสาธารณสุขปโภคในท้องถิ่นต่างๆ ให้มีไฟฟ้า ประปา โดยทั่วถึงยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน จะจัดให้มีทาง ระหว่างอำเภอและระหว่างตำบลเพิ่มขึ้น เพื่อให้ท้องถิ่นต่างๆ ได้มีความเจริญใกล้เคียงกัน อันจะเป็นผลให้ประชาชนชาวไทยทั่วทั้งประเทศมีความสะดวกสบายทั่วถึงกัน จะได้ปรับปรุงส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ได้เป็นผลดี ทั้งจะส่งเสริมให้ท้องถิ่นต่างๆ ได้มีการปกครองตัวเองตามระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

5. รัฐบาลนี้ จะดำเนินการพัฒนาประเทศ โดยยึดเป้าหมายและนโยบายตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นหลัก ซึ่งมีหลักการจะสร้างสรรค์กิจการที่เป็นรากฐานเพื่อสนองความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ จะได้ปรับปรุงให้เหมาะสมกับสถานการณ์

รัฐบาลนี้จะเน้นหนักเป็นพิเศษในงานด้านชลประทาน การก่อสร้าง และบูรณะทางหลวงให้ทั่วถึงทุกภาค ปรับปรุงขยายงานด้านพลังงานไฟฟ้าให้เพียงพอับความต้องการทางด้านทางธุรกิจอุตสาหกรรม และครัวเรือนอยู่เสมอ รวมทั้งจะส่งเสริมสหกรณ์อเนกประสงค์ให้มีมากขึ้น

นอกจากนั้น รัฐบาลนี้จะดำเนินการทุกอย่างเพื่อเพิ่มกำลังการผลิตของประเทศและรายได้ประชาชาติ เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และรายได้ของประชาชนกับส่งเสริมให้ประชาชนได้รับผลจากการพัฒนาโดยทั่วถึงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะจะปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้มีความมั่นคงและสมดุลยิ่งขึ้น จะพัฒนากำลังคนด้วยการขยายการมีงานทำให้มากขึ้น และพัฒนาแรงงานระดับต่างๆ จะสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัย เพื่อความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และวิทยาการด้านประยุกต์อย่างจริงจัง

ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ จะได้ค้นหาและสำรวจ เพื่อหาแหล่งที่จะพัฒนาและนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์เพิ่มขึ้น

6. รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการอนามัยของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น โดยยึดหลักขจัดและป้องกันเป็นสำคัญ ดังเช่นที่ได้กระทำเป็นผลสำเร็จมาแล้วกับโรคหลายชนิด เช่น ไข้ทรพิษ กาฬโรค โรคคุดทะราด และไข้มาลาเรีย และดำเนินการป้องกันทุกวิถีทางมิให้โรคระบาดต่างๆ เกิดระบาดขึ้นได้ ส่วนในด้านการรักษาพยาบาลผู้ป่วยนั้น รัฐบาลนี้จะเร่งรัดการผลิตแพทย์ และผู้มีอาชีพอันเกี่ยวเนื่องกับวิทยาศาสตร์การแพทย์ให้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งจะจัดและสนับสนุนให้มีแพทย์ประจำในส่วนภูมิภาคมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ประชาชนในภูมิภาคได้รับการรักษาพยาบาลที่ถูกต้อง เพื่อการนี้รัฐบาลจะเพิ่มและปรับปรุงสถานพยาบาลให้ทันสมัยมากขึ้น ทั้งในด้านสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ และเจ้าหน้าที่ จะส่งเสริมการวิจัยทางแพทย์ จะควบคุมการผลิตและจำหน่ายยาและเวชภัณฑ์อย่างใกล้ชิด

7. รัฐบาลนี้ ถือว่าเสถียรภาพทางการเงินเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงในสังคมและความไวพุลย์ทางเศรษฐกิจ ฉะนั้น รัฐบาลจะปฏิบัติการทุกอย่างเพื่อรักษาเสถียรภาพของเงินตรา กับทั้งจะปรับปรุงแก้ไขวิธีการงบประมาณให้สามารถสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และจะควบคุมการใช้จ่ายเงินของแผ่นดินให้เป็นไปโดยประหยัดและเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเจริญให้แก่ประเทศชาติและอำนวยความผาสุกให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีอากรอันเป็นที่มาสำคัญของรายได้แผ่นดินนั้น รัฐบาลนี้จะปฏิบัติการทุกอย่างเพื่อป้องกันมิให้มีการหลีกเลี่ยง และปรับปรุงการภาษีอากรให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการพัฒนา

ประเทศเป็นสำคัญ เพื่อการนี้รัฐบาลจะแก้ไขวิธีการจัดเก็บและการตรวจสอบภาษีอากรให้มีประสิทธิภาพ และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียภาษีอากรมากยิ่งขึ้น

8. รัฐบาลนี้ จะส่งเสริมการเกษตรอันเป็นอาชีพหลักของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ให้มีประสิทธิภาพในการผลิต ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ จะจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มขึ้นและจะส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักใช้น้ำชลประทานที่รัฐบาลได้จัดสร้างขึ้นแล้วให้บังเกิดผลมากที่สุด จะช่วยเหลือเกษตรกรในด้านวิชาการต่างๆอันทันสมัย ช่วยให้มีตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตผลที่เกษตรกรผลิตได้ ช่วยให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนในการผลิตให้เหมาะสม รวมทั้งหาทางป้องกันมิให้ถูกกดราคา จะเพิ่มทุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อให้ธนาคารดังกล่าวขยายกิจการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ส่วนในด้านการป่าไม้ นั้น เพื่อให้บังเกิดความสมดุลตามธรรมชาติ จะรักษาป่าไม้ไว้อนุรักษ์ดินและน้ำในบริเวณพื้นที่อันเป็นต้นน้ำลำธารและแหล่งซับน้ำ ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์อันเป็นการป้องกันการขาดแคลนน้ำ กับทั้งจะให้มีการปลูกบำรุงป่าเพิ่มขึ้นเพื่อให้มีปริมาณไม้และของป่าสำหรับใช้สอยและเป็นสินค้าอย่างเพียงพอ ในส่วนที่เกี่ยวกับที่ดินป่าสงวน จะได้พิจารณาปรับปรุงแนวเขตให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ โดยถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

9. รัฐบาลนี้ถือว่า การอุตสาหกรรมเป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อช่วยให้ประชาชนมีงานทำ และช่วยยกระดับวิชาการทางเทคนิค ฉะนั้น รัฐบาลนี้จะมุ่งส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นสำคัญ คืออุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบที่ภายในประเทศเป็นตัวประกอบที่สำคัญในการผลิต ที่มีตลาดอยู่แล้วภายในประเทศ ที่มีส่วนช่วยดุลย์แห่งการชำระเงินระหว่างประเทศ หรือที่มีส่วนช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ และรัฐบาลจะส่งเสริมการลงทุนเพื่ออุตสาหกรรมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

10. รัฐบาลนี้ถือว่า การคมนาคมและการสื่อสารเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยสนับสนุนให้การพัฒนาด้านต่างๆบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย กระจายความเจริญ และอำนวยความสะดวกทำให้เกิดความผาสุกแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ฉะนั้น รัฐบาลจึงดำเนินการปรับปรุงและขยายกิจการด้านขนส่งทั้งในประเทศและระหว่างประเทศทั้งทางถนน ทางรถไฟ ทางน้ำ ทางอากาศ และการทำเรือ ให้เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนและการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ ส่วนการสื่อสารด้านไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ วิทยุ และโทรคมนาคมนั้น รัฐบาลนี้จะปรับปรุงบริการเหล่านี้ให้ดีขึ้นเพื่อให้ประชาชนสามารถติดต่อและส่งข่าวสารถึงกันและกันได้โดยสะดวกและรวดเร็ว

11. รัฐบาลนี้ถือว่า การค้าคือหัวใจของความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและสร้างความสุขสมบูรณ์ให้แก่ประชาชน ฉะนั้น รัฐบาลนี้จะปฏิบัติการทุกอย่างที่จะส่งเสริมให้การค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดำเนินไปอย่างราบรื่น เพื่อการนี้รัฐบาลจะดำเนินการแก้ไขอุปสรรค

และวิธีการขนส่งสินค้าจากแหล่งผลิตมาสู่แหล่งบริโภคให้เป็นไปโดยสะดวก สม่ำเสมอ รวดเร็ว และประหยัด รวมทั้งจะรักษาระดับราคาสินค้าที่จำเป็นแก่การครองชีพของประชาชนไว้ ในส่วนที่เกี่ยวกับการค้ากับต่างประเทศนั้น รัฐบาลนี้จะขยายและรักษาตลาดต่างประเทศไว้อย่างมั่นคง และจะดำเนินการแก้ไขดุลการค้าที่ประเทศไทยยังเสียเปรียบกับบางประเทศให้ดีขึ้น

12. รัฐบาลนี้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาแห่งชาติว่า เป็นกุญแจที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในทุกๆทาง ฉะนั้น รัฐบาลนี้จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเฉพาะจะปรับปรุงและส่งเสริมการศึกษา ทั้งในด้านการศึกษาระดับมัธยม อาชีวศึกษา และอุดมศึกษาให้ดียิ่งขึ้น ในการนี้รัฐบาลนี้จะพยายามขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปให้ทั่วทั้งประเทศ ปรับปรุงโรงเรียนทุกชนิด โดยเฉพาะ โรงเรียนอาชีวะให้มีคุณภาพสูงขึ้น และเพิ่มจำนวนให้มากขึ้น ปรับปรุงมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้วให้มีคุณภาพสูงขึ้น และให้มีผู้เรียนมากขึ้น ช่วยเหลือครูบาอาจารย์ในรูปแบบสวัสดิการต่างๆเพื่อให้ได้มีความรู้สึกมั่นคงในอาชีพของตน สามารถอุทิศเวลา เพื่อการศึกษาอบรมแก่เยาวชนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนั้น รัฐบาลนี้จะสนับสนุนให้เอกชนได้เข้ามามีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษามากขึ้น ส่งเสริมการศึกษาวิจัยในสาขาวิชาการต่างๆ และนำผลของการวิจัยมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับภาวะความต้องการของประเทศในขณะเดียวกันก็จะส่งเสริมและรักษาขนบประเพณีอันดีงามของชาติและของประชาชน บำรุงพระพุทธศาสนา และอนุเคราะห์แก่อิทธิพลศาสนาต่างๆ ตลอดจนศิลปะและวัฒนธรรมของชาติด้วย

13. รัฐบาลนี้ตระหนักในความสำคัญของความยุติธรรม ที่มีต่อความสงบเรียบร้อยในสังคม และความมั่นคงของชาติ ฉะนั้น รัฐบาลนี้จะดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อรักษาไว้ซึ่งหลักนิติธรรมจะเคารพในอำนาจอิสระของศาลยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี และจะส่งเสริมสถาบัน รวมทั้งตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ให้มีมาตรฐานและประสิทธิภาพสูงขึ้น อันจะยังผลให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว และให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนได้อย่างดีที่สุด

14. รัฐบาลนี้ถือว่าความผาสุกของประชาชนชาวไทย เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในการบริหารประเทศ ฉะนั้น สิ่งใดที่จะช่วยให้ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ในประเทศมีความผาสุก รัฐบาลนี้จะรีบทำสิ่งนั้นโดยเร็ว และสิ่งใดที่เป็นความเดือดร้อนจะรีบแก้ไขสิ่งนั้นโดยด่วน เพื่อการนี้รัฐบาลจึงเต็มใจที่จะรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากรัฐสภา และพร้อมที่จะปฏิบัติตามเสมอ ถ้าความคิดเห็นและข้อเสนอแนะนั้นจะมีผลในการอำนวยความสุขสมบูรณ์ให้แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างแท้จริง

15. รัฐบาลนี้ถือว่าความสามัคคีภายในชาติเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งที่จะช่วยทำให้ประเทศไทยประสบผลสำเร็จในการพัฒนาทุกด้าน ฉะนั้น สิ่งใดที่ก่อให้เกิดความแตกแยกภายในชาติแล้วจะขจัดให้หมดสิ้นไปโดยเด็ดขาด ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลจะปฏิบัติการทุกอย่างเพื่อสร้างและรักษาความสามัคคีภายในชาติให้เข้มแข็งมั่นคง

ตามนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงมาทั้งหมดนี้ รัฐบาลเชื่อว่าจะสามารถสนองความต้องการของประชาชน สร้างความเจริญ และความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติได้ ฉะนั้นจึงหวังว่ารัฐสภาจะให้การสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลด้วยดี เพื่อรัฐบาลจะได้สามารถดำเนินการบริหารประเทศโดยราบรื่น และสร้างความเจริญให้แก่ประเทศรวมทั้งอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างเต็มที่ ถ้าท่านสมาชิกผู้มีเกียรติมีข้อข้องใจประการใด ขอได้โปรดซักถาม ข้าพเจ้าและรัฐมนตรีทุกท่านยินดีที่จะอธิบายเพื่อแก้ข้อข้องใจนั้น

ที่มา: ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517) (กรุงเทพฯ: กลุ่มรัฐกิจเสรี, 2517), หน้า 1011-1017.

ภาคผนวก ข

จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี

แถลงนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

วันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2515

ท่านประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และท่านสมาชิกผู้มิเกียรติ

ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ข้าพเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรีตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 18 ธันวาคม พุทธศักราช 2515 และข้าพเจ้าได้จัดตั้งคณะรัฐบาลซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีตามประกาศพระบรมราชโองการ ลงวันที่ 19 ธันวาคม พุทธศักราช 2515 แล้วนั้น

บัดนี้คณะรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยยึดถือหลักการรักษาความมั่นคงของประเทศชาติ การเสริมสร้างความมั่นคงและพัฒนาการทางเศรษฐกิจ การเคารพในสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนความเป็นธรรมในสังคมเป็นมูลฐาน จึงขอแถลงนโยบายเพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทราบ ดังต่อไปนี้

1. รัฐบาลนี้เชื่อมั่นว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข เป็นระบอบการปกครองที่เหมาะสมกับความต้องการของประเทศไทย ฉะนั้น รัฐบาลนี้จะปฏิบัติการทุกอย่างเพื่อให้การปกครองระบอบนี้ได้ดำเนินไปด้วยความราบรื่น และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงทางการเมืองของประเทศไทย โดยเฉพาะจะเทิดทูนพระมหากษัตริย์ และราชบัลลังก์ไว้เป็นที่เคารพสักการะอันสูงยิ่งตลอดไป

2. รัฐบาลนี้เชื่อมั่นว่า ความมั่นคงของประเทศชาติเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความมั่นคงและพัฒนาการทางเศรษฐกิจ และความเป็นธรรมในสังคม ฉะนั้นรัฐบาลนี้จะปฏิบัติการทุกอย่างเพื่อให้ประเทศไทยดำรงอยู่ด้วยความมั่นคง โดยจะเตรียมสรรพกำลังของชาติตามกำลังเศรษฐกิจของประเทศ ให้อยู่ในสภาพเตรียมพร้อมที่จะป้องกันราชอาณาจักรและรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ตลอดจนความปลอดภัยของประชาชน จะจัดการคุ้มครองป้องกันให้ประชาชนประกอบอาชีพโดยปราศจากความระแวงภัย

3. รัฐบาลนี้ จะดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยยึดถือหลักคตินิยมและกฎหมายระหว่างประเทศ และดำเนินนโยบายอิสระ เพื่อผูกมิตรไว้ซึ่งประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนชาวไทย นอกจากนี้ รัฐบาลนี้จะยึดมั่นในหลักแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ จะร่วมมือกับองค์การสหประชาชาติ จะรักษาไว้ซึ่งสิทธิและปฏิบัติตามพันธกรณีอันมีตามสนธิสัญญาหรือความ

ตกลงที่ได้ทำไว้กับประเทศทั้งหลายตามหลักแห่งความเสมอภาค และจะส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับทุกประเทศที่ไม่แสดงความมั่งร้ายต่อประเทศไทย

4. รัฐบาลนี้จะดำเนินการพัฒนาประเทศ โดยยึดเป้าหมายและนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นหลัก และจะดำเนินการทุกอย่างเพื่อเพิ่มกำลังผลิตของประเทศและรายได้ประชาชาติ เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพ และรายได้ของประชาชน กับจะส่งเสริมให้ประชาชนได้รับผลจากการพัฒนาอย่างเสมอภาคและทั่วถึงยิ่งขึ้น

5. รัฐบาลนี้ จะส่งเสริมการเกษตรอันเป็นอาชีพหลักของประชาชนชาวไทยให้มีประสิทธิภาพในการผลิต ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ โดยจะช่วยเหลือเกษตรกรในด้านวิชาการ และช่วยให้มีตลาดสำหรับจำหน่ายผลิตผลในราคาที่เป็นธรรมและเหมาะสม

6. รัฐบาลนี้ จะส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการผลิต และจะส่งเสริมการลงทุนเพื่อการอุตสาหกรรมให้กว้างขวางออกไป ทั้งนี้ เพื่อช่วยเหลือให้ประชาชนมีงานทำเพิ่มมากขึ้น และเป็นการช่วยลดความเสียหายเปรียบในด้านดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ

7. รัฐบาลนี้ จะปรับปรุงและขยายกิจการด้านการขนส่งและสื่อสารทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ให้เพียงพอความต้องการของประชาชน และการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ

8. รัฐบาลนี้ จะส่งเสริมกิจการค้าทั้งภายใน และภายนอกประเทศให้สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่น โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ รัฐบาลจะพยายามรักษาและขยายตลาดในต่างประเทศ และจะดำเนินการแก้ไขดุลการค้าที่ประเทศไทยเสียเปรียบอยู่กับบางประเทศ

9. รัฐบาลนี้ จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยจะปรับปรุงและส่งเสริมทั้งในด้านการศึกษาระดับมัธยม อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ทั้งจะสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาทุกระดับแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

10. รัฐบาลนี้ ถือความผาสุกของประชาชนชาวไทย เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในการบริหารประเทศ ฉะนั้น รัฐบาลนี้จะปรับปรุงประสิทธิภาพในการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจการสาธารณสุขโลก และบริการสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการที่ดีโดยทั่วถึงกัน ในการนี้จะส่งเสริมและเปิดโอกาสให้เอกชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐบาลในการดำเนินงานด้านบริการสาธารณะมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความเจริญของประเทศชาติ

11. รัฐบาลนี้ ถือว่าเสถียรภาพทางการเงินเป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ฉะนั้น รัฐบาลจะดำเนินการทุกอย่างเพื่อรักษาเสถียรภาพของเงินตรา จะปรับปรุงวิธีการงบประมาณให้สามารถสนองความต้องการในการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และจะควบคุม

การใช้จ่ายเงินของแผ่นดินให้เป็นไปโดยประหยัดและเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ประเทศไทยและอำนวยความสุขแก่ประชาชนอย่างแท้จริง

12. รัฐบาลนี้ จะดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อรักษาไว้ซึ่งหลักนิติธรรม จะเคารพในอำนาจอิสระของศาลยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี จะส่งเสริมสถาบันตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมให้มีมาตรฐานและประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น

13. รัฐบาลนี้ถือว่า ความสามัคคีภายในชาติเป็นรากฐานสำคัญที่จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาประเทศ ฉะนั้น สิ่งใดที่จะก่อให้เกิดความแตกแยกเกิดขึ้นภายในชาติแล้ว รัฐบาลจะขจัดให้หมดสิ้นไปโดยเด็ดขาด และจะปฏิบัติการทุกอย่างเพื่อเสริมสร้างและรักษาความสามัคคีภายในชาติให้เข้มแข็งมั่นคง

ตามนโยบายที่ได้แถลงมานี้ รัฐบาลเชื่อว่า จะสามารถสนองความต้องการของประชาชน เสริมสร้างความเจริญและความมั่นคงให้แก่ประเทศไทย ฉะนั้น จึงหวังว่า สภานิติบัญญัติแห่งชาติจะให้การสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลด้วยดี เพื่อรัฐบาลจะสามารถบริหารประเทศไปด้วยความราบรื่น เสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ประเทศไทย และอำนวยความสุขให้แก่ประชาชนได้อย่างเต็มที่

ที่มา: ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517) (กรุงเทพฯ: กลุ่มรัฐกิจเสรี, 2517), หน้า 1066-1069.

ภาคผนวก ข

ความซื่อสัตย์สุจริตต่อชาติ

โดย พลเอก ถนอม กิตติขจร

ทุกท่านคงยอมรับว่า ในบรรดาความเสื่อมโทรมทั้งหลายของเมืองไทยอันเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น คงไม่มีอะไรที่เด่นชัดเท่ากับความเสื่อมโทรมอันเกิดจากการทุจริตคดโกงในวงการต่างๆ หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “คอร์รัปชัน” จริงอยู่ความเสื่อมโทรมดังกล่าวย่อมบังเกิดได้ทุกชาติทุกประเทศในโลกซึ่งตกอยู่ในสภาพคล้ายกัน แต่สำหรับเมืองไทยรู้สึกว่าจะอยู่ในอันคั่นคั่นๆ การทุจริตในวงการต่างๆ ได้มีปรากฏอยู่แพร่หลายจนเกือบจะกลายเป็นของสามัญหรือเป็นชีวิตประจำวันของคนไทยที่เคียว นักหนังสือพิมพ์ต่างประเทศหลายฉบับก็เคยได้กล่าวถึงเรื่องนี้อย่างปราศจากความปรานี คนไทยส่วนมากทั้งๆ ที่ไม่สู้จะพอใจในคำกล่าวก็ต้องยอมรับว่ามีมูลความจริงอยู่ไม่น้อยและพากันรู้สึกระอาใจ ว่าในประเทศไทยเรานี้นับวันจะหาบุคคลซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อส่วนรวมหรือประเทศชาติได้ยากเต็มที ไม่ว่าจะเป็นกิจการใด ในวงการใด ไม่ว่าในระดับสูงหรือระดับต่ำโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์แล้ว การทุจริตในหน้าที่หรือคอร์รัปชันดูเหมือนจะไม่มีข้อยกเว้นให้เลย

รัฐบาลปัจจุบันก็ได้รับแรงหยาบคายปัญหาเพื่อการพิจารณาแก้ไขอย่างเด็ดขาด เป็นต้นว่าโดยการประกาศจะจัดการกับบุคคลทุจริตไม่ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินอย่างไม่ไว้หน้า การพิจารณาแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดในกรณีทุจริตต่อหน้าที่ราชการให้รัดกุม เช่นการเพิ่มโทษให้รุนแรงขึ้น ซึ่งนับเป็นสิ่งพึงอนุโมทนา ควรแก่การสนับสนุน แต่อย่างไรก็ตามในขณะเดียวกันนี้ คนไทยทั่วไปก็ควรจะหาหนทางช่วยกันปรับปรุงสภาพจิตใจของตนเองให้พ้นจากสถานะอันเสื่อมโทรมนั้นไปด้วยในตัว ข้าพเจ้าเชื่อว่าเรื่องจิตใจมนุษย์ยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งอยู่เสมอในการปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงใดๆ ทุกชนิด พวกเราคนไทยควรจะกลับมาที่มีความรู้สึกสำนึกเสียใหม่ในคุณค่าของความซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศชาติ ผู้ที่เคยเข้าใจอย่างผิดๆ และมักจะกล่าวอย่างขมขื่นว่าในยุคนี้คน “ฉลาด” คือผู้ที่รู้จักทุจริต ผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริตคือคนโง่ ก็จะกลับความเสียใหม่ให้ถูกต้อง ความซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศชาติยังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต่อบ้านเมืองในยุคปัจจุบันนี้อย่างยิ่ง การที่ประเทศชาติยังดำรงอยู่ได้นั้นหาใช่เฉพาะ “ความฉลาด” ของคนทุจริตไม่ หากอยู่ได้เพราะบุคคลที่ซื่อสัตย์สุจริตยังมีจำนวนมากกว่าฝ่ายทุจริตต่างหาก หากวันใดภาวะตรงข้ามเกิดขึ้นแล้วประเทศชาติก็จะถึงกาลวิบัติไป

นอกจากนั้นการแสดงความซื่อสัตย์ต่อประเทศชาติก็มีใช้จะเพียงแสดงออกด้วยวาจา หรือด้วยการกระทำอันฉาบฉวยเท่านั้น หากจะต้องมาจากใจด้วย เพราะเป็นสิ่งสำคัญกว่าอื่น อย่างน้อยทุก

คนพึงยึดมั่นในคุณธรรมประจำใจอันได้แก่ หิริ และโอตตปปะ ไว้ตลอดเวลา หิริ ความละอายต่อบาปทั้งในที่ลับและที่แจ้งเป็นธรรมะครองโลก ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงยกย่องไว้ว่าเป็นธรรมสำหรับสร้างคนให้เป็นสุจริตชนที่แท้จริง

เมื่อใจสะอาดแล้ว การกระทำใดๆ ก็สะอาดตามไปด้วย และพร้อมกันนั้นก็ให้คำนึงอยู่เนื่องกันว่า ผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือของประเทศชาติมีความสำคัญเป็นอันดับแรกเสมอ นายวินสตัน เชอชิล อดีตนายกรัฐมนตรีอังกฤษ และรัฐบุรุษชื่อก้องของโลกได้เคยกล่าวไว้ว่าหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นแบ่งความสำคัญออกได้เป็นสามอันดับด้วยกัน อันดับแรกให้ประเทศชาติ ถัดไปก็ให้ต่อประชาชนที่เลือกตั้งตนมา อันดับสุดท้ายจึงจะถึงตัวพรรคการเมืองซึ่งตนสังกัด ถ้ากล่าวนับว่าเป็นประโยชน์มาก สมควรเป็นเครื่องสังวรณได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะชนชั้นปกครองทั่วไป ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยนักการเมืองและข้าราชการ ว่าหน้าที่ต่อประเทศชาตินั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ดังนั้นหากบุคคลซึ่งประกอบหน้าที่อันเกี่ยวกับประเทศชาติทุกคนได้กระทำหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทั้งกาย วาจา และทางใจ โดยตลอดทุกโอกาสแล้ว ประเทศชาติก็คงจะฟื้นความเสื่อมโทรมอันเนื่องมาจากการทุจริตฉ้อโกงอย่างแน่นอน และบุคคลดังกล่าวก็ย่อมจะได้ชื่อว่า เป็นนักปกครองหรือรัฐบุรุษที่แท้จริงคู่ควรแก่การยกย่องสรรเสริญของประชาชน ในทางตรงข้ามหากขาดความซื่อสัตย์สุจริตเสียแล้ว ความเสื่อมโทรมของประเทศชาติดังกล่าวก็จะแก้ไขได้โดยยาก บุคคลเหล่านั้นก็จะกลายเป็นเพียงนักฉวยโอกาส ซึ่งหน้าสมเพชที่สุดไป

ข้าพเจ้าหวังว่าข้อคิดเล็กน้อยข้างต้นนี้ อย่างน้อยที่สุดก็คงจะเป็นประโยชน์ในการช่วย “ฟื้นฟู” ความซื่อสัตย์สุจริตต่อประเทศชาติของคนไทยได้บ้างตามสมควร

พลเอกถนอม กิตติขจร

10 มิถุนายน 2502

หมายเหตุ: บทความนี้เป็นบทความชิ้นแรกทางหนังสือพิมพ์ของจอมพลถนอม กิตติขจร
พิมพ์ในหนังสือพิมพ์สารเสรี (ไม่ปรากฏข้อมูลฉบับวันตีพิมพ์)

ที่มา: ไทยน้อย, ประชาธิปไตย 42 ปี, เล่ม 3(กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2517), หน้า 222-225.

ภาคผนวก ฉ
จงช่วยกันต่อต้านคอมมิวนิสต์
โดย พลเอกถนอม กิตติขจร

เหตุการณ์ที่ปรากฏการณ์อยู่ในขณะนี้ ได้ประจักษ์ชัดแล้วว่า คอมมิวนิสต์เตรียมการที่จะรุกรานประเทศไทยและเข้าครอบครองประเทศเสรีในแหลมอินโดจีน

การเตรียมการรุกรานของคอมมิวนิสต์นั้น ได้เริ่มดำเนินการติดต่อกันมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงในปัจจุบันนี้ โดยการจัดตั้งขบวนการคอมมิวนิสต์ขึ้นในประเทศต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ รวมทั้งในประเทศไทยด้วย

ขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆนั้น มิใช่เป็นขบวนการทางการเมือง แต่เป็นขบวนการทางทหารที่ทำหน้าที่ในการวางแผนเพื่อยึดครองประเทศเหล่านั้น โดยการใช้กำลังจากภายในประเทศนั่นเอง

ประเทศจีน ถูกคอมมิวนิสต์รุกรานและยึดครองโดยขบวนการคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ ประเทศเกาหลีเหนือ ถูกรุกรานและยึดครองโดยกำลังทางการทหารโซเวียต กำลังทหารจีนคอมมิวนิสต์และกำลังทหารของคอมมิวนิสต์เกาหลีเหนือ ประเทศเวียดนามเหนือถูกคอมมิวนิสต์รุกรานและยึดครองโดยขบวนการคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ ในประเทศธิเบตถูกคอมมิวนิสต์รุกรานและยึดครองโดยกำลังทหารของจีนคอมมิวนิสต์ ประเทศพม่าถูกคอมมิวนิสต์ก่อกบฏบ่อนทำลายโดยขบวนการคอมมิวนิสต์พม่าในประเทศ ประเทศลาวกำลังถูกคอมมิวนิสต์รุกรานและยึดไปบางส่วน โดยทหารของจีนคอมมิวนิสต์ กำลังทหารคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือ และกำลังส่วนน้อยของลาวคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ

การรุกรานของคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ รอบประเทศไทยในขณะนี้ จึงเป็นการเตือนให้พวกเราคนไทยได้ตระหนักถึงภัยคอมมิวนิสต์ที่กำลังคืบคลานเข้ามาหาเราโดยไม่รู้ตัว

การรุกรานของคอมมิวนิสต์ในปัจจุบันนี้ มิได้หวังจะใช้กำลังทหารทำการรุกรานโดยตรงแต่อย่างเดียว หากแต่ใช้กำลังทางการเมืองเป็นหลักในการรุกราน โดยใช้กำลังทางเศรษฐกิจและกำลังทางการทหารสนับสนุน

คอมมิวนิสต์ได้ใช้กำลังทางการเมืองเป็นหลักในการรุกราน โดยการลอบส่งตัวแทนของคอมมิวนิสต์เข้ามาดำเนินการโฆษณาหลอกลวงชักจูง ให้ประชาชนส่วนหนึ่งเห็นดีเห็นชอบในหลักการของคอมมิวนิสต์ และเมื่อประชาชนส่วนนั้นเห็นดีเห็นชอบในหลักการของคอมมิวนิสต์แล้ว ก็จะดำเนินการโฆษณาหลอกลวงประชาชนในชาติเดียวกันต่อไปอีก

วิธีการโฆษณาหลอกลวงประชาชนของคอมมิวนิสต์นั้น มีวิธีการอย่างเดียวกับการโฆษณาขายสินค้า กล่าวคือ วิธีการโฆษณาขายสินค้าจะต้องเลือกเป้าหมายในการโฆษณาก่อนที่จะส่งสินค้าไปขาย หรือจะต้องตรวจสอบความต้องการของเป้าหมายก่อน แล้วจึงส่งสินค้าออกไปจำหน่าย เช่น การขายแก้วปวดท้อง ถ้าประชาชนในตำบลนั้นไม่เคยปวดท้องเลย การโฆษณาขายยาแก้ปวดท้องก็ไม่มีผู้ใดสนใจ แต่ถ้ามีใครคนหนึ่งปวดท้องอย่างรุนแรง หรือมีคนในครอบครัวซึ่งเป็นที่รักมีอาการปวดท้อง แล้วการโฆษณาขายยาแก้ปวดท้องก็จะได้รับการสนใจ และยาแก้ปวดท้องก็จะขายได้ทันที เช่นเดียวกับการโฆษณาขายที่ดินและปลูกบ้านเงินผ่อน สำหรับบุคคลที่มีบ้านของตนเอง หรือเช่าอยู่ โดยไม่ได้รับการรบกวนจากเจ้าของบ้านหรือเพื่อนบ้านแล้ว ย่อมไม่สนใจในเรื่องการโฆษณาขายที่ดิน และปลูกบ้านเงินผ่อน แต่บุคคลที่ต้องอาศัยเช่าอยู่หรือต้องได้รับความเดือดร้อนในเรื่องที่อยู่ทุกวันนี้แล้ว จะสนใจในเรื่องการโฆษณาขายที่ดิน การปลูกบ้านเงินผ่อน หรือซื้อบ้านเงินผ่อนทันที

คอมมิวนิสต์ดำเนินการโฆษณาหลอกลวงประชาชนให้เชื่อในหลักการ หรือสินค้าของคอมมิวนิสต์ โดยพิจารณาเลือกเป้าหมายก่อน แล้วจึงเลือกสินค้าของคอมมิวนิสต์ออกไปให้เหมาะสมแก่ลักษณะของเป้าหมาย เช่นเดียวกับการโฆษณาขายสินค้า

หลักการของคอมมิวนิสต์ จึงมีสาระสำคัญอยู่ประการเดียว คือทำลายเศรษฐกิจแบบเสรี หรือทำลายประเทศเสรีนิยมให้หมดสิ้นไป เพราะพวกสมาชิกคอมมิวนิสต์ลงความเห็น ว่า ถ้าตราบไคยังมีเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมอยู่แล้ว ลัทธิคอมมิวนิสต์จะต้องพินาศลง ที่พวกสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ลงความเห็นเช่นนี้ ก็เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นลัทธิที่ไม่ยอมให้มนุษย์สะสมทรัพย์สมบัติเป็นของตัวเอง ซึ่งนับว่าเป็นการฝืนธรรมชาติ ดังนั้นถ้าประเทศเสรีทุนนิยมยังมีอยู่ตราบไคแล้ว ประเทศคอมมิวนิสต์ที่หลอกลวงประชาชนว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสวรรค์ของกรรมกรนั้น ก็จะไม่มีความหวังในการสร้างอนาคตให้แก่ลูกของตัวเอง แต่เมื่อลัทธิคอมมิวนิสต์ห้ามมิให้ราษฎรในประเทศของตัวเองสะสมทรัพย์สมบัติดังเช่นในประเทศเสรีทุนนิยมแล้ว ราษฎรเหล่านั้นก็ต้องคิดหนีไปอยู่ในประเทศเสรีทุนนิยม ดังเช่นที่ชาวเยอรมัน...

แต่ในประเทศที่มีระบบการค้าโดยเสรี หรือเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม เช่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งถูกคอมมิวนิสต์ประณามว่า รัฐบาลเป็นนายทุน กระจายสงคราม กดขี่ ชูตรีศบุคคล ประเภทขายแรงงานนั้น พรรคคอมมิวนิสต์ก็ไม่สามารถจูงใจกรรมกรชาวอเมริกันได้ แต่กรรมกรชาวอเมริกันกลับมีความนิยมในระบบเศรษฐกิจแบบเสรีทุนนิยม และในขณะที่เดียวกันชาวยุโรป และชาวคิวบาผู้ถูกลี้ภัยจากการกดขี่ทารุณกรรมของรัฐบาลคอมมิวนิสต์ ก็พากันหลั่งไหลแสดงความจำนงของเป็นผู้ลี้ภัยทางการเมืองเข้าไปอยู่ในสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก

ในประเทศอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นมารดาแห่งประชาธิปไตยนั้น แม้ว่าคอมมิวนิสต์จะมีสิทธิในการโฆษณาหาเสียงได้อย่างเสรี มีสิทธิในการโฆษณาตำหนิการบริหารงานของรัฐบาลอังกฤษ และมีสิทธิในการตั้งพรรคคอมมิวนิสต์เป็นพรรคการเมืองอันถูกต้องตามกฎหมายก็ตาม แต่ก็ไม่เคยมีชาวอังกฤษออกเสียงลงคะแนนเลือกพรรคคอมมิวนิสต์ให้เป็นรัฐบาลบริหารประเทศอังกฤษเลย

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า บุคคลที่ถูกคอมมิวนิสต์โฆษณาชักจูงไปนั้นเป็นบุคคลที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ในวิธีการโกหกหลอกลวงของคอมมิวนิสต์

เนื่องจากหลักการของคอมมิวนิสต์กำหนดขึ้น เพื่อทำลายล้างเศรษฐกิจแบบเสรีทุนนิยม ดังนั้นคอมมิวนิสต์จึงต้องทำลายประเทศเสรีทุนนิยมให้หมดไปทีละประเทศ และในการที่จะทำลายประเทศเสรีนิยมได้สำเร็จนั้น คอมมิวนิสต์กำหนดเป้าหมายในการโฆษณาบ่อนทำลายไว้ดังนี้

1. บุคคลที่มีความรู้
2. บุคคลที่ได้รับความไม่เป็นธรรมและต้องการจะแก้แค้น
3. บุคคลที่มีความริษยา
4. บุคคลที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์

บุคคลที่มีความรู้ บุคคลประเภทนี้คอมมิวนิสต์ถือว่าเป็นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าคอมมิวนิสต์สามารถชักจูงบุคคลที่มีความรู้ ไม่ให้ความร่วมมือและสนับสนุนรัฐบาลสำเร็จแล้ว คอมมิวนิสต์ก็สามารถดำเนินสงครามทางการเมืองโดยมิต้องใช้กำลังทหารในการเปลี่ยนรัฐบาลจากเสรีนิยมไปเป็นสังคมนิยมได้โดยง่าย

การโฆษณาบ่อนทำลายเพื่อจูงใจบุคคลประเภทนี้ คอมมิวนิสต์จึงเริ่มด้วยการใส่ร้ายป้ายสีโฆษณาให้เกิดความเกลียดชังแก่รัฐบาล และผู้บังคับบัญชาชั้นสูงของส่วนราชการต่างๆ เสียก่อน

การโฆษณาโจมตีรัฐบาลและผู้บังคับบัญชาชั้นสูงนี้ จึงเป็นเทคนิคในการโจมตีทางการเมืองที่คอมมิวนิสต์ได้ใช้มาแล้วในหลายประเทศ

หัวข้อใช้ในการโฆษณาบ่อนทำลาย เพื่อจูงใจบุคคลที่มีความรู้ จึงรวมเอาเรื่องการโจมตีรัฐบาลและผู้บังคับบัญชาชั้นสูงอยู่ด้วย

ในหัวข้ออื่นๆ ที่ใช้ในการโฆษณาจูงใจบุคคลประเภทนี้ ก็มีเรื่องแสนยานุภาพของกองทัพคอมมิวนิสต์ และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

บุคคลที่ได้รับความไม่เป็นธรรมและต้องการจะแก้แค้น เป้าหมายประเภทนี้คอมมิวนิสต์จะสำรวจอย่างใกล้ชิด จนหาบุคคลประเภทนี้ได้โดยถูกต้องแล้ว คอมมิวนิสต์จึงทำการโฆษณาจูงใจเข้าถึงตัวบุคคลเหล่านี้โดยตรง หัวข้อโฆษณาสำหรับบุคคลประเภทนี้ จึงได้แก่การกำจัดความไม่เป็นธรรมในสังคม

บุคคลที่มีความริษยา เป้าหมายประเภทนี้ คอมมิวนิสต์ต้องการโฆษณาจูงใจ เพื่อเอาไปใช้เป็นกำลังสนับสนุนให้แก่บุคคลที่ได้รับความไม่เป็นธรรม หัวข้อโฆษณาจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการปรับปรุงระบบเศรษฐกิจ และสังคมให้เป็นที่ถูกใจบุคคลประเภทนี้

บุคคลที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ เป้าหมายประเภทนี้ คอมมิวนิสต์ทำการโฆษณาหลอกหลวงด้วยการให้คำมั่นสัญญาต่างๆ เพื่อสร้างความหวังให้ในอนาคต

ฉะนั้นเป้าหมายที่สำคัญที่สุด ที่จะเป็กำลังให้แก่คอมมิวนิสต์ จึงได้แก่บุคคลที่มีความรู้และบุคคลที่ได้รับความไม่เป็นธรรมและต้องการจะแก้แค้น

การโฆษณาบ่อนทำลายเป้าหมายเหล่านี้ จึงต้องใช้วิธีการของสงครามทางการเมืองมากกว่าวิธีการอย่างอื่น พรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศเสรีทุนนิยม จึงเริ่มด้วยการโฆษณาติดต่อกันมาเป็นเวลานาน พร้อมกับส่งตัวแทนให้แทรกซึมเข้าไปในสถาบันต่างๆ เพื่อทำการจารกรรมก่อวินาศกรรม และจัดขบวนการใต้ดินขึ้นเพื่อประสานงานกับกำลังที่จะมาจากนอกประเทศ

ที่มา: หนังสือพิมพ์สารเสรี ฉบับประจำวันที 22-23 สิงหาคม 2505, อ้างจาก 913, (สว่าง ลานเหลือ), จอมพลถนอม นายกฯ คนชื้อ(พระนคร: โอเดียนสโตร์, 2507), หน้า 345-353.

ภาคผนวก ฉ
การป้องกันการแทรกซึมบ่อนทำลาย
โดย พลเอกถนอม กิตติขจร

ประเทศไทยในปัจจุบันนี้ กำลังได้รับการคุกคามจากภัยของคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน เพราะเหตุการณ์ในประเทศลาวและในประเทศเวียดนามใต้นั้น ย่อมมีผลกระทบต่อประเทศไทยโดยตรง

ในประเทศลาวได้กลับมีการสู้รบกันขึ้นอีกครั้งระหว่างขบวนการประเทศลาวนิยมคอมมิวนิสต์กับฝ่ายเป็นกลางของเจ้าสุววรรณภูมา

ในประเทศเวียดนามใต้ รัฐบาลของประธานาธิบดีโงดinhห์เดียม ก็ได้ทำการปราบปรามคอมมิวนิสต์เวียดนามมาเป็นเวลาหลายปี

การที่คอมมิวนิสต์ไม่ยอมละทิ้งความพยายามในการที่จะเข้าครอบครองประเทศลาวและประเทศเวียดนามใต้อันนี้ จึงเป็นสิ่งบอกเหตุอันเด่นชัดว่าคอมมิวนิสต์จะทำการรุกรานประเทศต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ต่อไปโดยไม่ยอมหยุดยั้ง

ประเทศไทยก็เป็นเป้าหมายในการรุกรานของคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกัน หากแต่ประเทศไทยได้เป็นภาคีสมาชิกในองค์การ สปอ. เสียก่อน การรุกรานของคอมมิวนิสต์โดยใช้กำลังทหารอย่างเปิดเผย จึงยังไม่สามารถจะกระทำได้

อย่างไรก็ดี คอมมิวนิสต์ก็ยังคงทำการรุกรานต่อประเทศไทยอยู่ตลอดเวลา ด้วยกรรมวิธีที่ใช้กำลังทหารโดยไม่เปิดเผย ซึ่งได้แก่การ โฆษณาชวนเชื่อ การแทรกซึมบ่อนทำลายและการกบฏกลางจล

กรรมวิธีการที่ใช้กำลังทหารโดยไม่เปิดเผยซึ่งเริ่มด้วยการ โฆษณาชวนเชื่อ การแทรกซึมบ่อนทำลายและการกบฏกลางจลเช่นนี้ คอมมิวนิสต์เคยทำการได้ผลมาแล้ว ในการต่อสู้กับฝรั่งเศส ในประเทศอินโดจีนและต่อสู้กับรัฐบาลบาติสตาในประเทศคิวบา แม้แต่การสู้รบในประเทศลาวและในประเทศเวียดนามใต้อันนี้ ก็เป็นการรุกรานตามกรรมวิธีที่ใช้กำลังทหารโดยไม่เปิดเผย กล่าวคือ คอมมิวนิสต์ได้ทำการ โฆษณาชวนเชื่อติดต่อกันมาเป็นเวลานาน จนสถานการณ์ในประเทศนั้นเกือบแก่คอมมิวนิสต์แล้ว คอมมิวนิสต์จึงจะทำการแทรกซึมบ่อนทำลาย เพื่อให้สามารถทำการกบฏกลางจลได้สำเร็จในขั้นต่อไป ดังที่ปรากฏอยู่ในประเทศลาวและประเทศเวียดนามใต้เวลานี้

การ โฆษณาชวนเชื่อจึงเป็นการดำเนินงานขั้นแรกของคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เพราะคอมมิวนิสต์เชื่อมั่นว่า การ โฆษณาชวนเชื่อเป็นอาวุธสำคัญที่สุดในการรุกรานประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะประเทศบริวารของคอมมิวนิสต์หรือประเทศที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ เพราะหลักการสงครามของคอมมิวนิสต์นั้น ถือว่าการ โจมตีศัตรูอยู่ตลอดเวลาย่อมเป็นการป้องกันตัวที่ดีที่สุด

การโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์ จึงได้มีการศึกษากันอย่างจริงจัง และใช้เวลาศึกษากันหลายปี

การโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์ ก็คือ การใส่ร้ายป้ายสีให้บุคคลในประเทศบริวารคอมมิวนิสต์และบุคคลในประเทศที่มีโซ่คอมมิวนิสต์ มีความหวาดระแวงสงสัยไม่ไว้ใจซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา เพราะคอมมิวนิสต์ถือว่าการที่ทำให้บุคคลในประเทศต่างๆ เหล่านั้นแตกความสามัคคีกันอยู่ตลอดเวลาได้นานเท่าใดแล้ว ประเทศเหล่านั้นก็ไม่มีโอกาสที่จะทำการโจมตีตอบโต้คอมมิวนิสต์ได้

หลักการโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์ข้อหนึ่ง ก็คือทำให้กลุ่มบุคคลที่เป็นเป้าหมายเกิดความคิดสับสนอยู่ตลอดเวลา เช่นคำว่า สันติภาพ เป็นต้น ในความหมายของคอมมิวนิสต์ ก็คือ ไม่มีการต่อสู้ระหว่างชนชั้นต่างๆ อีกต่อไป ทั้งนี้เพราะประเทศอื่นๆ ที่มีโซ่คอมมิวนิสต์ ถูกทำลายลงหมดแล้ว คงเหลือแต่คอมมิวนิสต์ประเทศเดียว หรือกล่าวได้ว่า ใครอยากได้สันติภาพแบบคอมมิวนิสต์ ก็คงช่วยคอมมิวนิสต์ทำลายประเทศที่มีโซ่คอมมิวนิสต์ให้หมดไป จนเหลือแต่คอมมิวนิสต์ประเทศเดียวเท่านั้น

แต่เบื้องหลังการโฆษณาชวนเชื่อเรื่องสันติภาพนี้ ก็คือ คอมมิวนิสต์ต้องการให้ประชาชนในประเทศเสรีนั้น เรียกร้องรัฐบาลของตนให้งดการเตรียมการทหาร ดังนั้นในประเทศเสรี ประชาชนกับรัฐบาล จึงมีความคิดเห็นขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลาในเรื่องงบประมาณการป้องกันประเทศ

ในกรณีที่มีการเรียกร้องสันติภาพจากกรุงสต็อกโฮล์ม ตอนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นก็เป็นแผนการของคอมมิวนิสต์ที่ต้องการสร้างความคิดของประชาชนทั่วโลก ให้คัดค้านหรือยับยั้งการใช้ระเบิดปรมาณูของสหรัฐ ถ้าหากโซเวียตจะต้องทำสงครามกับสหรัฐ ในเมื่อสหรัฐมีระเบิดปรมาณูแต่ประเทศเดียว

ในทุกวันนี้คอมมิวนิสต์ก็ยังโฆษณาชวนเชื่อเรียกร้องความเป็นกลางและสันติภาพอยู่เสมอ เพราะเป็นการส่งเสริมให้คนที่ไม่รู้เล่ห์เหลี่ยมของพวกคอมมิวนิสต์นั้นพลอยเป็นพวกสนับสนุนคอมมิวนิสต์ไปโดยไม่รู้ตัว

ชาวอเมริกันเองบางส่วน ก็ยังนิยมนโยบายสันติภาพตามหลักการของประธานาธิบดี มอนโรว์ที่ไม่ต้องการเกี่ยวข้องกับประเทศอื่นเสียเป็นเวลานาน เลยทำให้คอมมิวนิสต์สามารถสร้างอาวุธก้าวหน้าทัดเทียมกับสหรัฐขึ้นมาได้ และยังสามารถขยายการรุกรานประเทศต่างๆ ได้โดยสะดวก

ส่วนการแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์นั้น เป็นการดำเนินงานในขั้นต่อจากการโฆษณาชวนเชื่อ กล่าวคือ เมื่อการโฆษณาชวนเชื่อทำให้คนในประเทศเป้าหมายนั้นเกิดความคิดสับสนแล้ว การแทรกซึมบ่อนทำลายก็ทำการได้โดยง่าย

การแทรกซึมบ่อนทำลายนั้น เป็นการดำเนินงานที่ต่อจากการโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อสร้างสถานการณ์ให้คอมมิวนิสต์สามารถทำการกบฏกลางได้สะดวกต่อไป

การแทรกซึมขั้นแรกนั้น ก็คือคอมมิวนิสต์ทำการค้นหาบุคคลในประเทศที่มีความนิยม หรือ เอนเอียงไปตามแนวโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์เสียก่อน บุคคลเหล่านี้มักจะเป็นพวกที่ประสบความสำเร็จในชีวิตหรือเป็นพวกที่ได้รับความกดดันทางจิตใจอยู่ก่อนแล้ว และเมื่อได้ฟังการโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์ที่โจมตีว่า ระบอบนายทุนไม่ดี กดขี่ขูดรีด แก้ปัญหาสังคมไม่ได้เหมือนระบอบสังคมนิยมอยู่เสมอๆ แล้ว บุคคลเหล่านี้ก็จะเปลี่ยนความคิดเห็นไปนิยมชมชอบระบอบสังคมนิยมของคอมมิวนิสต์ทันที

การโฆษณาชวนเชื่อที่คอมมิวนิสต์กระทำอยู่ทุกวันและมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเช่นนี้ ก็ด้วยความประสงค์ที่จะเปลี่ยนความคิดเห็นให้บุคคลเหล่านั้นนิยมชมชอบในวิธีการของคอมมิวนิสต์มากขึ้น

บุคคลที่นิยมในวิธีการของคอมมิวนิสต์อันเป็นผลจากการโฆษณาชวนเชื่อ ที่มาจากวิทยุกระจายเสียงหรือมาจากสิ่งพิมพ์เหล่านี้ จึงเป็นเป้าหมายสำหรับตัวแทนคอมมิวนิสต์เข้ามาทำการแทรกซึมเกลี้ยกล่อมได้ง่าย

บุคคลเหล่านี้ในขั้นแรกอาจมีจำนวนน้อย แต่เมื่อได้มีการพบปะกับตัวแทนคอมมิวนิสต์แล้ว ก็จะขยายการแทรกซึมต่อไปอย่างกว้างขวางมีจำนวนมากเพิ่มขึ้น

การบ่อนทำลายก็จะเริ่มขึ้นในระบอบนี้ คือมีการรวมกลุ่ม รับการอบรมฝึกหัดในเทคนิคของการบ่อนทำลาย เช่นการโฆษณาชวนเชื่อในสื่อโฆษณาภายในประเทศ การทำให้แตกความสามัคคีภายในหน่วยต่างๆ รวบรวมพวกที่มีความคิดเห็นรุนแรง เพื่อใช้เป็นปากเสียงของคอมมิวนิสต์ การก่อวินาศกรรม การจารกรรม เป็นต้น

ขั้นการบ่อนทำลายนี้ เป็นการดำเนินงานด้วยการปกปิด หากจะปรากฏการกระทำใดๆ ในลักษณะการบ่อนทำลายเกิดขึ้นแล้ว ก็อาจเป็นการทดสอบในมาตรการป้องกันของฝ่ายบ้านเมือง แต่ถ้าการกระทำดังกล่าวนี้ ปรากฏมากขึ้นแล้ว ก็เป็นสิ่งบอกเหตุว่า ขั้นการบ่อนทำลายจะเปลี่ยนไปสู่การกบฏกลาง

บุคคลที่นิยมในวิธีการของคอมมิวนิสต์นี้ มีอยู่ 3 ประเภท คือ พวกร่วมทาง พวกเห็นอกเห็นใจ และพวกสืชมฟู

พวกร่วมทางนี้ มิใช่เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ แต่เป็นบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในลัทธิคอมมิวนิสต์ว่าจะช่วยแก้ฐานะของตนให้ดีขึ้นได้ ส่วนพวกเห็นอกเห็นใจนั้น ได้แก่พวกที่ให้ความช่วยเหลือแก่ขบวนการคอมมิวนิสต์ แต่ตัวเองไม่มีความรู้เกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์มากมายนัก ส่วนพวกสืชมฟูนั้น เป็นบุคคลที่โง่ต่อลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริง และก็ไม่ได้รับร่วมในขบวนการของ

คอมมิวนิสต์ หากแต่ชอบพูดถึงเรื่องที่อยู่ในแนวของคอมมิวนิสต์ บุคคลทั้งสามประเภทเหล่านี้แหละ ที่เป็นลูกมือให้แก่คอมมิวนิสต์ เพราะได้รับอิทธิพลของการโฆษณาชวนเชื่อจากคอมมิวนิสต์มาก่อน หรือกล่าวได้ว่าการโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์นั้น กระทำเพื่อช่วยให้ตัวแทนคอมมิวนิสต์แทรกซึมเข้ามาชักชวน และรวบรวมบุคคลทั้งสามประเภทนี้ ให้มีจำนวนมากพอที่จะทำการบ่อนทำลายในขั้นต่อไป

การที่คอมมิวนิสต์สามารถแทรกซึมเข้ามาและรวบรวมบุคคลทั้งสามประเภทนี้ได้ด้วยการโฆษณาชวนเชื่อ นั้น ก็เพราะคนส่วนมากไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นใหม่ๆ จึงเป็นเหตุให้ปล่อยปละละเลยไม่นำพาต่อการป้องกันการโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์ ผลร้ายที่เกิดขึ้นก็คือ ต้องเป็นฝ่ายแก้ปัญหาของคอมมิวนิสต์อยู่ตลอดเวลา

การแทรกซึมบ่อนทำลายจึงเป็นการดำเนินงานของบุคคล 3 ประเภท คือพวกร่วมทาง พวกเห็นอกเห็นใจ และพวกสืบทอด บุคคลเหล่านี้ก็คือคนในประเทศเดียวกันนั่นเอง หากแต่มีความคิดเห็นเป็นไปตามแนวทางของคอมมิวนิสต์ ดังนั้นบุคคลเหล่านี้ จึงสามารถทำการแทรกซึมเข้าไปในประชาชนได้ทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะในหน่วยงานของเทศบาล หรือในหน่วยงานของรัฐบาล หรือในหน่วยงานที่เกี่ยวกับการสื่อสารต่อมวลชน

เมื่อบุคคลเหล่านี้แทรกซึมเข้าไปได้แล้ว ก็ทำการบ่อนทำลายให้เป็นไปตามแผนการของคอมมิวนิสต์ เพื่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นทุกๆ ไป

การที่จะป้องกันการแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ให้ได้ผล จึงต้องป้องกันด้วยการต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อ คือป้องกันไม่ให้มีคนที่มีความคิดเห็นคล้อยตามแนวโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์ได้เป็นจำนวนมาก เพราะการโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์นั้น ถ้าได้ยินได้ฟังจากฝ่ายเดียวแล้ว ก็จะต้องมีความคิดเห็นโอนเอียงไปตามแนวโฆษณาชวนเชื่อ นั้น และถ้าเราไม่มีการต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่ออย่างจริงจังแล้ว ก็จะยิ่งทำให้การโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์บังเกิดผลดีมากยิ่ง

การโฆษณาชวนเชื่อและการต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อ จึงต้องกระทำให้มีปริมาณเท่าเทียมกัน เพราะสื่อโฆษณาที่มาจากปากคนพูด หรือจากวิทยุกระจายเสียง หรือมาจากสิ่งพิมพ์นั้น ย่อมเปรียบเหมือนกับการโยนก้อนหินลงไปใบบ่อน้ำที่มีแหอยู่เต็มบ่อ ถ้าเราหยุดโยนก้อนหินนั้นเมื่อใด แหก็จะปิดติดกันทันที เช่นเดียวกับการโฆษณาชวนเชื่อและการต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อ ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหยุดดำเนินการเมื่อใดแล้ว ฝ่ายนั้นก็จะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เพราะบุคคลที่รับฟังเหล่านั้นก็จะรับเอาไว้แต่ฝ่ายเดียว

ดังนั้น การป้องกันการแทรกซึมบ่อนทำลายขั้นแรก จึงอยู่ที่การต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่ออย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับราษฎรทั่วไปแล้ว ในการป้องกันการโฆษณาชวนเชื่อและการแทรกซึมที่

ได้ผลดีที่สุด ก็คือต้องไม่เชื่อคนง่าย เพราะในขั้นการแทรกซึมนั้น พวกร่วมทางและพวกเห็นอกเห็นใจกับคอมมิวนิสต์ จะทำหน้าที่พูดกรอกหูแก่ราษฎรที่ได้รับความผิดหวังในปัญหาชีวิตอยู่ตลอดเวลาว่า ความทุกข์ยากลำบากทั้งหลายนั้นเกิดจากความผิดพลาดในระบบเศรษฐกิจ

ดังนั้น ถ้าพวกเราเข้าใจในเรื่องการต่อต้านการโฆษณาชวนเชื่อ และเป็นบุคคลที่ไม่เชื่อคนง่ายแล้ว พวกลูกมือของคอมมิวนิสต์ก็จะทำการแทรกซึม ชักจูง เพื่อให้ทำการบ่อนทำลายไม่สำเร็จ

การไม่เชื่อคนง่ายจึงเป็นหนทางหนึ่งในการป้องกันการแทรกซึมบ่อนทำลายจากคอมมิวนิสต์ ส่วนการแทรกซึมบ่อนทำลายจากคนแปลกหน้านั้น ในสมัยนี้ไม่มีโอกาสจะกระทำได้อีกแล้ว เพราะคอมมิวนิสต์ได้ใช้คนในประเทศเดียวกันนั่นเอง ที่ถูกอิทธิพลของการโฆษณาชวนเชื่อของคอมมิวนิสต์ จนนิยมเลื่อมใสลัทธิคอมมิวนิสต์แล้วเป็นเครื่องมือให้คอมมิวนิสต์

ดังนั้น การที่จะป้องกันการแทรกซึมบ่อนทำลายจากพวกคอมมิวนิสต์ได้ดี จึงควรเข้าใจและไว้วางใจนโยบายพัฒนาประเทศของรัฐบาลเสียก่อน ทั้งนี้ก็เพราะพวกคอมมิวนิสต์มักจะถือเอาสาเหตุแห่งความไม่สะดวกต่างๆ ในชีวิตประจำวันนั้นเป็นเครื่องบังหน้าในการบ่อนทำลายส่วนราชการต่างๆ เช่น คอมมิวนิสต์เรียกร้องให้ขยายโรงพยาบาลเพื่อรับคนป่วยให้ได้จำนวนมาก เรียกร้องให้สร้างโรงเรียนเพื่อรับนักเรียนให้พอทุกปี เรียกร้องให้จัดหางาน เพื่อไม่ให้มีคนว่างงาน เป็นต้น

สิ่งต่างๆ เหล่านี้ย่อมอยู่ในแผนการและในโครงการพัฒนาประเทศของรัฐบาลแล้ว แต่การขยายงานเช่นนี้จะต้องเป็นไปตามระเบียบวิธีการในการจัดทำงบประมาณแผ่นดินตามแบบอย่างของรัฐบาลเสรีประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องล่าช้ากว่าประเทศเผด็จการ เพราะราษฎรในประเทศเผด็จการอย่างคอมมิวนิสต์นั้น ไม่มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศเลย พรรคคอมมิวนิสต์เป็นพรรคการเมืองพรรคเดียวที่รับมรดกในการปกครองประเทศติดต่อกันมา ดังนั้น ราษฎรในประเทศคอมมิวนิสต์จึงไม่มีเสรีในการแสดงความคิดเห็น ดังเช่นราษฎรในประเทศเสรีที่สามารถแสดงความคิดเห็น วิจัยการบริหารงานของรัฐบาลได้ทุกโอกาส

การป้องกันการแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ จึงควรเริ่มด้วยการไม่เชื่อคนง่ายและขอให้คัดสรรคอยดูผลงานพัฒนาประเทศตามโครงการของรัฐบาลต่อไป

ที่มา: ก/ป7/2506/กท.1.1 สารเสรี, “บทความพิเศษ” (25 มิถุนายน 2506).

ภาคผนวก ฎ
รายชื่อสมาชิกสภาาร่างรัฐธรรมนูญ 240 คน
(แต่งตั้งวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2502)

1. นายกมล พหลโยธิน
2. พันโท กมล พิจิตรคดีพล
3. นายกมล วรณประภา
4. พลเรือตรี กมล สีตกะลิน
5. พันตรี กระวี สุทัศน์ ณ อยุธยา
6. นายพลตำรวจจัตวา กระเชียร ศรีदानนัท
7. นาวาอากาศเอก กระแสร์ อินทรรัตน์
8. นาวาเอก กวี สิงหะ
9. พลโท กฤษ ภูณณกันต์
10. นาวาอากาศตรี กฤษยา สังขพิชัย
11. พลตรี กฤษณ์ สีวะรา
12. พลโท หลวงกัมปนาทแสนยากร (ลาออก 4 ก.พ. 2503)
13. พันเอก เกรียงไกร อัดตะนันท์
14. นายเกษม ศรีพิชัย (ลาออก 30 เมษายน 2502)
15. นายเกษม อุทยานิน
16. พลจัตวา โกศล อ่อนสุวรรณ
17. นาวาอากาศเอก ไกวัลย์ ถาวรธาร
18. พลเอก ครวญ สุทธานินทร
19. หม่อมราชวงศ์ศึกฤทธิ์ ปราโมช
20. พลเรือตรี จรัส บุญบงการ
21. พลเรือตรี จรูญ เฉลิมเกียรติ
22. พลเรือจัตวา จวบ หงสกุล
23. นายจ่าง รัตนะรัต
24. พลตรี จำเป็น จารุเสถียร
25. นายพลตำรวจตรี จำรัส มั่นชุกานนท์
26. นายจำลอง หาริมสุต
27. พันเอก จิตต์ ณะโชติ

28. พลจัตวา จิตต์ สุนทานนท์
29. พลโท จิตติ นาวิเสถียร (ลาออก 13 ธ.ค.2506)
30. นายจิตติ สุจริตกุล (ลาออก 19 ก.ย.2502)
31. พันโท จิตต์กวี เกษะโกมล
32. พันเอก จินดา ณ สงขลา
33. พันเอก จุมพล ทองทาบ
34. พลเอก หลวงจตุบุรุษรรยง
35. นายเจริญ ปิ่นชาโร
36. นาวาโท เจริญ รัชตะชาติ
37. พลโท เจียม ญาโนทัย
38. นายฉลอง ปิงตระกูล (ลาออก 1 ส.ค. 2507)
39. พลโท ฉลอง อุชูโกมล
40. นายพลตำรวจตรี ฉัตร หนูนักดี
41. นายเฉลิม พรหมมาส
42. พลอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร (ถึงแก่กรรม 14 เม.ย.2503)
43. พันเอก เฉลิมชัย จารุวัตร
44. นาวาเอก เฉิดชาย ถมยา
45. พลโท ชลอ จารุกัลป์
46. พลเรือตรี ชลี สิ้นธุโสภณ
47. นายพลตำรวจจัตวา ชาญ อังสุโชติ (ลาออก 26 ส.ค. 2504)
48. พันตรี ชาญชัย วิเศษกุล
49. นาวาอากาศโท ชาญชาย สังเนตร
50. นายพลตำรวจเอก หลวงชาติตระการโกศล
51. พันตรี ชำนาญ มณีวัตร
52. นายชำนาญ ยุวบูรณ์
53. พลเรือเอก หลวงชำนาญอรุณบุรุษ
54. นาวาอากาศเอก ชิตชัย สุวรรณพฤษ์
55. พลเรือตรี ชน สนแจ้ง
56. นายชู ณ ลำปาง
57. นายชู ประภาสติด

58. นาวาอากาศเอก ชู สุทธิโชติ (ลาออก 1 ส.ค. 2504)
59. นาวาอากาศเอก ชูเดช ดวงอุคม
60. พันตรี ชูวิทย์ เก่งถนอมม้า
61. พันเอก เชิดชัย ทองสิงห์
62. พันเอก โชติ หิรัณย์ชัยวุฒิ
63. พลเรือจัตวา ดาว เพชรชาติ
64. หลวงดำรงศุริตเรข
65. นายดิเรก ชัยนาม(ลาออก 1 พ.ค. 2502)
66. นายเศษชาติ วงศ์โกมลเชษฐ
67. นายพันตำรวจเอก ต่อศักดิ์ ชมนาค
68. พระธีรณสารวิสุทธรรม
69. พลตรี ถนอม ปัทมานนท์
70. พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์
71. หลวงถวิลเศรษฐพาณิชย์การ
72. นายถวิล สุนทรสารทูล
73. นายแถบ นิละนิต
74. พลจัตวา ทวนชัย โกสินานนท์
75. พลตรี ทวีข เสนีวงศ์ ณ อยุธยา
76. นายทวี บุญยเกตุ
77. นายทวี แรงขำ(ลาออก 28 มิ.ย. 2506)
78. หม่อมราชวงศ์ทองแท่ง ทองแถม
79. พันตรี ชุนทะยานราญรอน
80. พลอากาศตรี เทพ เกษมุตติ
81. พันตรี เทียนชัย สิริสัมพันธ์(ลาออก 1 ม.ค. 2507)
82. พลจัตวา ธงเจิม สังขวณิช
83. พลอากาศโท นักรบ บิณยรี
84. พลเรือตรี นัย นพคุณ
85. พันโท นิลนนท์ กระจ่อมทอง
86. พลตรี เนตร เขมะโยธิน
87. นายบรรเจิด ชลวิจารณ์

88. นายพลตำรวจตรี บรรลือ เรืองตระกูล
89. พลโท บัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา
90. นายบุญชนะ อัดถากร (ลาออก 23 ม.ค.2506)
91. พลจัตวา บุญชัย บำรุงพงศ์
92. พลอากาศเอก บุญชู จันทรเบกษา
93. นาวาอากาศตรี บุญเปรียบ ดวงอุไร
94. พันเอก บุญมาก เทศบุตร
95. นายบุญรอด บิณฑสันต์
96. พันเอก บุญเรือน บัวจรรยา
97. หลวงประกอบนิติสาร
98. พลเอก พระประจวบปัจฉิม
99. นายพลตำรวจตรี ประจวบ กীরติบุตร
100. พันเอก ประจวบ สุนทรางกูร
101. นายพลตำรวจตรี ประชา บูรณะธนิศ
102. พลตรี ประทักษ์ จันทราภา
103. พันตรี ประเทียบ เทศวิศาล
104. พันเอก ประเทือง อารีนิจ
105. พลโท ประพันธ์ กุลพิจิตร
106. พลตรี ประมาณ อติเรกสาร
107. พันโท ประยุทธ์ จารุมณี (ลาออก 19 ต.ค. 2505)
108. พลจัตวา ประชุม หนูนักดี
109. พันเอก ประลอง วีระปรีย (ลาออก 1 มิ.ย. 2502)
110. พันตรี ประสงค์ กวีกุล
111. นายประสงค์ บุญเจิม
112. นาวาโท ประสาท พรหมประวัตติ
113. พันเอก ประเสริฐ ธรรมศิริ
114. นายพลตำรวจโท ประเสริฐ รุจิรวงศ์ (ลาออก 13 ธ.ค.2506)
115. พันเอก ประเสริฐ วงษ์สุวรรณ
116. พันตรี ประหยัด รอดโพธิ์ทอง
117. พลโท ประจักษ์ รั้งสยามนันท

118. นายป้วย อึ้งภากรณ์
119. หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล
120. พลตรี ปุ่น ปุณยฤทธิเสนีย์
121. พันเอก เปรม ดิณสุตานนท์
122. พลตรี เษชัญ นิมิบุตร
123. จอมพล ผิน ชุณหะวัณ
124. พลเรือโท ศิว มีคุณเยี่ยม
125. พันเอก พงศ์ เกษะนันท์
126. นายพงษ์สวัสดิ์ สุริโยทัย
127. พลโท พจน์ บูรณศิลป์
128. นายพันตำรวจเอก พจน์ เกษะนันท์
129. นายพันตำรวจเอก พงศ์ สมิตี
130. นาวาอากาศเอก พโยม เข็นสุดใจ
131. พันเอก พร ชนะภูมิ (ลาออก 30 พ.ย.2504)
132. พลจัตวา พร พิศกนก
133. นายพ่วง สุวรรณรัฐ
134. พลอากาศตรี พิชิต บุญยเสนา
135. นาวาอากาศโท พิน เจริญสุข
136. นายพิศ ปิณฑาลักษณ์
137. พันเอก พิ่ง พินทุโยธิน
138. พันตรี ไพศาล รุ่งแสง
139. พลตรี ฟอง ประมวลรัตน์
140. พลจัตวา เพื่อ ฤทธาคณี
141. นายมบุญ บริสุทธิ์
142. นาวาอากาศโท มานะ สังขวิจิตร
143. นายมาลัย ชูพินิจ (ถึงแก่กรรม 20 ส.ค. 2506)
144. นายมาลัย หุวะนันท์
145. พลอากาศโท มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษฎ์ (ลาออก 22 ส.ค. 2507)
146. นายพันตำรวจเอก ไผตรี บัญเย็น
147. พันเอก ยศ เทพหัสดิน ณ อยุธยา

148. พันตรี ยุทธศักดิ์ คล่องตรวจโรค
149. นายพลตำรวจตรี เขื่อน ประภาวัต
150. พลโท รัศมี รัชนิวัต
151. พลตรี ละม้าย อุทยานานนท์ (ถึงแก่กรรม 13 ธ.ค. 2507)
152. นายเล็ก จุณณานนท์
153. นายเล็ง ศรีสมวงศ์
154. พลอากาศตรี วงศ์ ถนอมกุลบุตร
155. พันเอก นายวรการบัญชา
156. นายวัฒนา อิศรภักดี (ลาออก 1 ก.ย.2502)
157. พันเอก หลวงวิจิตรวาทการ (ถึงแก่กรรม 31 มี.ค. 2505)
158. พลตรี วิชัย พงศ์อนันต์
159. พันโท วิชัย สังขทัต ณ อุรุทยา
160. พลเรือตรี วิเชียร พันธุ์โกศา (ถึงแก่กรรม 7 ก.ย.2504)
161. นายวิทย์ ศิวะศรียานนท์
162. นาวาอากาศตรี วิเทพ จิตตะเสนีย์
163. นายวิบูลย์ ธรรมบุตร
164. พันเอก วิรัช เพ็ชรโยธิน
165. พันตรีวิลาศ ไอสถานนท์
166. นายวิสูตร อรรถยุกติ (ลาออก 1 พ.ค.2502)
167. นายวิกิจ วีรนุวัตต์
168. หลวงวุฒิศักดิ์เนตินาท
169. พลเรือตรี ศรี ดาวราย
170. นายพันตำรวจเอก ศรีสุข มหิทธิเทพ
171. พันเอก ศักดิ์ พิษณุพงศ์
172. พันโท ศิริ ธิรพันธ์
173. พลอากาศตรี ศิริ เมืองมณี
174. นายสงวน จันทรสาขา
175. นาวาเอก สงัด ชลอยุธยา
176. นายพันตำรวจโท สง่า กิตติขจร
177. พลเอก หลวงสถิตยุทธการ

178. พันโท สนอง ถม้งรักษ์สัตว์ (ลาออก 3 ก.พ.2504)
179. พลเรือโท สนอง ธนศักดิ์
180. นาวาเอก สนอง นิสาลักษณ์ (ลาออก 1 พ.ย. 2503)
181. พลเรือจัตวา สนิท ไปยะกฤษณะ
182. พลโท สนิท ไทยานนทร์
183. พันตรี สม ชัดพันธุ์
184. นายสมภพ โหตระกิตย์
185. พันเอก สมศักดิ์ ปัญจมานนท์
186. นายสมัย เรืองไกร
187. นาวาตรี สมาน กอนแก้ว
188. พลเอก หลวงสวัสดิ์กลยุทธ
189. พลอากาศตรี สวัสดิ์ พรธานี
190. นาวาตรี สวัสดิ์ พูลสุข
191. พลเรือตรี สวัสดิ์ ภูดิอนันต์
192. นายสัญญา ธรรมศักดิ์ (ลาออก 1 ก.ย. 2506)
193. พันตรี สันต์ ศรีแมน
194. พันตรี สัมผัส พาสนนงภิญโญ
195. พันเอก สัมฤทธิ์ แพทย์เจริญ
196. หลวงสัมฤทธิ์วิสุทธรรม
197. ว่าที่นายพันตำรวจเอก สำราญ กรัดศิริ
198. พันตรี สำราญ ศิริณรงค์
199. พันตรี สิงห์ นาควัชระ
200. พันเอก สิทธิ ศิลปสุขุม
201. นายสิริ ปกาสิต
202. นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ (ลาออก 23 เม.ย.2503)
203. พันเอก สุข เปรูนาวิน
204. พลเอก สุทธิ์ สุนธิสารธกร
205. พระยาสุทรพิพิธ
206. นาวาอากาศตรี สุพจน์ เทพกาญจนา
207. พลจัตวา สุภชัย สุวรรณระนะ

208. พลจัตวา สุรกิจ มัยลาภ
209. พลโท สุรจิต จารุเสรณี (ลาออก 8 ก.ย.2502)
210. นายสุรจิตต์ จันทรสภา
211. พลโท สุรใจ พูลทรัพย์
212. นาวาอากาศเอก สุรยุทธ รุ่งสว่าง
213. พันตรี สุรินทร์ ชลประเสริฐ
214. พันตรี สุรินทร์ ผลประไพ
215. นายเสกกล บุญชัยวุฒิ
216. พลเรือตรี เสงี่ยม บุญมา
217. พลตรี เสถียร พจนานนท์
218. พลตรี ขุนเสนาทิพ
219. นายเสริม วินิจฉัยกุล
220. พันโท แสง ชมะสุนทร
221. พันโท แสง จามรจันทร์
222. พันเอก แสง เสนาณรงค์
223. พลโท ไสว ควงมณี
224. นายพลตำรวจเอก ไสว ไสวแสนยากร
225. พลเรือตรี อนันต์ เนตรโรจน์
226. พลจัตวา อรรถ ศศิประภา
227. หลวงอรรถโกวิทวที
228. หลวงอรรถไคว์ลวที
229. หลวงอรรถปรีชาชนูปการ
230. พันเอก อร่าม เมนะคงคา
231. พันโท อรุณ ทวาทสิน
232. พลจัตวา อัครเดช ยงยุทธ
233. พลตรี อัมพร จินตกานนท์
234. พันตรี อัมพร ศรีแสง
235. พลตรี อำนวย ไชยโรจน์ (ลาออก 4 พ.ค.2503)
236. นายอินทรี จันทรสถิตย์
237. ว่าที่นาวาอากาศโท อุทัย วัฒนวิจารณ์

238. นาวาอากาศเอก เอกชัย มุสิกบุตร
239. พันโท เอื้อม จิรพงศ์
240. นาวาโท โสภาส จามิกรณ์

ที่มา: ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517) (กรุงเทพฯ: กลุ่มรัฐกิจเสรี, 2517), หน้า 926-931.

ภาคผนวก ฎ

สมาชิกวุฒิสภา 164 คน ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2511
(แต่งตั้งวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2511 และวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2512)

วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2511 แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 120 คน ตามบทเฉพาะกาลของ
รัฐธรรมนูญเพื่อทำหน้าที่รัฐสภา ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. พลอากาศเอก กมล เดชะตุงคะ
2. พันเอก กมล พิจิตรคดีผล
3. นายกมล วรณประภา
4. พลเรือตรี กมล สัตกะสิน
5. พลเอก กฤษ ภูณณกันต์
6. พลโท กฤษณ์ สีวะรา
7. พลเรือโท กวี สิงหะ
8. พลเรือเอก หม่อมเจ้ากาพวรรณดิศ ดิศกุล
9. พลตรี เกรียงไกร อัดตะนันท์
10. พลโท เกรียงศักดิ์ ชมะนันท์
11. นายเกษม อุทยานิน
12. พลเอก ครวญ สุทธานินทร
13. หม่อมราชวงศ์คีตกฤษ์ ปราโมช
14. พลเรือเอก จรูญ เฉลิมเตียรณ
15. พลโท จำเป็น จารุเสถียร
16. พลตำรวจโท จำรัส มัชฌุกรานนท์
17. พันเอก จิตต์ ธนะโชติ
18. พลโท จิตต์ สุนทานนท์
19. พันเอก จิตต์กวี เกษะ โกมล
20. พันเอก จินดา ณ สงขลา
21. พลโท เฉลิมชัย จารุวัศตร์
22. พลเรือโท เฉลิมชัย ถมยา
23. พลตำรวจตรี ชัช ชวางกูล
24. พลตำรวจเอก หลวงชาติตระการ โกศล

25. พลเรือเอก หลวงชำนาญอรุณฤทธิ์
26. พลตำรวจตรี ชุมพล โลหะชาละ
27. พลอากาศตรี ชู สุทธิโชติ
28. พลตรี เชิดชัย ทองสิงห์
29. พลโท โชติ หิรัญชัยวุฒิ
30. พระคุณยพากย์สุวมันท์
31. นายคูสิต บุญธรรม
32. พลตำรวจโท ต่อศักดิ์ ชมนาค
33. พระธีรณสารวิสุทธรรม
34. พลเอก ถนอม ปัทมานนท์
35. พลเรือเอก ถวิล ราชานนท์
36. หลวงถวิลเศรษฐพิณชีพการ
37. นายถวิล สุนทรสารทูล
38. พลเอก ทวนชัย โกศินานนท์
39. พลโท ทวิช เสนีวงศ์ ณ อยุธยา
40. หม่อมราชวงศ์ทองแท่ง ทองแดง
41. พันเอก ชุนทะยานราษฎร์อน
42. พันโท ธงเจิม ศังขวิช
43. พลเรือเอก นัย นพคุณ
44. พลเอก เนตร เขมะโยธิน
45. พลโท บุญชัย บำรุงพงศ์
46. พลอากาศเอก บุญชู จันทรเบกษา
47. พลตรี บุญมาก เทศบุตร
48. นายบุญรอด บิณฑสันต์
49. พลโท บุญเรือน บัวจรรุณ
50. หลวงประกอบนิติสาร
51. พันเอก ประคัลภ์ เครือคองคา
52. พลตรี ประจวบ สุนทรางกูร
53. พลโท ประชุม ประสิทธิสรจักร
54. พันเอก ประเทียบ เทศวิศาล

55. พลเอก ประพันธ์ กุลพิจิตร
56. นายประยูร กาญจนกุล
57. นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์
58. นายประสิทธิ์ จุลละเกศ
59. พลตรี ประเสริฐ ธรรมศิริ
60. นายประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์
61. พันโท ประเสริฐ สุดบรรทัด
62. พันเอก เปรม ดินสุลานนท์
63. พันเอก พงศ์ เกษะนันท์
64. พลตำรวจโท พจน์ เกษะนันท์
65. พลตรี พร ธนะภูมิ
66. นายพรหม สุตรสุคนธ์
67. นายพ่วง สุวรรณรัฐ
68. พลตำรวจโท พิชัย กุลละวณิชย์
69. พลอากาศโท พิชิต บุญยเสนา
70. หลวงพิณพากย์พิทยาเกท
71. พันโท ไพศาล รุ่งแสง
72. นายมณูญ บริสุทธิ์
73. นายมาลัย หุวะนันท์
74. พลตรี ยศ เทพหัสดิน ณ อยุธยา
75. พันเอก ยุทธศักดิ์ คล่องตรวงโรก
76. พลตำรวจโท เขื่อน ประภาวัต
77. นายเรณู สุวรรณสิทธิ์
78. พลโท หม่อมราชวงศ์ตาก หัสตินทร
79. พันเอก นายวรการบัญชา
80. พลโท วิชัย พงศ์อนันต์
81. นายวิทย์ ศิวะศรียานนท์
82. พลเรือโท ศรี ดาวราย
83. พลตำรวจตรี ศรีสุข มหิรินทร์เทพ
84. พลเรือเอก ศิริ กระจ่างเนตร์

85. พลาอากาศเอก ศิริ เมืองมณี
86. พลเรือโท สัจด์ ชลออยู่
87. พลตำรวจตรี สง่า กิตติขจร
88. พันเอก สนอง ถมังกษ์สัตว์
89. พันเอก สม ชัดพันธ์
90. พลโท สมบูรณ์ วิจิตรานุช
91. นายสมภพ โหตระกิตย์
92. พันเอก สมศักดิ์ ปัญจมานนท์
93. พลาอากาศเอก สวัสดิ์ พรธานี
94. พันเอก สัมผัส พาสนนงภิญโญ
95. นายสานนท์ สายสว่าง
96. พลโท สายหยุด เกิดผล
97. พลโท สำราญ แพทยกุล
98. พันเอก สิงห์ นาควัชระ
99. พันเอก สิทธิ ศิลปสุขุม
100. พลโท สุข เปรมาวิน
101. พระยาสุนทรพิพิธ
102. พลเอก สุรกิจ มัยลาภ
103. นายสุรพงษ์ ตริรัตน์
104. พันเอก สุรินทร์ ผลประไพ
105. นายสุวรรณ รื่นยศ
106. นายเสกกล บุญชัยฐิติ
107. พันเอก แสวง ขมะสุนทร
108. พันเอก แสวง จามรจันทร์
109. พลโท แสวง เสนาณรงค์
110. พลโท ไสว ดวงมณี
111. พลาอากาศเอก หะริน หงสกุล
112. พลเรือเอก อนันต์ เนตรโรจน์
113. พลตรี อร่าม เมนะกงคา
114. พันเอก อรุณ ทวาทสิน

115. พลเอก อวบ อาสาณรงค์
116. พลโท อ่อง โพธิกนิษฐ์
117. พลโท อัมพร จินตกานนท์
118. นายอินทรี จันทรสติชัย
119. พันเอก เอื้อม จีรพงศ์
120. พลเรือตรี โอภาส จามิกรณ์

ตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพิ่ม

(เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2512)

มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพิ่มขึ้นอีก 44 คน เพื่อให้มีจำนวนเท่ากับ 3 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนตามรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ดังนี้

121. พลโท เจริญ พงษ์พานิช
122. นายเฉลิม วุฒิชัยสิต
123. นายคูสิต พานิชพัฒน์
124. พลเอก เต็ม หอมเศรษฐี
125. พันเอก ถวัลย์ โหติการ
126. พันเอก เทียนชัย ศิริสัมพันธ์
127. นายธำรง บัวศรี
128. นายนินาท ชินะโชติ
129. พลอากาศตรี บัญชา เมฆวิชัย
130. พลตรี บุญ รังกระรัตน
131. พลเอก นุศลศักดิ์ วรรณมาศ
132. พลเรือเอก ประชุม ธรรมโมกษะเวส
133. พลตรี ประนิต เจริญศิริ
134. พันเอก ประสิทธิ์ ชื่นบุญ
135. นายประหัด เอี่ยมศิลา
136. นายประหัด บุรณศิริ
137. พลตำรวจจัตวา ปราโมทย์ จงเจริญ
138. นายปานจิตต์ อเนกวนิช

139. หม่อมหลวงปิ่นไทย มาลากุล
140. จอมพล ผิน ชุณหะวัณ
141. นายเผด็จ จิราภรณ์
142. พลเอก พิสิฐภูมิ ฉายเหมือนวงศ์
143. พลตรีไพฑูรย์ อิงคตานุวัฒน์
144. พระมณูเวทย์วิมลนาท
145. นายเชื้อ สุสายัณห์
146. นายเล็ก วานิชอังกฤษ
147. พันเอก วันชัย จำเริญ
148. พลอากาศตรี ศรีศักดิ์ สุจริตธรรม
149. พลตำรวจโท สงวน จิตตาทาน
150. พลเรือตรี สมุทร์ สหนาวิน
151. พลตรี สะอาด ศิริรักษ์
152. นายสุรียน ไรวา
153. พลโท เสริม ณ นคร
154. พันเอก แสง จุละจาริตต์
155. นายแสวง พูลสุข
156. นายหล่อ รีละชาติ
157. พลตรี หิรัญ ศิริวัฒน์
158. นายอดุล บินสะอาด
159. พันเอก อัมพร ศรีแสง
160. พันเอก อาจศึก ดวงสว่าง
161. พันเอก อารมณห์ ทับทิมไทย
162. พลโท อำนวย ไชยโรจน์
163. นายอุทัย วุฒิกุล
164. นายโอสถ โกสิน

ที่มา: ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517) (กรุงเทพฯ: กลุ่มรัฐกิจเสรี, 2517), หน้า 988-990, 1005-1006.

ภาคผนวก ฐ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
(เลือกตั้งวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2512)

พระนคร

1. ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช	ประชาธิปัตย์
2. นายเล็ก นานา	ประชาธิปัตย์
3. นายเกษม บุญศรี	ประชาธิปัตย์
4. นายสมบุญ ศิริธร	ประชาธิปัตย์
5. นายธรรมบุญ เทียนเงิน	ประชาธิปัตย์
6. พล.ต.ท. ประชา บุรณะธนิต	ประชาธิปัตย์
7. นางศิริระ ปัทมาคม	ประชาธิปัตย์
8. พลเรือเอกเสนาะ รักธรรม	ประชาธิปัตย์
9. นายพิชัย รัตตกุล	ประชาธิปัตย์
10. ร.ต.อ.สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์	ประชาธิปัตย์
11. นายสวาสดิ์ สุมาลยศักดิ์	ประชาธิปัตย์
12. นายดำรง ลัทธพิพัฒน์	ประชาธิปัตย์
13. นาวาเอกผัน เปรมมณี	ประชาธิปัตย์
14. นายฉัฐวุฒิ สุทธิสงคราม	ประชาธิปัตย์
15. พลโทบุตรินทร์ ภักดีกุล	ประชาธิปัตย์

กระบี่

16. นาย ปรีดา อร่าม	ไม่สังกัดพรรคใด

กาฬสินธุ์

17. นายสุปิ่น พูลพัฒน์	ไม่สังกัดพรรคใด
18. นายขุนทอง ภูผิวเดือน	ประชาธิปัตย์
19. นายชาญยุทธ ไชยคำมิ่ง	ไม่สังกัดพรรคใด
20. นางสมพงษ์ อยู่หุ่น	ไม่สังกัดพรรคใด

กาญจนบุรี

21. นางจินดา อังสุโชติ	ไม่สังกัดพรรคใด
22. นายบุญเทียม ประสมศักดิ์	ไม่สังกัดพรรคใด

กำแพงเพชร

23. นายเกษม จงสวัสดิ์
24. นายประสิทธิ์ ชูพินิจ

สหประชาชาติไทย
สหประชาชาติไทย

ขอนแก่น

25. นายแคล้ว นรปติ
26. นายมีเดช วรสีหะ
27. นายสนั่น ธีระศรีโชติ
28. นายวิญญู เสนาวงษ์
29. นายเลิศสิน หงษ์แสงไทย
30. นายสุรชน ชื่นสมจิตต์
31. นายสว่าง ตราชู

แนวร่วมเศรษฐกิจ
แนวร่วมเศรษฐกิจ
แนวร่วมเศรษฐกิจ
ไม่สังกัดพรรคใด
ไม่สังกัดพรรคใด
สหประชาชาติไทย
แนวร่วมเศรษฐกิจ

จันทบุรี

32. นายบุญเที่ยง สิทธิบุศย์

สหประชาชาติไทย

ฉะเชิงเทรา

33. นายชุมพล มณีเนตร
34. นายจำลอง เทวารุทธ
35. นายอนันต์ ฉายแสง

ประชาธิปไตย
สหประชาชาติไทย
ไม่สังกัดพรรคใด

ชลบุรี

36. นายประสงค์ เนื่องจำนง
37. พลตรี ศิริ สิริโยธิน
38. นายอุทัย พิมพ์ใจชน

ไม่สังกัดพรรคใด
สหประชาชาติไทย
ประชาธิปไตย

ชัยนาท

39. จ.ส.อ.อนันต์ สุขสันต์
40. นายทินกร ปรีชาพันธุ์

ไม่สังกัดพรรคใด
สหประชาชาติไทย

ชัยภูมิ

41. นายบุญเกิด หิรัญคำ
42. นายประสิทธิ์ ประจันนวล
43. นายเขาว์ ชัยวิรัตน์
44. นายวิฑูร เลิศสุคนธ์

ประชาธิปไตย
ประชาธิปไตย
ไม่สังกัดพรรคใด
ประชาธิปไตย

ชุมพร

45. นายประมวล กุลมาตย์	สหประชาไทย
เชียงใหม่	
46. จ.ส.อ.ทรงธรรม ปัญญาดี	ประชาธิปไตย
47. นายบุญเรือง กิจกล้าสวล	ประชาธิปไตย
48. ร.ท. สมศาสตร์ รัตนสัก	สหประชาไทย
49. นายอินทร์หล่อ สรรพศรี	ประชาธิปไตย
50. นายขวัญชัย สารากิจ	ไม่สังกัดพรรคใด
51. นายบุญสวัสดิ์ ดวงใจเอกราช	ประชาธิปไตย
52. นายแถม นุชเจริญ	ประชาธิปไตย
เชียงใหม่	
53. นายไกรสร ดันติพงษ์	ประชาธิปไตย
54. นายบุญเลิศ ชินวัตร	ไม่สังกัดพรรคใด
55. นายวรศักดิ์ นิมานันท์	ประชาธิปไตย
56. นายทองดี อิศราชีวิน	ไม่สังกัดพรรคใด
57. นายปรีดา พัฒนถาบุตร	สหประชาไทย
58. เจ้าบุญเลิศ ณ เชียงใหม่	ไม่สังกัดพรรคใด
ตรัง	
59. นายชวน หลีกภัย	ประชาธิปไตย
60. นายพร ศรีไตรรัตน์	สหประชาไทย
ตราด	
61. นายประชุม รัตนเพียร	สหประชาไทย
ตาก	
62. นายอุดร ดันติสุนทร	สหประชาไทย
ธนบุรี	
63. พลเรือเอกสวัสดิ์ ภูติอนันท์	ประชาธิปไตย
64. พลเรือตรีทหาร จำหริญ	ประชาธิปไตย
65. นายชาย สัจจะ	ประชาธิปไตย
66. นายไถง สุวรรณทัต	ประชาธิปไตย
67. นายมนัส สุวรรณทัต	ประชาธิปไตย
68. พล.ร.อ.หลวงชลธารพฤทธิไกร	ประชาธิปไตย

นกรนายก

69. พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา

สหประชาไทย

นกรปฐม

70. นายอาทิตย์ กระสินธุ์

สหประชาไทย

71. นายล้วน เวชชาลีگانน

สัมมาอาชีพช่วยชาวนา

72. นายเสรี จีระพันธ์

สหประชาไทย

นกรพนม

73. นายจ้านงค์ ศรีวรขาน

ไม่สังกัดพรรคใด

74. นายแสง ฐวัชระชุม

สหประชาไทย

75. นายชวน กิตติศรีวรพันธ์

ประชาธิปไตย

76. นายไขแสง สุกใส

ประชาชน

นกรราชสีมา

77. นายประภาส อีทรกำแหง

ไม่สังกัดพรรคใด

78. นายยศ อินทรโกมลยสุด

สหประชาไทย

79. นายสุวรรณ ธนะกัญญา

สหประชาไทย

80. ชุนคงฤทธิศึกษากร

สหประชาไทย

81. นายสว่าง อุณาพรหม

ไม่สังกัดพรรคใด

82. นายประยงค์ ชาตะวราหะ

ไม่สังกัดพรรคใด

83. นายวิมล วิมลมาลัย

สหประชาไทย

84. นายน้อย ทินราช

สหประชาไทย

85. นายสมพล เกยุราพันธ์

ไม่สังกัดพรรคใด

นกรศรีธรรมราช

86. พล.ต.ต.ขุนพันธ์รักษ์ราชเดช

ประชาธิปไตย

87. นายชอบ ภารา

ประชาธิปไตย

88. นายเนบ ผ่องแผ้ว

ประชาธิปไตย

89. นายสุรินทร์ มาศคิดต์

ประชาธิปไตย

90. นายมนัส สุวรรณรัตน์

ประชาธิปไตย

91. นายนิยม อุปรมัย

สหประชาไทย

นกรสวรรค์

92. นายสวัสดิ์ กำประกอบ

สหประชาไทย

93. ร.ต.อ.วิชัย ฉายประเสริฐ	ไม่สังกัดพรรคใด
94. นายพิชัย มากคุณ	สหประชาไทย
95. นายใหญ่ ศวิตชาติ	ประชาธิปไตย
96. นายประเทือง คำประกอบ	ไม่สังกัดพรรคใด
นนทบุรี	
97. นายเดิม ทับทิมทอง	สหประชาไทย
98. นายประยูร จอประยูร	ประชาธิปไตย
นราธิวาส	
99. นายถาวร ไชยสุวรรณ	สหประชาไทย
100. นายเรวัต ราชมุกดา	สหประชาไทย
น่าน	
101. นายสมบูรณ์ บัณฑิต	สหประชาไทย
102. นายสมชาย โลหะโชติ	สหประชาไทย
หนองคาย	
103. นายชื่น ระวีวรรณ	สหประชาไทย
104. นายจันทร์ สีอำไพ	ไม่สังกัดพรรคใด
บุรีรัมย์	
105. นายบุญเยี่ยม โสภณ	ไม่สังกัดพรรคใด
106. นายทองเจือ กัลพมานุกุลกิจ	ไม่สังกัดพรรคใด
107. นายสวัสดิ์ คชเสนี	สหประชาไทย
108. นายชัย ชิดชอบ	ไม่สังกัดพรรคใด
109. ร.ท.กมล อัดนโถ	สหประชาไทย
ปทุมธานี	
110. นายลำภู สงวนศักดิ์	สหประชาไทย
111. นายสนอง กฤษณะเสรณี	ไม่สังกัดพรรคใด
ประจวบคีรีขันธ์	
112. นายอุดมศักดิ์ ทั้งทอง	สหประชาไทย
ปราจีนบุรี	
113. นายบุญส่ง สมใจ	สหประชาไทย
114. นายสมบูรณ์ เคชสุภา	สหประชาไทย

115. นางสงวน สีมันตร
ปัดตานี
ไม่สังกัดพรรคใด
116. นายวิไล เบญจลักษณ์
ประชาธิปัตย์
117. นายบันเทิง อับดุลบุตร
สหประชาไทย
- พระนครศรีอยุธยา
118. นายประเสริฐ บุญสม
สหประชาไทย
119. ว่าที่ ร.ต.วิเชียร กลั่นสุคนธ์
สหประชาไทย
120. นายอดินาท ควรรพจน์
ไม่สังกัดพรรคใด
121. นายเผอัญ ศรีภูธร
สหประชาไทย
- พังงา
122. นายสัมพันธ์ ณ ตะกั่วทุ่ง
ประชาธิปัตย์
- พัทลุง
123. นายอาทิตย์ สุภาไชยกิจ
ไม่สังกัดพรรคใด
124. นายอำ ร่องเงิน
แนวประชาธิปไตย
- พิจิตร
125. ร.ต.พ่ายพ ฝะอบเหล็ก
สหประชาไทย
126. นายยะเสิร์ วังศ์ทองเหลือ
ประชาธิปัตย์
127. นายบุญเจดน์ จันทร์ศรีวงศ์
ไม่สังกัดพรรคใด
- พิษณุโลก
128. นายโกศล ไกรฤกษ์
ไม่สังกัดพรรคใด
129. นายอนันต์ ภัคดีประไพ
ไม่สังกัดพรรคใด
130. นายสุชน ชามพูนท
ไม่สังกัดพรรคใด
- เพชรบุรี
131. นายเฉลิม ใหญ่กว่าวงษ์
สหประชาไทย
132. นายพานิช สัมภวคุปต์
ไม่สังกัดพรรคใด
- เพชรบูรณ์
133. เรือตรีสุพจน์ ตั้งตระกูล
สหประชาไทย
134. พ.ต.ต.สงกรานต์ อุดมสิทธิ์
สหประชาไทย
135. นายปัญญา เกสรทอง
สหประชาไทย

แพร์

136. นายผจญ ผาทอง ไม่สังกัดพรรคใด

137. นายสุธรรม สายสร ไม่สังกัดพรรคใด

ภูเก็ต

138. นายชิต เวชประสิทธิ์ ไม่สังกัดพรรคใด

มหาสารคาม

139. นายบุญช่วย อัดถากร สหประชาไทย

140. นายเกียรติ นาคะพงษ์ ไม่สังกัดพรรคใด

141. นายอายุทธ ฝ่ายคุณวงศ์ สหประชาไทย

142. นายคิลก บุญเสริม ไม่สังกัดพรรคใด

แม่ฮ่องสอน

143. นายก้าน รัตนสาขา ไม่สังกัดพรรคใด

ยะลา

144. นายอดุล ภูมิณรงค์ ไม่สังกัดพรรคใด

ร้อยเอ็ด

145. นายสมบูรณ์ ทวีวัฒน์ สหประชาไทย

146. ร.อ.อ.สมบูรณ์ ไพรินทร์ ประชาธิปัตย์

147. นายเสมอ อัครปรีดี ไม่สังกัดพรรคใด (สิ้นสภาพ 7 เม.ย. 13,
ขาดคุณสมบัติ ไม่จบ ป. 4)

148. นายสมพร จูรีมาศ ประชาธิปัตย์

149. ร.ต.อำพัน หิรัญโชติ ไม่สังกัดพรรคใด

ระนอง

150. นายอาจิม ลิมตั้ง ไม่สังกัดพรรคใด

ระยอง

151. นายเสวต เปี่ยมพงศ์สานต์ ไม่สังกัดพรรคใด

ราชบุรี

152. นายจรูญ วัฒนาการ สหประชาไทย

153. นายวินิจ วังताल ไม่สังกัดพรรคใด

154. นายทวิช กลิ่นประทุม สหประชาไทย

ลพบุรี

155. นายบุญเจริญ ปิยะสุวรรณ	สหประชาไทย
156. นายเสรี แพทย์ศรีวงษ์	ประชาธิปัตย์
157. นายบุญช่วย มาประเสริฐ	สหประชาไทย

ลำปาง

158. นายไพฑูรย์ เครือแก้ว	แนวประชาธิปไตย
159. นายบุญเรือง ชุ่มอินทรจักร	ประชาธิปัตย์
160. นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์	ประชาธิปัตย์
161. นายเสริม จินาสวัสดิ์	ประชาธิปัตย์

ลำพูน

162. นายบุญมี ดุงคนากร	ประชาธิปัตย์
163. นายสันต์ เทพมณี	สหประชาไทย

เลย

164. นายประชา บุญเนตร	ไม่สังกัดพรรคใด
165. นายสะดวก เชื้อบุญมี	ประชาชน

ศรีสะเกษ

166. นายนิสิต เวทย์ศิริยานันท์	ไม่สังกัดพรรคใด
167. นายสง่า วัชรภรณ์	ไม่สังกัดพรรคใด
168. นางสุนนา นิตยสุทธิ	ไม่สังกัดพรรคใด
169. นายไพบุลย์ มั่นวิมลย์	แนวประชาธิปไตย
170. นายสุจินต์ เขาวิศิษฐ์	ไม่สังกัดพรรคใด

สกลนคร

171. นายโบแดง จันตะเสน	สหประชาไทย
172. นายประชา ดงศิริ	ไม่สังกัดพรรคใด
173. นายสถาปน ศรีจันทร์	ไม่สังกัดพรรคใด

สงขลา

174. จ.ส.ต. อนันต์ เรืองกุล	ไม่สังกัดพรรคใด
175. นายเชื้อ ทิพย์มณี	สหประชาไทย
176. นายประจวบ ชนะภัย	สหประชาไทย
177. นายคล้าย ละอองมณี	ประชาธิปัตย์

สมุทรปราการ

178. นายบุญถม เย็นมะโนช สหประชาไทย
179. นายสุทิน กลีบเจริญ สหประชาไทย

สตูล

180. นายชูสิน โคนันท์ ไม่สังกัดพรรคใด

สมุทรสาคร

181. นายสุรินทร์ เทพกาญจนา สหประชาไทย

สมุทรสงคราม

182. นายเทพ สุวงศ์สินธุ์ สหประชาไทย

สระบุรี

183. นายถวิล จันทรวาทิน สหประชาไทย
184. นางพูนศรี สุกบรรทัด ไม่สังกัดพรรคใด

สุพรรณบุรี

185. นายสุจิตต์ ศีลาเจริญ ไม่สังกัดพรรคใด
186. นายทองหยด จิตตะวีระ สหประชาไทย
187. นายวิภาส อินสว่าง ไม่สังกัดพรรคใด
188. นายบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ สหประชาไทย

สุราษฎร์ธานี

189. นายสงวน กนกวิจิตร สหประชาไทย
190. พ.ต.ต.ทวี วิชัยดิษฐ์ สหประชาไทย
191. นายประสาทสุข ธีรวัฒน์ ไม่สังกัดพรรคใด

สิงห์บุรี

192. นายเพียรศักดิ์ นิสสัยสุข สหประชาไทย

สุรินทร์

193. นายสิน คุณิตสิน ไม่สังกัดพรรคใด
194. นายญาติ ไหวดี สหประชาไทย
195. นายเหลื่อม พันธุ์ฤกษ์ สหประชาไทย
196. นายจ่านง แก้วปลั่ง ประชาธิปัตย์
197. นายชวาล วรรณศรี ไม่สังกัดพรรคใด

สุโขทัย

198. นายบุญธรรม ชุมดวง ไม่สังกัดพรรคใด
 199. นายสุข แสนโกสิก สหประชาไทย
 200. นายสำรวย ธรรมสุนทร สหประชาไทย

อ่างทอง

201. นายวิรัตน์ สุขะพันธุ์ สหประชาไทย

อุตรธานี

202. นายแสวง พิบูลย์ศราวุธ ไม่สังกัดพรรคใด
 203. นายฉวง เอี่ยมศิลา สหประชาไทย
 204. นายสกรรจ์ สามเสน ไม่สังกัดพรรคใด
 205. นายสะไกร สามเสน สหประชาไทย
 206. นายวิวัฒน์ อินทรอุดม สหประชาไทย
 207. พ.อ.สมคิด ศรีสังคม เสรีประชาธิปไตย

อุตรดิษฐ์

208. นายเสริม โลกเลื่อง สหประชาไทย
 209. ร.ต.บุญยง วัฒนพงศ์ ไม่สังกัดพรรคใด

อุทัยธานี

210. นายศิริ ทุ่งทอง ไม่สังกัดพรรคใด

อุบลราชธานี

211. นายเสรี สุชาติะประคัลภ์ ไม่สังกัดพรรคใด
 212. นายฟอง สิทธิธรรม แนวประชาธิปไตย
 213. นายทองมาก จันทะลือ ไม่สังกัดพรรคใด
 214. นายยิ่ง สิทธิธรรม แนวประชาธิปไตย
 215. นายสมนึก ทองรุ่งโรจน์ แนวประชาธิปไตย
 216. นายวิชัย โกมลวิชัย ไม่สังกัดพรรคใด
 217. นายบุญเย็น วอทอง แนวประชาธิปไตย
 218. นายวิชัย เสวะมาตย์ แนวประชาธิปไตย
 219. นายประทีป ทองคำใส สหประชาไทย

26 มิถุนายน พ.ศ.2513 เลือกตั้งจังหวัดร้อยเอ็ดแทนตำแหน่งที่ว่างของนายเสมอ อัครปรีดี ซึ่งศาล
ตัดสินให้พ้นสมาชิกภาพเพราะขาดคุณสมบัติไม่สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
โดยนายชวินทร์ สระคำ พรรคแนวประชาธิปไตย ได้รับเลือกเป็น ส.ส.

ที่มา: ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517) (กรุงเทพฯ: กลุ่มรัฐ
กิจเสรี, 2517), หน้า 999-1006, 1030, 1032.

ภาคผนวก ฉ

ตารางคำสั่งลงโทษของหัวหน้าคณะปฏิวัติและการใช้อำนาจตามมาตรา 17
สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร (พ.ศ.2501-2516)

ฉ 1 ภาพรวม

ประเภท	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์			จอมพลถนอม กิตติขจร			
	คำสั่งฯ	ม.17	รวม	ม.17 (2506-2512)	คำสั่ง (2514-2515)	ม.17 (2515-2516)	รวม
ประหารชีวิต	5	6	11	13	37	2	52
จำคุก	-	-	-	34	60	18	112
ควบคุมตัว	-	-	-	-	-	19	19
อายัดทรัพย์สิน	-	-	-	1	-	-	1
ยึดทรัพย์สิน	-	-	-	5	-	-	5
กรณีพิเศษ	-	-	-	-	-	2	2

ฉ 2 รายละเอียด

วันเดือนปี	ประหารชีวิต	จำคุก	อื่นๆ	ชื่อนุคคล	ข้อกล่าวหา
คำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ (จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ.2501-27 มกราคม พ.ศ.2502 ประหารชีวิตรวม 5 คน					
6 พ.ย. 01	1			นายซ่ง แซ่ลิ้ม สัญชาติจีน	ตัวการจ้างวางเพลิงที่ตลาดพลู ธนบุรี ไหม้ห้องแถว 76 ห้อง มูลค่าทรัพย์สิน เสียหาย 2,694,310 บาท
8 พ.ย. 01	2			นายจ่านงค์ หรือ ชิว หยก แซ่ฉิ้น และนายชิวหยิ่น แซ่ ฉิ้น สัญชาติไทย	สมคบลอบวางเพลิงเผาทรัพย์สินผู้อื่น เสียหายและเป็นเหตุให้บุคคลอื่น ได้รับอันตรายสาหัส เพื่อเอาประกัน ทรัพย์สินและสินค้าในร้านค้า มูลค่า 220,000 บาท ที่ตลาดพลู ธนบุรี
29 พ.ย. 01	1			นายฮ่อนจิน แซ่ฉิ้น สัญชาติจีน	ลอบวางเพลิงเผาทรัพย์สินของผู้อื่น เสียหายจำนวน 14,482,000 บาท ที่ ต.วัดพระยาไกร อ.ยานนาวา พระ

					นคร จอมพลสฤษดิ์เป็นประธานการ ประหารที่วัดคอน โดยออกคำสั่ง "ยิง ได้"
20 ธ.ค. 01	1			นายอึ้ง ศิลปงาม	เจ้าของร้านถ่ายรูป ว่าเป็นมือเพลิงที่ ไม่ทราบวัตถุประสงค์ว่ากระทำเพื่อ อะไร เฝ้าบ้านเรือนตลาดท่าช้าง อ. เดิมบางนางบวช สุพรรณบุรี หมู่ 400 หลังคาเรือน จอมพลสฤษดิ์ เดินทางโดยเฮลิคอปเตอร์ทำการ สอบสวนด้วยตนเอง 1 ชั่วโมง จึงสั่ง ประหารชีวิต ณ ที่เพลิงไหม้ และเป็น ประธานสั่ง "ยิงได้"
คำสั่งนายกรัฐมนตรี อาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2502 จอมพลสฤษดิ์ ธานะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ประหารชีวิตรวม 6 คน					
26 มี.ย. 02	1			นายศิลา วงศ์สิน หรือ ลาดละคร	ตั้งตนเป็นผู้วิเศษและเป็นกษัตริย์ บ่อนทำลายความมั่นคงของ ราชอาณาจักรและราชบัลลังก์ บ่อน ทำลายและก่อความสงบ ภายในประเทศ ที่ ค.บ้านใหม่ไทย เจริญ อ.โชคชัย นครราชสีมา
6 ก.ค. 02	1			นายศุภชัย ศรีสติ	ตัวแทนคอมมิวนิสต์อยู่ในประเทศ ไทย รับหน้าที่สำคัญถึงกับมีเครื่องมือ พร้อม ซึ่งทางคอมมิวนิสต์จัดให้ มีตำแหน่งหน้าที่อยู่ในคณะบัญชาการ คอมมิวนิสต์ ดำเนินการตามคำสั่ง ขององค์การคอมมิวนิสต์ใน ต่างประเทศ กระทำการร้ายเพื่อบ่อน ทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร และราชบัลลังก์
30 พ.ค. 04	2			นายครอง จันดาวงศ์ และนายทองพันธ์ สุทธิมาศ	บ่อนทำลายความมั่นคงของราช อาณาจักร สะสมอาวุธร้ายแรงเพื่อ แยกดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไปรวมกับอาณาจักรลาวระบบคอม มิวนิสต์ ปล้นสดมภ์ทรัพย์สินราษฎร ใน 3 จังหวัด คือ สกลนคร อุตรธานี

					และหนองคาย กล่าวหาใส่ร้ายรัฐบาล ทุกยุคสมัย หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ
29 ส.ค. 04	1			นายเลียงฮ้อ แซ่เล่า	ผลิตและจำหน่ายเฮโรอีน ที่อำเภอ ปทุมวัน พระนคร
24 เม.ย. 05	1			นายรวม วงศ์พันธ์	สมาชิกชั้นสูงของพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทยจัดตั้งคณะกรรมการ ปฏิบัติงานชานา เพื่อเผยแพร่ลัทธิ คอมมิวนิสต์ และขูยงปลุกปั่นให้ ชานาในชนบทเป็นปฏิปักษ์ จะล้ม ล้างสถาบันการปกครองของประเทศ
คำสั่งนายกรัฐมนตรี อาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2502 จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี พ.ศ.2506-2512 ประหารชีวิตรวม 13 คน (ประหารจริง 11 คน) จำคุก 34 คน อยัดทรัพย์ 1 ครั้ง ยึดทรัพย์ 5 ครั้ง					
16 มิ.ย. 07			อายัด ทรัพย์	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ตั้งคณะกรรมการสอบสวนทรัพย์สิน ของรัฐในกองมรดกของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และให้อายัดทรัพย์ ไว้เพื่อการสอบสวนจนกว่าจะได้ถอน การอายัด
20 พ.ย. 07			ยึดทรัพย์	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ ท่านผู้หญิงวิจิตร ธนะรัชต์	ขณะที่มีชีวิตอยู่ได้ใช้อำนาจหน้าที่ใน ราชการโดยมิชอบ กระทำการเบียด บังและยึดยกทรัพย์สินของรัฐ ไป หลายครั้งหลายหน เท่าที่ปรากฏมี มูลค่ารวมดอกเบี้ยแล้ว ถึง 574,328,078.26 บาท การกระทำนี้ มี ผลเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคง ของราชอาณาจักร จึงให้ทรัพย์สินใน กองมรดกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะ รัชต์ และท่านผู้หญิงวิจิตร ธนะรัชต์ ตกเป็นของรัฐ
2 ธ.ค. 07			ยึดทรัพย์	จอมพลสฤษดิ์ ธนะ รัชต์ และ ท่านผู้หญิงวิจิตร ธนะรัชต์	ยึดทรัพย์เพิ่มเติมรวมดอกเบี้ยที่รัฐ ต้องเสียหายเป็นเงิน 30,223,198.36 บาท รวมยอดเงินที่ต้องให้ทรัพย์สิน ในกองมรดกของจอมพลสฤษดิ์ฯ ตก เป็นของรัฐ เป็นเงิน 604,551,276.62 บาท

2 มี.ค. 07			ยึดทรัพย์	บริษัท บางกอก กระสอบ จำกัด	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จัดตั้ง บริษัทเอกชนของตน โดยใช้วิธีการ ยอกย้อนจับซื้อเงินฝากจาก แบงก์รัฐบาล และใช้อิทธิพลบังคับให้ ธนาคารเอกชนและกระทรวงการคลัง ให้กู้เงินในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำ รวมทั้ง ให้ธนาคารสี่แห่งค้ำประกันการซื้อ เครื่องจักร จึงให้กิจการ ทรัพย์สิน และหนี้สินของบริษัทตกเป็นของรัฐ ทันที
29 ก.ค. 08			ยึดทรัพย์	จอมพลสฤษดิ์ ธนะ รัชต์ และ ท่านผู้หญิงวิจิตร ธนะรัชต์	ให้อธิบดีกรมตำรวจดำเนินการจับกุม ผู้ที่ไม่ยอมออกจากอสังหาริมทรัพย์ที่ ตกเป็นของรัฐแล้วภายใน 15 วัน ให้ ลูกหนี้ที่ต้องชำระหนี้ให้แก่กอง มรดกฯ ชำระหนี้แก่กระทรวงการ คลังภายใน 15 วัน ผู้ใดฝ่าฝืน ไม่ชำระ หนี้ให้ยึดทรัพย์ผู้หนี้และนำขาย ทอดตลาด
26 ต.ค. 08		6		จำคุกตลอดชีวิต 3 คน คือ น.ส.ผาณิต สิทธิ อารีย์ น.ส.อัจฉรา สิทธิอารีย์ และนาง อุไร สิทธิอารีย์ จำคุก 20 ปี คือนายหิ ตง แซ่เฮ็ง จำคุก 10 ปี นางหมุย แซ่จิ่ง นาย จิ่งหมง แซ่เฮ็ง	ทำการผลิตเฮโรอีนออกจำหน่าย ต. ช่องนนทรี อ.ยานนาวา พระนคร เป็น การกระทำความผิดเป็นการบ่อนทำลาย ความมั่นคงของราชอาณาจักร
25 ม.ค. 09		1		นายประยูร เสริฐอิม ละมัย จำคุกตลอด ชีวิต	ผลิตเฮโรอีนออกจำหน่าย อ.ยานนาวา พระนคร เป็นการกระทำความผิดเป็นการ บ่อนทำลายความมั่นคงของ ราชอาณาจักร
15 ก.พ. 09		5		จำคุกตลอดชีวิต 1 คน คือ นายเชี้ยะเพ็ง แซ่ ตั้ง จำคุก 20 ปี 4 คน นายตง แซ่ตั้ง นาย	นำยาเสพติดให้โทษและฝิ่น ออกจำหน่ายภายในและส่งออกนอก ราชอาณาจักร เป็นการกระทำความผิดเป็น การบ่อนทำลายความมั่นคงของ

				เลี้ยงช้วน แซ่เตี่ยว นายบั้น แซ่ตั้ง นายซุ่นจื้อ แซ่เตี่ยว	ราชอาณาจักร
22 มี.ค. 09	6	1		ประหารชีวิต นายใบ กุลแพ (เสือใบ) นาย สมบุญ มากฤทธิ์, นายทวี เฉลิมสมัย, นายบุญเลิศ ปรอด เกิด, นายมะลิ คาลา มานนท์, นายน้อย เจริญสุข จำคุก 20 ปี 1 คน นายลำพอง มหา วิจิตร	เสือใบและพวกรวม 17 คนทำการ ปล้นร้านทองตลาดท่าเรือ อำเภอ ท่าเรือ พระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2508 มีผู้เสียชีวิต 4 คน ชาวบ้านที่ชี้เบาะแสของคนร้ายถูก ลอบยิงเสียชีวิตอีก 4 คน จึงเป็นการ กระทำอันเป็นการบ่อนทำลาย และ คุกคามความสงบภายในราชอาณาจักร และกระทบกระเทือนต่อการ ปกครอง เป็นภัยร้ายแรงต่อความสงบ สุขของประชาชน
17 พ.ค. 09	1	4		ประหารชีวิตนายบุญ มี หรือปุย เขียวบาง ยาง จำคุกตลอดชีวิต 4 คน คือ นายสุเทพ หรือดีใหญ่ บุญจดา นันท์ นายประสิทธิ์ จุลสวัสดิ์ นายบุญมา แสงอรุณ นายปิยะ ภาณุทัศนากรณ์	ปล้นฆ่าจำนวนมากคดีในเขตท้องที่ จังหวัดนนทบุรีและราชบุรี จึงเป็น การกระทำอันเป็นการบ่อนทำลาย และคุกคามความสงบภายในราช อาณาจักร และกระทบกระเทือนต่อ การปกครอง เป็นภัยร้ายแรงต่อความ สงบสุขของประชาชน
10 มี.ค. 10	2			ประหารชีวิต นายอิว ฉิว แซ่จั่ว และ นาย เลี้ยงเอี้ยว แซ่เซียว	ผลิตเฮโรอีนออกจำหน่าย ท้องที่ อ. บางกอกน้อย ธนบุรี อันเป็นการบ่อน ทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักร
3 พ.ค. 10		14		จำคุก 20 ปี 1 คน คือ นายเป็งย้ง แซ่ตั้ง จำคุก 10 ปีรวม 12 คน คือ นางก้อยเอ็ง แซ่ เตี่ยว นายพน แซ่ตั้ง นายเป็งเซียง แซ่ตั้ง นางคำเอง แซ่เตี่ยว นายกิมหยู แซ่ตั้ง นาย ธวัชชัย เตียวฮินยง	คดีผลิตยาปลอม และมียาเสพติดให้ โทษไว้ในครอบครอง รวมทั้งหมด 8 คดี เกิดในพระนคร 3 คดี ธนบุรี 2 คดี ขอนแก่น 2 คดี ชลบุรี 1 คดี ซึ่งการ กระทำของบุคคลเหล่านี้เป็นภัย ร้ายแรงต่อชีวิตและอนามัยของ ประชาชน นับว่าเป็นการกระทำอัน เป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของ ราชอาณาจักร

				นายสุนทร โพธิชัย นายหวัง เดียวยืนยง นายรณชัย เวช กรปฏิวงศ์ นายเม่งไถ่ แจ้เดียว นายเป็งแซ แจ้เอง นายก๊กเชียง แจ้เดียว จำคุกนายเอ็ง ซุง แจ้ตั้ง 8 ปี	
30 พ.ค. 10		1		จำคุกนายซังมี แจ้ก้วย ตลอดชีวิต	ลอบวางเพลิงเผาอาคารเพื่อหวังเงิน ประกันอัครศิษย์ 4 แสนบาท เหตุที่ อ.สัมพันธวงศ์ พระนคร
1 ส.ค. 10	1			นายวิชิต หรือเปี้ยก เกตุคำศรี	กรณีเดียวกับเสือใบและพวกปล้น ตลาดท่าเรือ
25 ต.ค. 10			ยึดทรัพย์	จอมพลสฤษดิ์ ธนะ รัชต์ และ ท่านผู้หญิงวิจิตร ธนะรัชต์	ให้ขยายเวลาการปฏิบัติการเพื่อยึด ทรัพย์สินในกองมรดกฯ จากภายใน 3 ปี เป็น 5 ปีนับแต่วันที่ออกคำสั่งนี้ ตั้งนั้น คณะกรรมการเพื่อการยึด ทรัพย์สามารถดำเนินการได้ถึงวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2512
28 พ.ย. 10	3 (ประหาร จริง 1 คน)	2		สังหารชีวิต 3 คน นายก๊กจ้วน แจ้จั่ว ส่วนนายสมมติพิ สุข สง่าโสภณ และนาย เที่ยง หรือ ชินแจ้ ยัง จับตัวไม่ได้ จำคุก ตลอดชีวิต 2 คน นาย ยี่อ่า แจ้แต่ และนาย สุทธิ แจ้ลิ้ม	ผลิตเฮโรอีน และมีयरักษาโรคปลอม ไว้จำหน่าย อันเป็นการบ่อนทำลาย ความมั่นคงของราชอาณาจักร เหตุที่ อ.บางกะปิ พระนคร
คำสั่งหัวหน้าคณะปฏิวัติ จอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่างวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514-14 ธันวาคม พ.ศ.2515 ประหารชีวิต 37 คน จำคุก 60 คน					
1 ธ.ค. 14	1			นายเทพ หรือสมศักดิ์ หรือทอก หรือแจก ขวัญแก้ว	ชิงทรัพย์และฆ่า น.ท.แฮร์รี่ เอ็มฟิงค์ นายทหารอากาศสหรัฐอเมริกาประจำ สนามบินอู่ตะเภา เหตุเกิด 26 พ.ย.14
16 ธ.ค. 14	1			นายวินัย หรือ เทพ โพธิ์ภิรมย์	ปล้นฆ่ารวม 7 คน ทั้งก่อนและขณะ ประกาศใช้กฎอัยการศึก

9 ก.พ. 15	1			นายเสน่ห์ อ่อนแก้ว	ผู้เด็กหญิงอายุ 10 ปีเศษข่มขืนและฆ่า สมุทรปราการ
9 เม.ย. 15	2	6		ประหารชีวิต คือ นายปิยะ อัมพันปอง และนายชงห์หลี แซ่ตั้ง อีก 6 คนจำคุกคนละ 20 ปี	ปล้นธนาคารไทยพัฒนา สาขาขนาวา ทำร้ายคนบาดเจ็บสาหัส
16 เม.ย. 15	2			นายแขก หรือเตี้ย พรหมสา และ นายเดช สุทธิ	โจรปล้นฆ่ามากคดีในเขตภาคอีสาน
6 มิ.ย. 15	3			นายสมศักดิ์ แซ่ฉั่ว นายประเสริฐ ชันทะยา และนายบุญช่วย ไชยปะ	ค้าอาวุธให้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่จังหวัดหนองคาย
16 มิ.ย. 15	2			- นายอำนาจ ศรีชม - นายหัง หรือบุญยั้ง ลี้มประเสริฐ	- ข่มขืนและฆ่าเด็กหญิงอายุ 6 ขวบที่เพชรบูรณ์ - ฆ่า 3 ศพที่ปทุมธานี
19 มิ.ย. 15	3			นายจำเนียร จันทรา นายธนูชัย หรือแดง หยิก มนตรีวัต นายสนอง หรือเปี้ยก โพธิ์บาง	โจรปล้นชิงทรัพย์บนรถเมล์ที่สีลม โดยร่วมกันฆ่าพลเมืองดี 1 คน
22 มิ.ย. 15		3		นายอุทัย พิมพ์ใจชน 10 ปี นายอนันต์ ภักดี ประไพ และ นายบุญเกิด หิริยาคำ คนละ 7 ปี	ทั้งสามเป็นโจทก์ฟ้องจอมพลถนอม กิตติขจร กับพวกรวม 17 คน ในข้อหาอาญาในข้อหาร่วมกันใช้กำลังประทุษร้ายและขู่เข็ญคนไทยทั้งประเทศเพื่อล้มล้างรัฐธรรมนูญ ซึ่งคณะปฏิวัติพิจารณาแล้วเห็นว่าทั้งสามต่อต้านล้มล้างคณะปฏิวัติ เจตนาให้เกิดความปั่นป่วนและกระด้างกระเดื่องในหมู่ประชาชน
5 ก.ค. 15	1			นายสมชาย ธรรมวัฒนะ	ข่มขืนและฆ่าเด็กหญิงอายุ 11 ขวบที่ลพบุรี
19 ก.ค. 15	2			นายชู หรือจันทัก ภักดี และนายไต้เอออก	สองขบวนการที่ข่มขืนเด็กหญิงอายุ 8 ขวบ และวางแผนฆาตกรรมอำพราง

				หรือน้อย ขึ้นบุญ	โดยให้ลอร์ดโดยสารทับหัวที่ปากน้ำสมุทรปราการ
7 ต.ค. 15	3			นายเล็ก คุ่มทอง นายคม ชัยนันท์ และนายสมใจ กลิ่นบุหงา	ทั้ง 3 ราย เป็นคดีข่มขืนและฆ่าเด็กหญิงอายุ 7 ขวบที่สมุทรปราการ เด็กหญิงอายุ 9 ขวบที่แพร่ และเด็กหญิงอายุ 14 ปี ที่บุรีรัมย์ ตามลำดับ
23 ต.ค. 15	1			นายราเหม่ หรือ สมศักดิ์ คอกจิกน้อย	ข่มขืนและฆ่า พร้อมฆ่าเด็กอายุ 2 ขวบ
25 ต.ค. 15	2			นายดี วันดี และนายสัน ห้วยใหญ่	ข่มขืนและฆ่าเด็กหญิงอายุ 13 ปี ที่จังหวัดชลบุรี
1 ต.ค. 15	2			นายทอง อ้อจันทิก และ นายจิระ ยาจันทิก	ปล้น ข่มขืนและฆ่ามากคดีในเขตจังหวัดนครราชสีมา
17 ต.ค. 15	2	1		นายพิชาญ หรือ กุ้ง คำแหง และ นายสุชน หรือ สี ปรีชา จำคุก 20 ปี นายนิพนธ์ เรืองสงฆ์	ปล้นฆ่า 1 คน ข่มขืน 1 คน ที่สงขลา
6 พ.ย. 15	2			- นายเฉลิม หรือ ฉลอง คำดี - นายเกษม หรือ ประมวล ฤาษี	- ลักทรัพย์และฆ่าพลเมืองดี 1 คน ที่ อ.บ้านโป่ง ราชบุรี - แหกคุก ทำร้ายเจ้าหน้าที่ ปล้นทรัพย์ที่ปราจีนบุรี
21 พ.ย. 15	2	5		- ประหารชีวิตนายประพันธ์ จันทรเชย และจำคุกตลอดชีวิต อีก 4 คน - ประหารชีวิตนายขุนศึก ภูจิตร - ส.อ.ประสิทธิ์ ตรีสานนท์ จำคุก 10 ปี	- ปล้น ฆ่า และข่มขืน ที่พิษณุโลก - ปล้นทรัพย์จับกุมเรียกค่าไถ่ ที่มหาสารคาม - เรียกเงินจากการเกณฑ์ทหาร
22 พ.ย. 15	1			นายชัยศ สมบูรณ์	วังราวและฆ่าพลเมืองดี
1 ธ.ค. 15	1	1		- ประหารนายดัด	- ปาระเบิด ทำให้มีผู้เสียชีวิต 8 คน

				ภุมรา - นายปัดดา ไชยเพชร จำคุกตลอดชีวิต	บาดเจ็บ 1 ที่มูกอาหาร - ชักขึ้นคำสั่งและต่อสู้เจ้าพนักงาน
14 ธ.ค. 15	3	3		- ประหารนายจูงเพ็ง แช่เดี่ยว และนายซัง แช่เดี่ยว - ประหารนายเรือน หอยบาง - จำคุก พ.ต.สนอง วง ขจิต สัสดี จ. ชลบุรี 10 ปี ร.ท. ประพันธ์ ทองจันทร์ สัสดี อ.ศรีราชา 12 ปี และ จ.อ.บุญมา รัตนา ผู้ช่วยสัสดี 5 ปี	- ผลิตและค้าเฮโรอีน - นำผู้อื่นด้วยความโหดร้าย - เรียกเงินจากการเกณฑ์ทหาร
สมัย ปฏิวัติ		41*		ยังไม่มีรายละเอียด	ยังไม่มีรายละเอียด
คำสั่งนายกรัฐมนตรี อาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2515 จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี พ.ศ.2515-2516 ประหารชีวิตรวม 2 คน จำคุก 18 คน ควบคุมตัว 19 คน ปัญหาพิเศษ 2 กรณี					
28 ธ.ค. 15			ปัญหาการ ยึด สถานทูต อิสราเอล	สมาชิกองค์การ ปาเลสไตน์ 4 คน	บุกจับตัวประกันในสถานทูต อิสราเอลในวันเดียวกับพระราชพิธี สถาปนาเฉลิมพระนามาภิไธย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยาม มกุฎราชกุมาร จึงอาศัยอำนาจตาม มาตรา 17 แก้ไขปัญหาโดยสั่งให้การ บินไทยจัดเครื่องบินนำสมาชิก องค์การปาเลสไตน์ 4 คนออกจาก ประเทศไทยโดยเร็วที่สุด
26 เม.ย. 16		1		จำคุก 25 ปี พ.ต.อ. ประมวล วนิคนพันธ์ อดีตผู้กำกับการประ จักษ์กองปราบปราม	เรียกและริบสินทรัพย์โดยมิชอบจาก ผู้ต้องหาในคดีค้าหรือมีไว้ใน ครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษ
10 ก.ค. 16			ควบคุมตัว 3 คน	นายลูเปงเกีย หรือ เปงเกีย แซ่หลู นาย	ดำเนินการค้ายาเสพติดให้โทษ และ นำสินค้าหลบหนีภาษีศุลกากร ให้

				วิวัฒน์ นิยมอคอุลย์ หรือน้ำม แซ่น้ำ และ นายอุดม อัสวอิทธิ วัฒนา หรือ เพ็ญ แซ่ เป้	ควบคุมตัวไว้จนกว่าจะสอบสวนเสร็จ สิ้น
11 ก.ค. 16		2		นายกวงเสียง แซ่จั้ง และนายประมวล พิมพ์อ้วน คนละ 30 ปี	เตรียมการวางเพลิง โรงเรียนที่อยู่ อาศัยเพื่อหวังเงินประกัน
3 ต.ค. 16			ให้อำนาจ หน้าที่ ก.ต.ป. เพื่อ แก้ปัญหา เกี่ยวกับ ข้าว	คณะกรรมการตรวจ และติดตามผลการ ปฏิบัติราชการ (ก.ต.ป.)	ข้าวราคาสูงและขาดแคลน นายรัฐมนตรีจึงมอบอำนาจให้ เลขาธิการ และรองเลขาธิการ ก.ต.ป. ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการสำรวจ และห้ามกักกันข้าว การรับข้าวและ ขายข้าว เพื่อแก้ปัญหาข้าวในประเทศ
28 ต.ค. 16	2	1		ประหารชีวิต พลตำรวจสำรอง พิเศษ ชูเกียรติ จำ เมือง และ พลตำรวจ สำรองพิเศษ ชาญ บุทร รุจนพงษ์ จำคุก 10 ปี พลตำรวจ สำรอง พิเศษสุวิทย์ อยู่เจริญ	จึงทรัพย์และมาเจ้าทรัพย์ชายขณะที่ ทั้ง 3 นั้นรับราชการตำรวจ ต.ลาดยาว เขตบางเขน กรุงเทพฯ
28 ต.ค. 16		4		จำคุกตลอดชีวิต 2 คน คือ นายเคียง แซ่ลี หรือนายกิตติ สุนทร ชัย และนายก๊วกจิน พิศ จำคุกคนละ 20 ปี 2 คน คือ นายบึง แซ่ ลิ้ม หรือวิบูลย์ ทฤษฎีพิสิษฐ์ กับนาย ทวี ชนะเซนเลิศ หรือ เช็กกำยู่ย	จับคนเรียกค่าไถ่ ที่กรุงเทพฯ
28 ต.ค.		4		จำคุก 10 ปี 2 คน คือ	เรียกและรับเงินการเกณฑ์ทหาร

16				พ.ต.เรียบ วุฒิวังศ์ชัย และ ร.อ.พัฒน์ ชื่นขาว จำคุก ร.ท.พิชิตพล โต เจริญ 7 ปี และจำคุก ร.ท.ศิริ ไม้เรียง 3 ปี	อ.บางบ่อ สมุทรปราการ
21 มิ.ย. 16			ควบคุมตัว 2 คน	นายบรรจง ภักดีสุข และนายประจวบ ภักดีสุข	ให้ควบคุมตัวกำนันผู้มีอิทธิพลและ ประพุดิตคนเป็นอันธพาล ชำและนุค คร่ากระทำอนาจาร ต.สามแยก อ. วิเชียรบุรี เพชรบูรณ์ จนกว่าการ สอบสวนจะเสร็จสิ้น
6 ก.ย. 16			ควบคุมตัว 1 คน	นายจัน ภักดีสุข	กรณีเดียวกันกับคดีก่อน
14 ก.ย. 16		4		จำคุก พ.ท.ลั่น ประจ มาศ 15 ปี, ร.อ.ปรีชา ชีรานนท์ 12 ปี, จ.ส.อ.สมพงษ์ บำรุง 7 ปี, จ.ส.อ.ประยงค์ วงศ์งาม 3 ปี	เรียกปรับเงินการเกณฑ์ทหาร อ.ลาดบัว หลวง อ.นครหลวง พระนครศรีอยุธยา
25 ก.ย. 16		2		จำคุกตลอดชีวิต ต.อ. เทียน สุวรรณทอง และ ต.อ.สมจิตร แจ้ง ใจกุล	ปาฐุกระเบิดขวางชนิดสังหารแบบ 88 บ. 8 ที่ใช้เฉพาะราชการสงคราม ใ้ กลุ่มคนหน้าโรงพยาบาลศรีพราน นง ธนบุรี มีบุคคลบาดเจ็บสาหัสและ ไม่สาหัสรวม 9 คน รอดยนต์เสียหาย หลายคัน
9 ต.ค. 16			ควบคุมตัว 13 คน	นายไชแสง สุกใส, นายธีรยุทธ บุญมี, นายนพพร สุวรรณ พานิช, นายทวี หมื่น นิกร, นายวิสา คัญทัพ นาย ก้องเกียรติ คงคา, นายบุญส่ง ชลธร, นายบัณฑิต เอ็ง นิลรัตน์, นายมนตรี จึงศิริอารักษ์, นาย	จับกุมเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2516 ใน ข้อหาสมคบกันชุมนุมทางการเมือง เกินกว่า 5 คน ในระหว่างการใช้กฎ อัยการศึก ทำการโฆษณาและยุยงให้ ปรากฏแก่ประชาชน เพื่อให้ล่วง ละเมิดกฎหมาย เพื่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงรัฐบาล และเพื่อให้เกิด ความปั่นป่วนหรือกระด้างกระเดื่อง ในหมู่ประชาชน ถึงขนาดจะ ก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นใน

				รัชฎยา ชุนชฎาธาร นายปรีดี บุญซื่อ, นาย ชัยวัฒน์ สุระวิชัย, นายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร	ราชอาณาจักรกร พบเอกสารแผนการ กระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ จึงให้ ควบคุมตัวไว้จนกว่าการสอบสวนจะ เสร็จสิ้น
--	--	--	--	--	--

ที่มา: เปรมชัย พริ้งสุลกะ, มาตรา 17 ในยุคมืด(กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ม.ป.ป.); ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์(พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2507)(พระนคร: คณะรัฐมนตรี, 2507), หน้า 27-31, 66-69; ไทยน้อย, ประชาธิปไตย 42 ปี, เล่ม 3 (กรุงเทพฯ: แพรวพิทยา, 2517), หน้า 350-357, 504-521. วันเดือนปีนั้นโดยทั่วไปเป็นวันลงนามในคำสั่งของนายกรัฐมนตรี ยกเว้นช่วงสมัยคณะปฏิวัติของจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นวันประหารชีวิตจริง

* ในสมัยคณะปฏิวัติของจอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่าง 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514-14 ธันวาคม พ.ศ. 2515 หนังสือของเปรมชัย พริ้งสุลกะ, มาตรา 17 ในยุคมืด, อ้างข้อมูลจากบทความที่รายงานโดยหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทย ที่เน้นการให้รายละเอียดผู้ที่ถูกคำสั่งประหารชีวิต ขณะที่มียละเอียดผู้ถูกจำคุกเพียง 19 คน ส่วนไม่มีรายละเอียดผู้ถูกจำคุกนั้นรวม 41 คน ยังไม่พบเอกสารคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ เป็นอาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบรียรัมย์ การศึกษาปริญญาตรีด้านรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปริญญาโทด้านประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระหว่างศึกษาปริญญาเอกภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับทุน ASEAN Research Scholar, National University of Singapore เป็นเวลา 3 เดือน (15 พฤษภาคม – 15 สิงหาคม 2549) ได้ร่วมเสนองานวิชาการใน ASEAN Graduate Student Forum on Southeast Asia Studies ระหว่างวันที่ 28-29 กรกฎาคม 2549 ด้วย และได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิทยานิพนธ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย